

**Univerzita Karlova**  
**Přírodovědecká fakulta**

Studijní program: Demografie

Studijní obor: Demografie



**Bc. Anetta Paučinová**

**Otcové v českých rodinách a domácnostech se zaměřením na pečující otce**  
Fathers in Czech families and households with a focus on caring fathers

Diplomová práce

Vedoucí práce: PhDr. Mgr. Anna Šťastná, Ph.D.

Praha, 2024

**Prohlášení:**

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci zpracovala samostatně a že jsem uvedla všechny použité informační zdroje a literaturu. Tato práce ani její podstatná část nebyla předložena k získání jiného nebo stejného akademického titulu.

V Praze, 20. 1. 2024

.....

**Poděkování:**

Na tomto místě bych ráda vyjádřila poděkování paní PhDr. Mgr. Anně Šťastné, Ph.D. za odborné vedení mé diplomové práce, za veškerý čas, který věnovala konzultacím, čtení rozpracovaných částí mé práce a připomínkování, a v neposlední řadě za provázení mým bakalářským i magisterským studiem demografie. Děkuji také své rodině, zvláště pak svému partnerovi za trpělivost, vytvoření podmínek pro vznik této práce a podporu nejen v mém studiu, ale především v mých snech a cílech. Díky patří i všem mým přátelům a kolegům, kteří mě naplňují optimismem, a také mým vedoucím, kteří mi vycházeli vstříc při snaze skloubit pracovní povinnosti, magisterské studium a psaní této práce.

## Otcové v českých rodinách a domácnostech se zaměřením na pečující otce

### Abstrakt

Mužská role v rodině a domácnosti si prošla dlouholetým vývojem provázeným řadou změn jejího postavení, a to až do dnešní doby, kdy se setkáváme s požadavkem na výkon aktivního otcovství. Zařazeny jsou proto dějiny otcovství, které zdůrazňují nejdůležitější milníky ve vývoji otcovské role – od dob, kdy jedinou funkcí samečků ve zvířecí říši byla ta reprodukční, přes patriarchální otce, až po požadavek rovnoměrného zapojení mužů a žen do péče o děti a domácnost, který navazuje na pečující, aktivní neboli nové otcovství. Spolu s ním jsou představeny relevantní sociologické výzkumy zasazující toto téma do celospolečenské otázky rovnosti mužů a žen. Jeho důležitost je probírána i na poli rodinné politiky, přičemž hlavní snaha tkví v rovnoměrném rozdělení neplacené práce a skloubení rodinného a pracovního života u obou pohlaví. Představeny jsou tak nástroje rodinné politiky, které o toto usilují. Jedním z nich je rodičovská dovolená, která byla v roce 2001 zpřístupněna oběma rodičům. Snaha o vyšší zapojení mužů do péče o děti formou rodičovské dovolené byla podpořena v roce 2019 směrnicí Evropského parlamentu a Rady (EU), která určila zavedení její nepřenositelné části. V analytické kapitole jsou proto zkoumány charakteristiky mužů, kteří v Česku čerpají rodičovský příspěvek. Následně se práce věnuje reálnému zapojení mužů do domácích prací a péče o děti, které je porovnáno s tím ženským. Pozorovány jsou také výroky možného skloubení práce a rodiny a postojové otázky k genderovým rolím. Mimo podporu nalezení rovnováhy mezi rodinným a pracovním životem je vyzdvížena také psychologická důležitost vztahu dítěte s oběma rodiči. Ta je v souvislosti s dlouhodobou vysokou úrovní rozvodovosti v Česku, narůstající křehkostí partnerských vztahů a přetrvávajícím svěřováním dětí do výlučné péče matky v případě rozpadu partnerského svazku aktuálním tématem, který na trend aktivního otcovství naráží. Z toho důvodu je část práce také věnována neúplným rodinám, především rozvedeným otcům, kteří o dítě pečují. Analyzovány jsou též postoje české společnosti k dětským potřebám a rozvodům.

**Klíčová slova:** otcovství, vývoj otcovské role, rodičovská dovolená, pečující otcové, skloubení rodinného a pracovního života, neúplná rodina, porozvodová péče

**Počet znaků bez mezer:** 153 125

## **Fathers in Czech families and households with a focus on caring fathers**

### **Abstract**

The male role in the family and household has undergone a long evolution, accompanied by a number of changes in its status, until today, when we are faced with the requirement to exercise active fatherhood. A history of fatherhood is therefore included, highlighting the most important milestones in the development of the father's role - from the time when the only function of the male in the animal kingdom was reproductive, through patriarchal fathers, to the demand for equal involvement of men and women in childcare and the home, which is linked to caring, active or new fatherhood. Alongside this, relevant sociological research is presented that situates this topic within the societal issue of gender equality. Its importance is also discussed in the field of family policy, with the main concern being the equal distribution of unpaid work and the reconciliation of family and working life for both sexes. The family policy instruments that aim to achieve this are thus presented. One of these is parental leave, which was made available to both parents in 2001. Efforts to increase men's involvement in childcare through parental leave were supported in 2019 by a directive of the European Parliament and the Council, which mandated the introduction of a non-transferable part of parental leave. The analytical chapter therefore examines the characteristics of men who take parental leave in the Czech Republic. Subsequently, the thesis focuses on men's real involvement in domestic work and childcare, which is compared with that of women. Statements on the possible combination of work and family and attitudinal questions on gender roles are also observed. In addition to support for finding a balance between family and work life, the psychological importance of the child's relationship with both parents is also highlighted. In the context of the long-term high level of divorce in the Czech Republic, the increasing fragility of partner relationships and the persistent entrusting of children to the exclusive care of the mother in the event of the breakdown of a partnership, this is a topical issue that is alluding to the trend of active fatherhood. For this reason, part of the thesis is also devoted to single-parent families, especially divorced fathers who are caring for a child. The attitudes of Czech society towards children's needs and divorce are also analysed.

**Keywords:** fatherhood, development of the paternal role, parental leave, caring fathers, reconciliation of family and work life, single-parent family, post-divorce care

**Number of characters without blank spaces:** 153 125

## OBSAH

Seznam tabulek.....	8
Seznam grafů .....	9
<b>1 Úvod .....</b>	<b>11</b>
1.1 Cíle práce a struktura .....	12
<b>2 Dějiny otcovství, vývoj otcovské role, postavení mužů a otců v rodinách a domácnostech v historii .....</b>	<b>14</b>
2.1 Otcové ve zvířecí říši a vývojový skok k otci.....	14
2.2 Období antického Řecka a Říma, zrod patriarchátu.....	16
2.3 Vliv křesťanství, genderové role ve středověku a předindustriální doba .....	17
2.4 Rodinné uspořádání a role v průmyslové společnosti .....	18
2.5 Významné 20. století .....	19
<b>3 Současné pojetí otcovství.....</b>	<b>22</b>
3.1 Typologie otců.....	22
3.1.1 Biologický vs. sociální otec.....	23
3.1.2 Přítomný vs. nepřítomný otec.....	23
3.1.3 Starý vs. nový otec.....	25
3.2 Rodinná politika se zaměřením na podporu otcovství v Česku.....	26
3.2.1 Dávka otcovské poporodní péče .....	27
3.2.2 Rodičovská dovolená a rodičovský příspěvek.....	29
3.3 Potřeba nových, aktivních, pečovatelských otcovství.....	32
<b>4 Čeští otcové na rodičovské dovolené v literatuře .....</b>	<b>34</b>
4.1 De/motivace otců nastupujících na rodičovskou dovolenou .....	34
4.2 Identita otců na rodičovské dovolené a reakce okolí .....	35
4.3 Rozdělení rolí v rodinách s pečujícím otcem .....	37
4.4 Zrovnoprávnění mužů a žen a flexibilita rodičovské dovolené .....	38

<b>5</b>	<b>Pečující otcové v neúplných rodinách .....</b>	<b>40</b>
5.1	Problémy neúplných rodin a postoj rodinné politiky .....	40
5.1.1	Ekonomická a bytová situace .....	41
5.1.2	Změny v životě dětí a porozvodová péče o děti .....	41
5.1.3	Rodinná politika se zaměřením na porozvodovou péči.....	42
5.2	Rodiny a domácnosti ve statistických datech .....	43
5.2.1	Sčítání lidu, domů a bytů.....	43
5.2.2	Příjmy a životní podmínky domácností .....	46
<b>6</b>	<b>Výzkumné otázky, datové zdroje a konstrukce ukazatelů .....</b>	<b>48</b>
6.1	Výzkumné otázky .....	48
6.2	Datové zdroje.....	49
6.3	Konstrukce ukazatelů v kapitole 7.....	50
6.4	Konstrukce ukazatelů v kapitole 8.....	50
6.5	Konstrukce ukazatelů v kapitole 9.....	52
<b>7</b>	<b>Příjemci rodičovského příspěvku v Česku.....</b>	<b>54</b>
7.1	Základní charakteristiky příjemců RP a jejich věk .....	54
7.2	Vzdělání příjemců RP .....	57
7.3	Regionální diference příjemců RP.....	58
7.4	Ukončení pobírání RP .....	59
<b>8</b>	<b>Zapojení českých mužů do domácích prací a péče o děti v rodině a jejich postoje k genderovým rolím.....</b>	<b>62</b>
8.1	Zapojení mužů do domácích prací .....	62
8.2	Zapojení mužů do péče o děti.....	65
8.3	Work-life balance z pohledu mužů .....	68
8.4	Analýza postojů k genderovým rolím.....	70
<b>9</b>	<b>Neúplné rodiny rozvedených otců s dětmi a postoje české společnosti k rozvodům .....</b>	<b>72</b>
9.1	Neúplné rodiny rozvedených otců s dětmi v Česku.....	72
9.2	Charakteristiky rozvedených rodičů s dětmi .....	74
9.3	Postoje české společnosti k dětským potřebám a rozvodům .....	78
<b>10</b>	<b>Závěr .....</b>	<b>81</b>
	<b>Seznam použité literatury.....</b>	<b>85</b>
	<b>Seznam datových zdrojů.....</b>	<b>94</b>
	<b>Seznam příloh .....</b>	<b>96</b>

## Seznam tabulek

Tab. 1: Rozhodnutí soudů v řízení o nezletilých dětech v Česku v letech 2020–2022, první rozhodnutí o výchově dítěte .....	24
Tab. 2: Srovnání dávky otcovské poporodní péče ve vybraných zemích Evropy, 2023 .....	29
Tab. 3: SWOT analýza rodinné politiky v Česku .....	30
Tab. 4: Rodinné domácnosti z dat SLDB v letech 1961–2021 .....	44
Tab. 5: Neúplné rodiny podle osoby v čele domácnosti z dat SLDB v letech 1961–2021 .....	44
Tab. 6: Neúplné rodiny podle osoby v čele domácnosti a počtu závislých dětí z dat SLDB v letech 1961–2021 .....	45
Tab. 7: Regresní koeficienty a poměry šancí pro rozdělení přípravy jídla u českých mužů na základě vybraných sociodemografických charakteristik v letech 2020–2022 .....	64
Tab. 8: Regresní koeficienty a poměry šancí pro rozdělení péče o nemocné děti mezi českými muži a ženami na základě vybraných charakteristik v letech 2020–2022 .....	66
Tab. 9: Regresní koeficienty a poměry šancí pro výrok „Přišel jsem domů z práce příliš unavený na to, abych ještě dělal domácí práce, které je potřeba udělat“ z hlediska vybraných proměnných u českých mužů v letech 2020–2022 .....	69
Tab. 10: Regresní koeficienty a poměry šancí pro výrok „Předškolní dítě strádá, pokud je matka zaměstnaná“ u českých respondentů na základě vybraných charakteristik v letech 2020–2022 .....	71
Tab. 11: Rodinný stav osoby v čele neúplné rodiny s dětmi z dat SLDB 2001–2021 (v %) .....	73
Tab. 12: Regresní koeficienty a poměry šancí pro souhlas s rozvodem párů s dětmi na základě vybraných sociodemografických charakteristik českých respondentů v letech 2020–2022 .....	80



## Seznam grafů

Graf 1: Vývoj vyplacených dávek otcovské poporodní péče a počtu živě narozených dětí v Česku mezi lety 2018–2023, měsíční údaje.....	28
Graf 2: Neúplné rodinné domácnosti (NRD) podle osoby v čele domácnosti a počtu závislých dětí z dat SLDB 2001–2021 .....	46
Graf 3: Vývoj rodinných domácností podle typu domácnosti z dat SILC v letech 2009–2023 .....	47
Graf 4: Průměrný měsíční počet příjemců RP, počet živě narozených dětí a podíl mužů pobírajících RP v Česku v letech 2001–2022.....	54
Graf 5: Podíl žen pobírajících RP podle pětiletých věkových skupin v Česku v letech 2001–2022 (v %).....	56
Graf 6: Podíl mužů pobírajících RP podle pětiletých věkových skupin v Česku v letech 2001–2022 (v %).....	56
Graf 7: Podíl mužů čerpajících RP v závislosti na podílu mužů s VŠ vzděláním v Česku v roce 2021 (v %).....	58
Graf 8: Podíl mužů čerpajících RP v SO ORP Česka v roce 2001 (v %).....	59
Graf 9: Podíl mužů čerpajících RP v SO ORP Česka v roce 2022 (v %).....	59
Graf 10: Podíl ukončených nároků na RP podle pohlaví a dosaženého věku dítěte v měsíci ukončení nároku v Česku v letech 2013–2022 (v %).....	60
Graf 11: Podíl ukončených nároků na RP, pokud dítě navštěvuje zařízení, podle pohlaví, věku dítěte v měsíci ukončení nároku v Česku v letech 2013–2022 (v %) .....	61
Graf 12: Rozdělení domácích prací z pohledu českých mužů v letech 2020–2022 (v %) .....	63
Graf 13: Hodnocení spravedlnosti rozdělení domácích prací dle pohlaví v letech 2020–2022 (v %).....	65
Graf 14: Rozdělení péče o děti z pohledu českých mužů v letech 2020–2022 (v %).....	66
Graf 15: Hodnocení spravedlnosti rozdělení péče o děti u českých mužů dle nejvyššího dosaženého vzdělání a otázky, zda žijí v nesezdaném soužití, v letech 2020–2022 (v %).....	67
Graf 16: Analýza výroků týkajících se oblasti work-life balance dle pohlaví v letech 2020–2022 (v %).....	68
Graf 17: Postoje českých respondentů k rolím mužů a žen z hlediska pohlaví letech 2020–2022 (v %).....	70

Graf 18: Neúplné rodiny rozvedených otců s nejméně jedním dítětem v SO ORP Česka z dat SLDB 2021 (v %)	74
Graf 19: Podíl neúplných rodin rozvedených osob podle pohlaví osoby v čele domácnosti a počtu dětí z dat SLDB 2011 a 2021 (v %)	74
Graf 20: Neúplné rodiny rozvedených otců a matek podle věkových skupin v Česku z dat SLDB 2011 a 2021	75
Graf 21: Neúplné rodiny rozvedených otců a matek podle nejvyššího dosaženého vzdělání v Česku z dat SLDB 2011 a 2021 (v %)	76
Graf 22: Podíly neúplných rodin rozvedených otců podle jejich nejvyššího dosaženého vzdělání a počtu závislých dětí z dat SLDB 2011 (v %)	77
Graf 23: Podíly neúplných rodin rozvedených otců podle jejich nejvyššího dosaženého vzdělání a počtu závislých dětí z dat SLDB 2021 (v %)	77
Graf 24: Podíl rozvedených otců a matek v neúplných rodinách podle věku nejmladšího dítěte v domácnosti v Česku z dat SLDB 2021 (v %)	78
Graf 25: Postoj k výroku "Dítě potřebuje domov s otcem i matkou, aby šťastně vyrůstalo" na základě pohlaví a věku českých respondentů v letech 2020–2022 (v %)	79

## Kapitola 1

### Úvod

Jak uvádí Horská (1999, s. 47), problematika rodiny se u nás vždy těšila velkému zájmu, a to jak ze strany demografů, tak historiků, sociologů, psychologů i psychiatrů. O co více je oblast rodiny pro demografy aktuálním tématem dnes, o čtvrtstoletí později, v době, kdy stále bádáme nad souvislostmi vývoje demografických charakteristik a vývoje rodiny.

O proměně rodinného chování, ke které v Česku dochází zejména od 90. let minulého století, víme mnohé. Pro zjednodušení by se některé trendy daly vyjmenovat – jedná se např. o pokles počtu sňatků, zvyšování věku při prvním sňatku, odkládání rození dětí, zvyšující se podíl bezdětných žen, zvyšování podílu dětí narozených mimo manželství, rostoucí počet nesezdaných soužití aj. (Chromková Manea a Rabušic, 2019). Spolu s kohabitacemi se vyskytují i jiné alternativní formy soužití – kromě bezdětných osob či tzv. singles se setkáváme i s rodinami neúplnými, rekonstituovanými či homoparentálními (Paloncyová a Křečková Tůmová, 2023, s. 18).

Spolu s těmito demografickými proměnami pozorujeme rovněž změny, které by se snad daly popsat jako sociologické, či dokonce společenské. Hovoříme tak např. o tom, že ačkoliv se instituce rodiny udržuje na poměrně vysoké úrovni mezi životními hodnotami, její vnímání již není nutně spjata s uzavřením sňatku a rozením dětí. Spolu s úpadkem významu manželství a dětí dochází k nárůstu potřeby harmonického partnerského vztahu. Osoby mladší 30 let také kladou vyšší důraz na mimorodinnou oblast, tj. na užívání si života s dobrými přáteli po boku, čas na seberealizaci a poznávání světa (Paloncyová a Křečková Tůmová, 2023).

Kromě toho se proměňuje i vnímání genderových rolí. Paloncyová a Křečková Tůmová (2023, s. 19) na základě dat z roku 2020 uvádějí, že v české společnosti panuje silné přesvědčení, že „otcové mohou o své děti pečovat stejně dobře jako matky“, a to napříč generacemi. Proměňuje se také pohled na zapojení mužů v oblasti rodiny a domácnosti, s čímž souvisí i názor, že by oba partneři měli mít stejné možnosti věnovat se svému zaměstnání i přes to, že mají děti (Paloncyová a Křečková Tůmová, 2023).

Není tak překvapující, že v souvislosti s výše uvedenými zjištěními patří mezi cíle české rodinné politiky mj. podporovat význam rodinných hodnot, sladění rodinného a pracovního života a veškeré fáze života, jimiž si rodiny procházejí (MPSV, 2023). I přes toto směřování veřejných politik je však reálná situace často odlišná, o čemž svědčí genderové rozdíly v odměňování, negativní efekt mateřství na zaměstnanost žen a dvojitá zátěž žen pramenící ze

zakořeněné genderově tradiční dělby práce – muž živitel a žena pečovatelka (Hašková, 2008). Jistě by se daly jmenovat i další zdroje genderové nerovnosti a jejich následky.

V důsledku toho je v posledních letech kladen důraz na vyšší participaci mužů v oblasti domácnosti, zejména pak v péči o děti. MPSV (2023, s. 74) uvádí, že právě díky tomu „dojde ke snížení zátěže, která je kladena na ženy.“ Nadto je genderová rovnost jednou ze základních zásad Evropské unie, a proto o ni usiluje různými nástroji – např. zavedením otcovské dovolené související s péčí o ženu a dítě v době po porodu a vytvořením blízkého vztahu v rané fázi života dítěte nebo zajištěním nepřenositelné části rodičovské dovolené, jak je uvedeno ve směrnici Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/1158.

Zvláště v posledních letech tedy ve společnosti vyvstává na povrch nejen otázka aktivního otcovství, ale také zapojení mužů do neplacené práce v oblasti domácnosti. Další proměna, kterou v současné (nejen) české společnosti pozorujeme, souvisí s již zmíněnou vyšší úrovní rozvodovosti a vznikem neúplných rodin. Ačkoliv bylo dlouho běžnou praxí svěřování dětí po rozpadu vztahu do péče matek, aktuálně sledujeme rostoucí zájem otců o podílení se na této péči (Lehmann a Barvíková, 2024, s. 39).

## **1.1 Cíle práce a struktura**

V souvislosti s výše zmíněnou aktuální situací v českých rodinách a domácnostech si práce klade za cíl zmapovat situaci pečujících otců a zasadit ji do širších souvislostí. Od doby prehistorické a vzniku života na souši, který byl typický otcovskou absencí, uběhla dlouhá léta a s nimi došlo také ke změnám souvisejících s rolí muže, a zvláště pak otce. Druhá kapitola je proto zaměřena čistě historicky, přičemž vyzdvíženy jsou nejvýznamnější milníky dějin otcovství.

Následuje kapitola třetí, v níž se čtenáři seznámí s vybranými aktuálními otázkami souvisejícími s otcovstvím. Mimo zmíněný psychologický aspekt otcovství a jeho důležitost jsou představeny také relevantní demografické a sociologické výzkumy, které se dotýkají i roviny rodinné politiky. Teoreticky je tedy představen nástroj otcovské či rodičovské dovolené, a to především v souvislosti s tématem aktivního otcovství, které je jednou z možností, jak snížit celkovou míru genderové nerovnosti ve společnosti, např. prostřednictvím snížení diskriminace žen na trhu práce (Křížková a Vohlídalová, 2008). Obrovským bonusem zapojení mužů do péče o děti a domácnost a rovnoměrné rozdělení rolí může být také stále se diskutované zvýšení porodnosti (Aktualizovaná Koncepce rodinné politiky, 2019, s. 30).

Kapitola čtvrtá proto shrnuje poznatky sociologických výzkumů zaměřených na otce, kteří nastoupili na rodičovskou dovolenou. Kromě aspektů, které motivovaly muže k aktivní péči o děti, je představeno také praktické rozdělení rolí v takových rodinách.

Spolu s vytvořením vztahu v raných fázích vývoje dítěte formou péče otce na rodičovské dovolené je z psychologické roviny pro dítě důležitý též kontakt s otcem v případě rozchodu či rozvodu páru. Kapitola pátá proto nastiňuje problémy, se kterými se neúplné rodiny setkávají, a to např. porozvodovou péčí o děti. Představena jsou také demografická data o neúplných rodinách, na základě kterých jsou popsány charakteristiky těchto rodin s otcem v čele domácnosti.

Následuje kapitola šestá, která slouží jako přechod od teoretické části k samotné analýze. Ta informuje čtenáře o využitých datových zdrojích, konstrukci ukazatelů a použitých analytických metodách. Formulovány jsou zde také výzkumné otázky.

První analytická kapitola (kapitola 7) je zaměřena na charakteristiky otců pobírajících rodičovský příspěvek, čímž navazuje na část třetí a čtvrtou kapitolu teoretické části. Kapitola osmá se soustředí na otázku zapojení mužů do domácích prací a péče o děti, čímž navazuje na kapitolu 4. Představeny jsou též postoje k genderovým rolím a dělbě práce. Poslední analytická kapitola (kapitola 9) představuje pečující otce v neúplných rodinách a názory na důležitost přítomnosti obou rodičů pro dítě nebo legitimizaci rozvodu, a to z hlediska různých sociodemografických charakteristik respondentů. Navazuje tím na představenou pátou kapitolu.

V závěrečné kapitole jsou shrnuty získané poznatky, na základě analyzovaných dat zodpovězeny výzkumné otázky, případně pak vymezena úskalí a nedostatky této diplomové práce. Navrženy jsou také možné další směry bádání.

## **Kapitola 2**

### **Dějiny otcovství, vývoj otcovské role, postavení mužů a otců v rodinách a domácnostech v historii**

Spolu se vznikem Země a organického života, který souvisí s možností rozmnožování a tvorbou nových genetických informací, se objevuje také záležitost, která zaměstnává řadu vědeckých disciplín dodnes, a sice rozdělení světa na mužský a ženský. Zoja (2005, s. 27) uvádí, že „role samice se vymezovala a stabilizovala výrazněji než role samce“, což dokládá známým úslovím „matka je vždy jistá, otec nikdy.“

Když existoval svět pouze ve vodě, samičky mnoha druhů ryb nakladly vajíčka, samečci je oplodnili a bylo přirozené, že se nadále starali o embrya. Spolu s přechodem života na souš však dochází k převrácení těchto rolí – zatímco samečci dokončují svou reprodukční činnost a často odcházejí, samičky musí plnit další úkoly. To Zoja (2005, s. 28) vysvětluje přechodem k vnitřnímu oplodnění a stále více se prodlužující dobou mezi pářením a narozením potomstva, které otci přináší nejistotu. Větší smysl tedy samci shledávají ve využití tohoto času k oplodnění dalších samic, čímž zvyšují možnost předání svých vloh a genetického dědictví většímu počtu potomků.

Zatímco se prehistorické období nastíněné v předchozím odstavci vyznačuje kvantitativní úlohou samce a kvalitativní úlohou samičky, v současnosti pozorujeme trend nového otcovství, které se mimo jiné vyznačuje tím, že muž nedefinuje svou identitu v opozici vůči identitě ženské a bez obtíží přijímá úkoly patřící k rodičovství (Chmelařová, 2008, s. 34). Tato proměna je tedy velice výrazná, dalo by se snad říci až kontrastní, a cílem této kapitoly je alespoň v základech popsat, jakým vývojem si otcovství již prošlo a prochází i v dnešní době a jak se změnilo postavení mužů a otců v rodinách a domácnostech.

#### **2.1 Otcové ve zvířecí říši a vývojový skok k otci**

Jak již nastínil úvod do této kapitoly, v době prehistorické pozorujeme absenci otců. Zoja (2005, s. 29) uvádí, že zatímco samice musí být dobrými matkami, samci si mohou dovolit nebýt otci vůbec. Zajímavé je porovnání savců v této době s rodičovskými rolami v jiných zvířecích říších dnes. V přírodě se totiž, co se týče rodičovské péče, objevuje výrazná různorodost a neplatí zákon „kdo rodí, ten pečuje.“

Zatímco u plazů se rodičovské chování vůbec neprojevuje, existují druhy, které o mláďata pečují rovnoměrně. Tím dle Sedláčka (2008, s. 24) disponuje více než 90 % druhů ptáků. Zoja (2005, s. 29) tuto skutečnost doplňuje faktem, že páry společně staví hnízda a sedí na vejících. Způsob zpěvu některých druhů ptáků dokonce není vrozený, ale naučený od otce. U tučňáků pak o mláďata pečují převážně samci.

Mezi savci jsou pak výjimeční samci kosmanů, kteří péčí o mláďata tráví značné množství času. První měsíce jejich života je nosí a krmí právě oni. Výzkum uskutečněný na čeledi kosmanovitých na počátku 21. století ukázal, že se liší struktura mozku těch, kteří jsou otci, a bezdětných. Otcové kosmanů mají vyšší množství spojů mezi neurony a vyšší počet receptorů pro hormon vasopresin. Tyto skutečnosti dávají vědci do souvislosti s nutností rychlého zpracování informací a konání, které rodičovské povinnosti vyžadují (Kozorovitskiy a kol., 2006).

Podobné výzkumy byly provedeny i na člověku. Ty se zabývaly především otázkou, zda při těhotenství podléhají biologickým změnám i muži. Výsledkem je zjištění, že se u mužů mj. zvyšuje aktivita v těch oblastech mozku, které jsou spojeny s náklonností a péčí (Shapiro, 2021, s. 26). U lidských společností tedy také pozorujeme aktivní otcovské chování. Podle Sedláčka (2008, s. 24) se například Pygmejové žijící v severní části Konga o péči o děti dělí rovněž rovnoměrně. Pokud má malé dítě hlad, muži mu dokonce nabízejí své bradavky k dočasné útěše. Činnosti, které bychom připisovali spíše mužům, pak páry vykonávají společně (např. lov).

Vrátíme-li se k primátům a jejich základní charakteristice neschopnosti novorozenců samostatného života, není překvapením vytvoření pevného pouta matka–dítě a nastavení základu mateřské role. To se navíc umocňuje proměnou zvířecího společenství v lidskou společnost, kdy je třeba, aby matčiny ruce dítě nosily a pečovaly o něj. V tuto chvíli je však potřeba dalších rukou, a sice těch, které budou obstarávat potravu a postarají se o obranu. A právě tento moment Zoja (2005) popisuje jako zrození otce. Zatímco lidoopi konzumovali kořist na místě lovu, lidský samec se ji naučil přinášet domů. Obstarával dítěti maso, čímž zvyšoval jeho šanci na přežití. A co je nejdůležitější, od této doby, s výjimkou času, který trávil na lovu, začal být trvale přítomen. Tento fakt je základním předpokladem pro tvorbu párů, vznik institutu nukleární rodiny a vytvoření pocitu zodpovědnosti ke svým dětem.

Zoja (2005) však také zdůrazňuje, že tento vývoj nebyl tak jednoduchý a plynulý, což dokládá také sousloví „vývojový skok k otci“ v názvu této podkapitoly. Zatímco přechod od zvířecí samice k ženě-matce je plynulý, u mužského pohlaví bychom ho mohli nazvat jako příkrý. Exogamie, která se v tomto vývojovém období ustálila a která ukončila páření v rámci rodiny typické pro zvířata, pro otce tak striktně neplatila. Samec je totiž přirozeně otcem jen v okamžiku početí, poté své potomky nepoznává a může s nimi navazovat jakýkoliv typ vztahu, včetně sexuálního. V tomto období ho tedy Zoja (2005, s. 58) nazývá přirozeně incestním. Jeho identita, tak jak ji známe z dalších historických období, musela projít dalším nezbytným evolučním vývojem.

## 2.2 Období antického Řecka a Říma, zrod patriarchátu

Dalším výrazným historickým obdobím, o kterém se v literatuře v souvislosti s vývojem rodiny a manželstvím, mateřstvím, resp. otcovstvím a proměnou rolí v rodinách dočítáme, je období antického Řecka a Říma spojené s tradicí otcovské nadřazenosti a absolutní mocí otců nad svými dětmi (Chmelářová, 2008, s. 26). Prvním, kdo popsal muže jako manželskou a otcovskou autoritu, byl Aristotelés. Vycházel při tom z přirozené nerovnosti mezi lidmi, kdy nejdokonalejší bytosti přirozeně rozkazují ostatním. Aristotela zmiňuje také Zoja (2005), podle kterého prý schopnost plodit nenáleží ženě, ale pouze muži. Otec se na vzniku života podílí aktivně, kdežto matka je pasivní. Vzniká tak tzv. mýtus o jediném rodiči, který se v Evropě udržel po celý středověk a přetrval až do začátku osvícenství (Zoja, 2005).

V antickém Římě otcové rozhodovali téměř o všem, co se týkalo dětí, a měli dokonce právo své děti prodat do otroctví či je usmrtit, aniž by se z toho museli zodpovídat. Naopak matky téměř žádná práva neměly (Klabouch, 1962, s. 31). Otcovství nevznikalo zplozením dítěte se ženou, bylo třeba k němu vyjádřit vůli – otec tedy vyzvedl svého syna do výše, čímž ukázal, že za něj přebírá zodpovědnost. Vztah k dceři byl omezen jen na materiální zabezpečení (Zoja, 2005, s. 145). V této době tedy pozorujeme, že se muž nestává otcem biologickou cestou, ale aktivním projevem své vůle. Zoja (2005) otce definuje jako jedinečnou postavu, která zahrnuje dítě bezmeznou láskou. Tato láska však plyne z jeho svobodné volby.

Skutečnosti popsané v předchozím odstavci souvisí s termínem, se kterým se ve společnosti operuje dodnes a hojně ho využívá také feministická literatura, a sice máme na mysli pojem patriarchát, který se vyznačuje dominancí mužů. Wagnerová (1995, s. 78) uvádí, že tento pojem je odvozen od řeckého patriarch, neboli otec (arciotec) a neznamená „vládu jednoho pohlaví nad druhým, tedy mužů nad ženami, ale vládu otců nebo rodových představených nad ženami a muži, které patří do rodového svazku.“ Otec je tedy součástí rodinného svazku, kterému vládne, což odvozuje také autoritu mimo jeho rodinu. Podle Lerner (1986, s. 239) se jedná o geograficky i historicky nejrozšířenější genderové uspořádání ve společnosti a v širší definici popisuje patriarchát jako „projev a institucionalizaci mužské nadvlády nad ženami a dětmi v rodině a rozšíření mužské dominance nad ženami ve společnosti obecně“. Dalo by se tedy říci, že spolu definice Lerner a Wagnerové souhlasí. Lerner (1986) však dodává, že ačkoliv jsou ženy zbaveny přístupu k moci ve všech důležitých institucích společnosti, neznamená to, že by byly bezmocné, bezvlivné a bezprávné.

Klabouch (1962) dále pojednává o otcovské moci a patriarchální monogamní rodině v otrokářské společnosti starého Řecka a Říma. Kořeny patriarchátu a otcovství zasazuje do starověkého Řecka a Říma také Zoja (2005, s. 67). Otec se stává jediným neomezeným vlastníkem půdy, dobytka, a dokonce i otroků. Postavení zbylých členů rodiny se prakticky nelišilo od postavení otroků. Otcovská moc nad dětmi byla původně neomezená, od 2. století n. l. byla však alespoň vyvážena povinností výživy.

Ačkoliv Zoja (2005, s. 61) tvrdí, že vědci nenacházejí přesvědčivé důkazy existence matriarchátu, dalo by se podle známých pověstí (Libuše, Dívčí válka) usuzovat, že na našem území existoval a předcházel patriarchátu. Souvisí to také se rčením, které bylo zmíněno v úvodu této kapitoly. Jelikož v době exogamních forem skupinového manželství dochází stále



k neomezenému pohlavnímu styku, otec dětí není často znám a jistá je pouze ženská linie. Mluvíme tedy o matrilineární funkci, kdy rodinu tvoří lidé odvozující svůj původ od téže matky (Šubrtová, 2006).

Zvrat rodinných poměrů na našem území nastává v době bronzové a starší době železné, která se u nás datuje od poloviny 3. tisíciletí př. n. l. Muži vykonávají stále namáhavější práce, vzrůstá jejich úloha ve výrobním procesu a získávají nové bohatství plynoucí z nových řemesel. Naopak ženy jsou spíše zatlačeny k podružné práci v domácnosti. Paučinová (2022, s. 14) shrnuje, že spolu s monogamním manželstvím, které se v tuto dobu ustálilo, roste předpoklad pro snazší zjištění otcovství a mužův zájem o to, aby jeho nabytý majetek získaly právě jeho děti.

Zoja (2005, s. 67) jako důležitý milník vnímá příchod křesťanství, za jehož předchůdce můžeme považovat židovství. To potvrzuje i Chmelařová (2008, s. 26), podle níž křesťanství s židovskými kořeny upevnilo myšlenku otcovské a manželské autority muže. Dokazuje to textem z knihy Genezis, podle kterého Bůh stvořil ženu z žebra muže.

### **2.3 Vliv křesťanství, genderové role ve středověku a předindustriální doba**

Církev měla v evropském prostoru vliv na populační vývoj a uspořádání rodinných vztahů po staletí. Od pronikání křesťanství do slovanského prostoru na přelomu 8. a 9. století až do rozpadu Rakouska-Uherska rodinné právo a jeho úpravy vycházely z práva církevního a katolické náboženské doktríny. Rodiny na území dnešního Česka se tedy utvářely především jako rodiny katolické. To, co je pro katolickou rodinu typické a co je vnímáno jako její historicky nejvýznamnější přínos, je manželská láska. S příchodem křesťanství se také rozšířila odpovědnost muže, a sice odpovědnost za spirituální a duševní blaho jeho ženy (Možný, 1990). Základními katolickými dogmaty jsou pak monogamie, nerozlučitelnost a svátostná povaha manželství (Klabouch, 1962; Král'ová, 2001).

Jak bylo ovšem zmíněno na konci předchozí podkapitoly, křesťanství také určilo rozdíl mezi pohlavími již při jejich stvoření a popsalo ženu jako bytost méněcennou, jejímž úkolem je sloužit muži a poslouchat ho (Klabouch, 1962, s. 62). Postavení ženy lze tak obrazně vyjádřit rčením, že žena je „vězněm svého muže“ (Šubrtová, 2006). Historická literatura to vysvětluje skutečností, že žena je bytostí slabší, neschopnou řídit svůj život racionálně a náchylnější k hříchu. Proto je potřeba, aby byla žena vždy pod kontrolou muže – nejdříve jako mladá dívka pod kontrolou svého otce či bratra, později jako manželka pod dohledem svého manžela (Matla, 2021). I křesťanství tedy vnímalo vztah mezi mužem a ženou velmi asymetricky a vyznávalo starozákonní a římský patriarchát. Více se vývojem manželství a vztahů mezi manžely autorka zabývala ve své bakalářské práci (Paučinová, 2022).

Co se týče otcovství, téměř po celé období středověku přetrvává antický mýtus o výlučně otcovském plození. Do povědomí však vstupuje také role otce jako živitele definována úřady, které dohlíží na její dodržování. Muž se od této chvíle nemohl zodpovědnosti za své děti zcela zbavit. Automaticky se tak stává otcem všech dětí narozených v manželství. Vztah k nemanželským a adoptovaným dětem církev prozatím neošetřila (Zoja, 2005).

Ačkoliv do popředí po reformačním hnutí vstoupila protestantská církev, která přerušila monopolní působení katolictví, její vliv byl výrazně menší (Možný, 1990, s. 63). Významným obdobím české reformace je od 15. století také husitství. Reformátoři v čele s Mistrem Janem Husem totiž zdůrazňovali rovnost genderových vztahů, a bylo to tak poprvé za celý středověk, kdy se ženy dostaly na roveň mužů – např. v právu na vzdělání. Zvyšoval se také počet žen, které vyjadřují svůj názor veřejně, aktivně se účastní náboženského života, a co je z hlediska této práce nejdůležitější, předávají toto nově nabyté sebevědomí svým potomkům (Šubrtová, 2006).

Je ovšem důležité si uvědomit, že inovativní myšlení, které bylo v předchozím odstavci zmíněno, se v praxi evropských rodinných uspořádání a rolí odráželo velmi pomalu. Až zhruba do konce 18. století se rodiny řídily principem otcovské autority. Chmelařová (2008, s. 28) vysvětluje tuto skutečnost společnou prací manželů v hospodářství, kde ženy vykonávaly práce po boku svých mužů a muži tak představovali nezpochybnitelné hlavy rodin. To, jak byli blízko k dětem, umožňovalo snazší možnost aktivního zapojení do výchovy. Otcové tak byli stále považováni za důležitější než matky, a to jak v otázce péče a výchovy, tak v oblasti vzdělání – připravovali totiž své děti na povinnosti v dospělém životě a byli zodpovědní za jejich morální a náboženské znalosti. Podle Chmelařové (2008, s. 29) tuto úlohu nemohly dobře naplnit ženy, protože ty byly samy stále izolovány od společnosti a potřebovaly racionální ochranu mužů. Roli morálního učitele či průvodce zmiňuje také Lamb (2000), který se zabýval dějinami otcovství v Americe. Ve svém díle uvádí, že otcové byli zodpovědní za to, že své děti vedli k hodnotám, které získávali především studiem náboženských materiálů – nejčastěji Bible. Dobrý otec se poznal také podle toho, že byl svým dětem vzorem k vedení správného křesťanského života.

Ačkoliv se v literatuře již objevily znaky rovnocennějšího uspořádání, v praxi se je dařilo aplikovat velmi pomalu. I v předindustriální době byly matky stále chápány spíše jako „nádoby“, ve kterých dítě vyrostě, než jako rodiče schopní vést dítě. Počátek proměny postavení muže a ženy ve společnosti a v rodině nastává v době mezi pozdním středověkem a začátkem renesance. Do popředí se v římskokatolické církvi dostává obraz Marie s dítětem v náručí a pro vývoj otcovské role tato skutečnost znamená zásadní zlom (Zoja, 2005, s. 151).

## 2.4 Rodinné uspořádání a role v průmyslové společnosti

V přehledu základních etap ve vývoji lidské rodiny Možný (2008, s. 17) vymezuje období 17. a 18. století, kdy se v západní Evropě a Severní Americe dostává na vzestup byrokratický stát a kapitalistická ekonomika. V této době domácnosti přestávají být místem zaměstnání, moc patriarchální hlavy domácnosti upadá a vymezuje se role muže a ženy v rodině – zatímco muž ekonomicky a sociálně zajišťuje, žena se stará o děti a domácnost a postupně přebírá také doménu vzdělávání svých dětí. V důsledku ekonomického rozvoje je muž nucen pracovat po celý den mimo domov a od počátku 19. století pozorujeme, jak se z otce stává vzdálená osoba. Objevuje se tzv. fenomén neviditelného otce (Zoja, 2005). Čím více se muži realizují v zaměstnání mimo domov, tím větší důraz kladou na ambice a pracovní úspěch a méně se vztahují k hodnotě domova a otcovství (Chmelařová, 2008, s. 29).

S touto společenskou proměnou dochází ke změně v dominantním pojetí role otce. Ten začíná být definován jako osoba odpovědná za živobytí a vzniká tedy sousloví, které se ve společnosti

hluboce zakořenilo, a sice otec jako živitel rodiny. Před industrializací se totiž matky a otcové dělili o zodpovědnost za zaopatřování rovným dílem, nyní je živění nejdůležitější charakteristikou otce. Podle schopnosti živit rodinu se pozná to, zda je dobrým otcem. Lamb (2000) dále uvádí, že tato konceptualizace trvala v Spojených státech amerických od poloviny 19. století do Velké hospodářské krize ve 30. letech 20. století.

Podle Zoji (2005, s. 159) „průmyslová revoluce přinesla nejtemnější hodinu otcovství.“ Práce se přesunula do továrních hal a otcové ztráceli svou původní autoritu, jelikož nemohli být vzorem a průvodcem každodenními činnostmi pro své děti. Často se ani nevraceli domů, ale přespávali poblíž místa pracoviště, čímž se dětem více oddalovali.

Nebyli to však jen muži, kterých se společenský pokrok týkal. Průmyslová revoluce s sebou přinesla řadu pozitivních změn včetně všeobecného zvýšení životní úrovně, nicméně ženy se staly závislé na zaměstnání mužů (Možný, 2008, s. 178). Není tak překvapením, že se objevují snahy žen o rovnoprávnost, a to např. v podobě dostupného vzdělání. Výraznou roli v počátcích emancipačního hnutí sehrála Velká francouzská revoluce (Horská, 1990).

Na českém území se s těmito snahami setkáváme zejména ve druhé polovině 19. století, kdy se ženám usilujícím o rovnoprávné postavení říká „emancipistky“, a to navzdory přetrvávajícímu středověkému přesvědčení, že žena je tvorem méně dokonalým než muž, a myšlenice, že potřebu emancipace vykazují jen nešťastně provdané ženy (Horská, 1999, s. 90).

## 2.5 Významné 20. století

Horská (1999, s. 116) považuje za zlatý věk feminismu v Čechách období první republiky. V roce 1919 ženy získaly volební právo, pronikaly do lépe placených zaměstnání a více se věnovaly veřejnému životu. Nicméně Klabouch (1962, s. 204) uvádí, že se zrovnoprávnění žen v ohledu občanských práv nepodařilo. Rodiny dle něj stály na nezměněném patriarchálním základu a muži byli výslovně ustanoveni hlavami rodin řídící domácnosti. O přetrvávajícím patriarchátu až do období socialismu pojednává mimo jiné Vodochodský (2007). Právě postavení mužů a žen ve společnosti je klíčové pro jejich úlohu v rodinách – rovnost totiž začíná v rodině. Zasazení do historicky teoretického rámce nám pomůže pochopit dnešní pojetí rodičovských rolí.

Literatura popisuje počátek 20. století jako období ztráty otců, z některých článků bychom si dokonce mohli vyložit obavy ze „smrti otcovství“ (Lamb, 2000, s. 25; Zoja, 2005). Větší díl zodpovědnosti přebírají matky, případně rozvíjející se instituce. Otcové odcházejí od rodin častěji a na delší čas, spolu s upadající „tradiční“ rodinou někdy i napořád<sup>1</sup>. Přispívají do rodinného

---

<sup>1</sup> Sullerot (1992), která se ve svém díle zabývala historií rodiny a jejími proměnami, hovoří o oslabování rodiny vlivem rostoucího individualismu zrozeného v USA. Ten postupně pronikal do evropského prostoru a byl příčinou hluboké přeměny hodnot v 60. letech 20. století. Od té doby bylo individuum postaveno na vyšší úroveň než rodina, což mělo za následek mimo jiné snahu o zrovnoprávnění mužů a žen.

V souvislosti se sociálními změnami pozorujeme také změny v demografickém chování. Na základě těchto proměn Lesthaeghe a van de Kaa v roce 1986 vytvořili koncept druhého demografického přechodu, který zahrnuje např. pokles měr sňatečnosti a nárůst věku při uzavření manželství, rostoucí význam kohabitací, nárůst měr rozvodovosti a další (Lesthaeghe, 2014). Ačkoliv se v českém prostředí tyto změny projevují až v 90. letech, oslabování rodiny v důsledku zvyšující se rozvodovosti lze pozorovat téměř po celou druhou polovinu 20. století. Šťastná (2009, s. 38) uvádí, že k prvnímu výraznějšímu vzestupu

rozpočtu větší sumou peněz, nicméně mají stále méně času, který by věnovali svým potomkům. S úpadkem tradičních řemeslných zaměstnání ztrácí otcové možnost učit své potomky povolání. Doba, kterou otcové tráví v zaměstnání, se prodlužuje, často také zasahuje do jejich volného času. Služební cesty související s moderními profesemi rovněž odvádějí otce od domovů.

Singly (1999, s. 42) uvádí, že postavení otce bylo rovněž destabilizováno zákony. To potvrzují příklady z Francie, kde došlo ke zrušení legálního otcovského fyzického trestání v roce 1935, zrušení manžellovy pravomoci nad manželkou v roce 1938 a v neposlední řadě k přiznání rodičovských práv v případě neúplné rodiny výlučně matce v roce 1972. Otcům tak začíná období slabosti a nedostatečné autority.

Zároveň se i v českém prostředí dají pozorovat určité emancipační snahy, které jsou umocněny masovým nástupem žen do placeného zaměstnání po roce 1948. To podporovala i výstavba sítě školek a jeslí v 50. letech (Možný, 1999, s. 154). Ženy se tím pádem stávají více nezávislými na mužích, v podstatě jsou schopny uživit sebe a své rodiny. Podle Horské (1999, s. 117) ženy požadovaly větší vliv při výchově dětí. Možný (2008, s. 148) zmiňuje také třetí sexuální revoluci, která znamenala rozšíření a dostupnost antikoncepčních prostředků v 70. a 80. letech, což výrazně přispělo ke konceptu plánovaného rodičovství.

Navzdory výše popsáným změnám se v socialistickém Československu zrovnoprávnění mužů a žen dosáhnout nepodařilo. Výsledkem těchto společenských procesů se stala dvojitá zátěž pro ženy – placené zaměstnání a neplacená péče o děti a domácnost podporovaná pronatalitní politikou 70. let. Navíc započala genderová segregace na trhu práce – ženy byly převážně zaměstnány na nižších pozicích a pobíraly nižší mzdy. Osamostatnění žen v ekonomickém slova smyslu se tedy podařilo jen částečně. A co je nejdůležitější, model otce jako živitele rodiny se stal stereotypem (Vodochodský, 2007, s. 37).

Na druhou stranu Vodochodský (2007) poukazuje na paradox socialistické doby v Československu. Ačkoliv se ženám nedařilo plně zrovnoprávnit, narostl jejich význam v rodinách a domácnostech. Zatímco ony byly vnímány jako statečné a schopné prvky bezpečného prostoru domácností, muži působili slabě, závisle a vyžadovali větší podporu jim blízkých žen. Podle Wagnerové (1995, s. 81) většina z nich nebyla schopná uživit svou rodinu, což mělo za důsledek pokles jejich sebevědomí, ochoty a zodpovědnosti se o rodinu a děti postarat. Možný (1999, s. 108) však uvádí, že ačkoliv jsme svědky upadající autority otce, navenek je stále vnímán jako hlava rodiny.

Ve svém článku Vodochodský (2007, s. 40) také upozorňuje na skutečnost, že onen „nepřítomný otec“ (představený i v předchozích odstavcích této podkapitoly) byl charakteristický spíše pro západní země. Naopak v socialistické rodině otcové spíše působili jako další závislé osoby, které plnily úlohu obstarat dítěti zábavu. Máme tu tedy společnost, která je založena na patriarchálním základu, nicméně ženy v ní přebírají řadu funkcí, které dříve náležely otcům (Wagnerová, 1995). O podobném rozdělení rolí v rodinách pojednává i Možný (1990, s. 107), který popisuje vztah matka–dítě jako hlavní, k němuž otec vytváří sice důležitou, nicméně až další komponentu.

---

rozvodovosti došlo v roce 1955, ke druhému pak v souvislosti s přijetím zákona o rodině v roce 1965. V roce 1969 byl překročen počet 20 tisíc rozvedených manželství, v roce 1984 dokonce převýšil hranici 30 tisíc. Spolu se zvyšující se úrovní rozvodovosti tak rostl i počet dětí, které prožily rozvod svých rodičů, čímž se ocitají v neúplných rodinách.

Výše nastíněný vývoj předznamenal počátky požadavků vyššího zapojení mužů v oblasti soukromé sféry, tedy rodin a domácností. Potančok (2010, s. 118) uvádí, že s oslabením pozice otce jako živitele rodiny narůstá tlak na jejich aktivní účast v rodině. To pozoroval Lamb (2000) ve Spojených státech amerických již od poloviny 70. let. Tuto roli otce zařadil do konceptu tzv. „nového otcovství“, který klade důraz na každodenní aktivní péči o děti. Uvádí také, že ve spojitosti s tímto konceptem došlo k přesunu pozorování kvalitativních dimenzí otcovství ke kvantifikovatelným. Zatímco dříve se předpokládalo, že otcové jsou důležitým symbolem maskulinity a dominance a jejich synové se s nimi identifikují, od 70. let se za důležité požaduje především množství času, které otcové s dětmi aktivně tráví.

Psychologické výzkumy konce 20. a začátku 21. století (Lamb, 2000; Cabrera 2019) také ukázaly, že teorie citové vazby (známá spíše jako teorie attachmentu) Johna Bowlbyho z konce 60. let, která stavěla do popředí důležitost vazby mezi matkou a dítětem a předurčovala jeho optimální a zdravý vývoj, nebyla dokonalá. Nejen Bowlby, ale již jeho předchůdci počínaje Sigmundem Freudem byli vlivnými zastánci tzv. kultu mateřství, který podceňoval význam otce a určoval ženu jako od přírody lepšího rodiče. Dnes víme, že i otcové jsou důležitými elementy nejen raných fází života a mají stejné předpoklady pečovat o děti jako ženy (Chmelařová, 2008, s. 31). O psychologické rovině důležitosti otců a rizicích jejich absence v rodinách více pojednává následující kapitola.

Otcovství si nejen ve 20. století, ale po celou dobu existence lidstva prochází určitým vývojem – od měnících se rolí v rodinách, po požadavky společnosti na konání aktivního otcovství. V dnešní literatuře se dočítáme o ideálu nového otce, který by se měl do péče o děti a domácnost zapojovat rovným dílem jako jeho partnerka. O naplňování této role, situaci v současném Česku včetně zasazení do kontextu rodinné politiky a zmapování skutečného chování pojednávají další strany této práce.

## Kapitola 3

### Současné pojetí otcovství

Zejména v posledních desetiletích zaznamenáváme rostoucí zájem o téma genderové rovnosti v rodinách, zapojení mužů do péče o děti a domácnost a sladění rodinného a pracovního života. Podle Li a Zerle-Elsäßer (2023, s. 104) byl nárůst nejen očekávaného, ale také skutečného zapojení mužů v rodinných aktivitách umožněn a podpořen zvyšující se účastí žen na trhu práce a řadou psychologických důkazů svědčících o klíčové roli otce pro vývoj dětí. Téma skloubení rodičovství a práce se tedy v současné době netýká jen žen, ale také mužů, pro které je placené zaměstnání nezbytnou součástí identity – stejně jako v dnešní době i pro ženy (Tichenor a kol., 2011).

Na druhou stranu, některé výzkumy poukazují na skutečnost, že nabídky flexibilních možností práce (částečné úvazky, výkon práce z domova, pružná pracovní doba, sdílená pracovní místa aj.) jsou ztotožňovány především s mateřskými potřebami, což je s požadovaným a skutečným rostoucím zapojením otců do péče o děti v rozporu (Gatrell a kol., 2014). V současné době tak vznikají články, které poukazují na skutečnost, že pozornost se stále soustřeďuje především na ženy – jak mají skloubit rodinu a péči, jak mají zvládnout novou životní etapu. Rodičovství se ovšem netýká jen matek, ale i otců. A pokud chce být otec aktivní, není to jednoduché ani pro něj (Bachárová, 2014).

Tato kapitola je proto zaměřena na situaci současného pojetí otcovství, přičemž zmíněny jsou nejen teoretické koncepty otcovství, ale také psychologické výzkumy, které se věnují tématu důležitosti otce v rodinách. Dalším tématem této kapitoly je rozdělení rolí v českých rodinách a domácnostech a skloubení pracovního a rodinného života matek a především otců. V souvislosti s tím jsou představeny aktuální koncepty rodinné politiky podporující vyšší zapojení mužů v českých domácnostech.

#### 3.1 Typologie otců

Potančok (2010, s. 120) na základě dostupné literatury vytvořil praktickou a přehlednou typologii otců. Ačkoliv se může dichotomické rozdělení jevit jako problematické a zjednodušující, může být dobrým krokem k utřídění poznatků o existujících typech otců. Zároveň je důležité vnímat, že mezi dvěma krajními body, které popisuje, existuje celá škála různých otcovských kvalit a vlastností.

Ve svém článku tak rozdělil otce na živitele a pečující/starostlivé otce. Přejít mezi těmito dvěma póly byl popsán v předchozí kapitole. Poté vyčlenil otce dobré, aktivně se zapojující a otce nezapojující se. Další typy vymezil následovně:

### 3.1.1 Biologický vs. sociální otec

Přejít k otcovství v biologické rovině je založen na fekunditě neboli schopnosti plodit. Ačkoliv bychom ho mohli chápat jako samozřejmost, současné výzkumy ukazují, že tomu tak není. Reprodukčním zdravím se zabývá mj. Šťastná a Waldaufová (2023, s. 194), podle kterých podíl mužů, kteří deklarují zkušenost s neschopností počít dítě trvající alespoň jeden rok, narůstá s věkem. Tuto zkušenost ověřily na datech ze šetření Současná česká rodina 2020–2022. Ve věkové skupině 30–34 a 35–39 let dosahuje tento podíl výše 16 %, ve věkové skupině 40–44 let narůstá na 27 %. S rostoucím věkem tak dochází k nárůstu využívání metod napomáhajících s oplodněním a využívání asistované reprodukce.

Za důležitější Potančok (2010, s. 122) považuje aktivní přístup k otcovství a změny, se kterými se musí muž vyrovnat, když se má stát otcem. Mluví o tzv. sociálním otcovství, které bychom mohli chápat jako druhý stupeň po biologickém otcovství. Tento typ otce v sobě zahrnuje aktivitu a zapojení se do života vlastních dětí. Autor zde také uvádí, že aby muž mohl být kvalitním sociálním otcem, nemusí být dítěti biologickým otcem – jde tedy o otce vzniklé adopcí, pěstounskou péčí nebo nevlastní otce.

Přejít k otcovství a nejistotu spojenou s novou neznámou situací však otcové zažívají už v raných fázích, tj. v období těhotenství své partnerky. V souvislosti se sociálním otcovstvím se také hovoří o potřebě větší pozornosti zapojení otců do předporodních kurzů, aby byli informovaní a lépe připraveni na přicházející změny (Nešporová, 2019).

Sociální otcovství je úzce spjato s reprodukčním plánováním a je ovlivněno sociodemografickými charakteristikami potenciálních otců. Jelikož se výzkumy stále zaměřují spíše na ženy a jejich názory, informací o plánech a volbách mužů je podstatně méně. Průzkum reprodukčních plánů na datech Evropského sociálního výzkumu (ESS) 2018/2019 provedly Martin-García a kol. (2022). Podle nich s rostoucím vzděláním dochází ke zvyšování věku při narození dítěte. Na druhou stranu, vysokoškolsky vzdělaní jedinci zastávají méně často tradiční hodnoty a snáze se mezi nimi šíří normy o rovnoměrném zapojení obou rodičů do péče o děti. I přes tuto skutečnost jejich výzkum odhalil přetrvávající normy, které mužům přisuzují především roli ekonomických živitelů, a to i v zemích, které mají rodinně orientovanou politiku (Švédsko, Španělsko). Narozením potomka se totiž zvyšuje jejich finanční zodpovědnost. Někteří muži proto naopak navyšují své pracovní úvazky a zapojení v zaměstnání (Martin-García a kol., 2022, s. 15). Vystavení budoucích otců většímu tlaku společnosti na zajištění materiálních podmínek potvrdil i výzkum Cápové (2015, s. 35).

### 3.1.2 Přítomný vs. nepřítomný otec

Přítomnost Potančok (2010, s. 123) dále dělí na fyzickou (soužití v jedné hospodařící domácnosti), ekonomickou (přispívání do rodinného rozpočtu), sociální (tvorba sociálního a kulturního kapitálu) a psychologickou, o které bude více pojednáno dále. Ačkoliv obraz vzdáleného, nepřítomného otce spojený s dřívějším patriarchálním modelem ustupuje a do

popředí se dostává aktivní, emociálně angažovaný otec (Martin-García, 2022, s. 15), jeho zapojení chápeme i přes finance, které dítěti přináší. Potančok (2010, s. 123) pak popisuje paradox, a sice že čím víc finančních prostředků otec do rodiny přináší, tím méně času mu zbývá na péče o dítě, výchovu a hru. I muži se tak ocitají ve složité situaci, jak vhodně skloubit práci a rodinu.

Nepřítomnost pak Potančok (2010, s. 124) dává do souvislosti s rozchodem či rozvodem rodičovského páru. Höhne a Palonciová (2021, s. 4) uvádějí, že „ve většině rozvádějících se manželství jsou nezletilé děti (dlouhodobě na úrovni 57–59 %), přičemž tyto páry mají nejčastěji jedno (48 %) či dvě děti (46 %). V posledních letech se tak rozvod manželství rodičů týká přibližně 23 tisíc nezletilých dětí ročně.“ Dále upozorňují, že statistiky zahrnují jen rozvod manželství, nikoliv rozchod nesezdaného soužití. Je tak důležité vědět, že rozchod rodičů poznamenává výrazně vyšší počet dětí. Po rozvodu manželství určuje rozdělení péče o dítě soud. Podle Ministerstva spravedlnosti (2023, s. 73) klesl mezi lety 2012–2022 podíl případů, kdy bylo dítě svěřeno do péče matky z 86,6 % na 71,4 %. V uvedeném období pak narostl podíl případů, kdy o děti pečují oba rodiče (z 5,2 % na 20,2 %). Podrobnější vývoj posledních dostupných let je zaznamenán v tabulce 1.

**Tab. 1: Rozhodnutí soudů v řízení o nezletilých dětech v Česku v letech 2020–2022, první rozhodnutí o výchově dítěte**

Svěřeno (ponecháno):	2020		2021		2022	
	abs.	v %	abs.	v %	abs.	v %
matce	19 799	75,1	20 556	72,5	18 933	71,4
otci	1 647	6,2	1 820	6,4	1 650	6,2
do společné, popř. střídavé výchovy <sup>2</sup> obou rodičů	4 493	17,0	5 475	19,3	5 346	20,2
jiné fyzické osobě než rodičům	418	1,6	485	1,7	574	2,2
<b>Celkem</b>	<b>26357</b>	<b>100,0</b>	<b>28336</b>	<b>100,0</b>	<b>26503</b>	<b>100,0</b>

**Zdroj:** ČSÚ, 2023a

O problematice zapojení otce do péče o dítě po rozvodu či rozchodu dále pojednává Potančok (2010, s. 124), který upozorňuje na riziko nefungující komunikace mezi bývalými partnery. Ta může být příčinou poklesu ochoty mužů platit výživné<sup>3</sup>, čímž se snižuje ochota žen umožnit jim kontakt s dítětem<sup>4</sup>. Vznikají tak neúplné rodiny s nepřítomným otcem, a tedy i chybějícím mužským vzorem. Tímto tématem se hlouběji zabýval Bakalář (2002), který popsal některé

<sup>2</sup> V české legislativě přinesla kritéria pro rozhodování soudu o svěřeni dítěte do výchovy novela zákona o rodině č. 91/1998 Sb. Tímto zákonem byly do právní úpravy včleněny pojmy střídavá a společná péče. Zatímco společná výchova je založena na předpokladu rovnoměrného styku dítěte s oběma rodiči a nijak nemění právní postavení dítěte k jeho rodičům, svěřeni dítěte do střídavé výchovy znamená, že rodiče se ve výchově střídají, a dítě tak tráví určitý časový úsek s každým z rodičů (Dudová a Hastmanová, 2007, s. 74).

<sup>3</sup> Rodičům společně náleží vyživovací povinnost vůči svým potomkům. Neplní-li tuto povinnost, rozhodne o povinnosti poskytovat výživné soud. Jelikož jeho výše není zákonem přesně stanovena, soudci ji obvykle stanovují na základě příjmu rodiče, kterému nebylo dítě svěřeno do péče, věku a počtu dětí. Dudová a Hastmanová (2007, s. 99) pak upozorňují, že ve většině případů je výše výživného nedostatečná, čímž se situace stává obtížnější především pro ženy – ty se stávají samoživitelkami, které musí svůj čas dělit mezi více pracovních úvazků a péči o děti a jejich životní úroveň se snižuje. Pokud jeden z rodičů odmítá platit výživné, následuje nutnost soudního vymáhání.

<sup>4</sup> Výsledkem absence denního kontaktu s dětmi je tak psychické strádání otců a problémy v komunikaci. Pokud matka brání otci v kontaktu s jeho potomkem, situace se umocňuje (Dudová a Hastmanová, 2007, s. 98).



záporné dopady nepřítomného otce na život dítěte. Mezi mnohými lze zmínit např. vzdor vůči pravidlům a normám, závislost na alkoholu a drogách, vzrůst trestné činnosti u mladistvých nebo vyšší pravděpodobnost, že dítě nedokončí školu nebo bude v dospělosti nezaměstnané (Bakalář, 2002, s. 141).

Kromě výše vyjmenovaných potenciálních problémů popsal syndrom zavrženého rodiče. Jde o situaci, kdy jeden z rodičů (tzv. programující) popouzí dítě proti rodiči druhému. Výsledkem je stav, kdy se dítě stane závislým na dobrém, milovaném rodiči, a vůči druhému si vytvoří nenávistný postoj a zavrhne ho. Mimo kontakt s tímto rodičem a jeho příbuznými dítě ztrácí veškeré výchovné či vzdělávací působení. Vlivem potlačení či vytěsnění emocí pak může dojít i k deformaci emocionálního vývoje (Bakalář, 2002, s. 113).

Jelikož mezi základní dětské psychické potřeby patří potřeba prvotních citových a sociálních vztahů k rodičům formou jejich bezpodmínečné lásky nebo potřeba jistoty ve vztazích založená na fungující ucelené rodině s možností komunikace, je pro vývoj dítěte přítomnost otce žádoucí (Bakalář, 2002). To dokazují i novější výzkumy, které tvrdí, že vztah rodiče a dítěte v prvních letech života slouží jako zdroj emocionální jistoty podporující zdravý vývoj v průběhu celého života. Vystávají také otázky, zda otec může být stejně citlivým a emocionálně podporujícím primárním pečovatelem jako matka, a rostoucí množství odborné literatury dokazuje, že ano. (Cabrera, 2019).

Na druhou stranu, statistiky 90. let 20. století a počátku 21. století ukazují, že přibližně 90 % dětí bylo vlivem porozvodového uspořádání poměrů k dítěti svěřeno do výhradní péče matce. Ačkoliv v současné době každým rokem narůstá procento, kdy je dítě svěřeno do střídavé či společné výchovy obou rodičů, pozornost stále vzbuzuje otázka diskriminace otců při rozhodování o výchově. Dudová a Hastrmanová (2007, s. 89), uvádí, že v 70–90 % případů přicházejí k soudu již dohodnutí rodiče a ve většině případů muži o děti ani nežadají. Zároveň potvrzují zakořeněné vzorce chování – jelikož v Česku převládá model, kdy o dítě formou rodičovské dovolené pečuje žena a otec zodpovídá finančně, tyto zkušenosti se přenáší i do rozhodnutí o uspořádání porozvodové situace. Pečující otcové v neúplných rodinách jsou z tohoto důvodu blíže představeni v kapitole 5.

### **3.1.3 Starý vs. nový otec**

Třetí dichotomické rozdělení rozlišuje tradiční a moderní otce. Potančok (2010, s. 125) předpokládá, že koncept starého otce je založen na rozdělení domácí a veřejné sféry a striktním oddělení genderových rolí. To dokládá i Klabouch (1962, s. 204), který popisuje rodinu první poloviny 20. století založenou na patriarchálním základu, jak o ní bylo pojednáno na předešlých stranách. Muž je tak pánem, který zastupuje rodinu navenek, kdežto sférou ženy je domácnost. Ta má zajišťovat kvalitní rodinné vztahy (Singly, 1999, s. 104). Podle Maříkové (2009, s. 90) lze otcovství definovat jako institucionální a autoritářské.

V současné společnosti se však setkáváme s novým pojetím otcovství, tzv. novým otcovstvím, které popisuje otce zvládající běžné domácí práce, péči o dítě nebo ochotu nastoupit na rodičovskou dovolenou (Potančok, 2010, s. 125; Nešporová, 2006a; Nešporová, 2006b, s. 180). Tento nový, aktivní otec se také vyznačuje přítomností u porodu, která se stala

„každodenní záležitostí a někdy i normativním požadavkem: externě posouditelnou známkou „dobrého otce“ (Šmídová, 2008a, s. 15).

Přechod mezi těmito dvěma póly byl umožněn vzrůstem kulturního kapitálu, díky kterému se dítě dostalo do středu pozornosti svých rodičů, a oslabením kapitálu ekonomického. To bylo způsobeno nástupem žen do placeného zaměstnání a úpadkem role muže jako živitele rodiny (Singly, 1999), což bylo blíže představeno v předchozí kapitole.

Nové otcovství se stalo předmětem zájmu odborníků v 70. letech 20. století. První výzkumy byly provedeny v USA a západní Evropě. Na jejich základě byl vymezen normativní rámec moderního, nového otce, který s dítětem na rozdíl od otce tradičního navazuje nezprostředkovaný individualizovaný vztah založený na citové blízkosti. Podle Maříkové (2009, s. 90) se tak otcovství významně přibližuje mateřství. To potvrzuje i Nešporová (2006a, s. 35), podle níž si vlivem dlouhodobé péče dítě k otci vytváří velmi silný vztah, který vede ke stírání rozdílů mezi tradiční mateřskou a otcovskou rolí.

I přes skutečnost, že v české společnosti slábne přesvědčení o tradičním otci a nerovnoměrném uspořádání genderových rolí, podíl otců, kteří se starají o děti a domácnost, je výrazně nižší než podíl matek. Maříková (2009, s. 90) uvádí, že „pokud se zvyšuje otcovská angažovanost, pak jediné tak, že otec jedná po boku matky, společně s ní nebo místo ní, pokud ona zrovna není k dispozici“, a tento model výkonu rodičovství popisuje jako asymetrický.

Výzkum nového otcovství, tedy zapojení otce do péče o děti a domácnost v Česku prostřednictvím kvalitativního rozhovoru s 16 rodičovskými páry, provedla např. Nešporová (2019). Ta rozlišuje tři hlavní kategorie – angažovanost založenou na přímé interakci s dětmi, přístupnost zahrnující interakci otce s dítětem kdykoliv, kdy si to dítě žádá, a odpovědnost za jeho blaho, tedy zajištění jeho potřeb. Zatímco u ostatních zemí (např. Velké Británie) muži přechodem k otcovství získali jakési zvláštní postavení a novou identitu, pro české muže zůstala ústřední identitou ta profesní, která byla dle Nešporové (2019, s. 159) umocněna kulturním důrazem na již několikrát zmiňovanou přetrvávající živitelskou roli. Přechod žen k mateřské roli je tak mnohem zřetelnější, spojený s větším množstvím obav a změn, zatímco přechod k otcovství nazvala autorka jako mlhavý či lhostejný.

S koncepty starého a nového otcovství souvisí také pohled na genderové vztahy a role v rodině a téma, které je v české společnosti aktuální, a sice skloubení rodiny či osobního života a práce. Podle Šmídové (2008a, s. 13) společnost totiž podporuje spíše finančně zajišťující roli muže než tu pečovatelskou. Následující podkapitola je proto zaměřena na aktuální situaci na poli rodinné politiky.

### **3.2 Rodinná politika se zaměřením na podporu otcovství v Česku**

Dílcím aktuálním tématem současné rodinné politiky a jejího směřování v Česku je sladování rodinného a pracovního života s cílem zlepšit postavení rodiny ve společnosti vč. ekonomických podmínek rodin s dětmi (Höhne, 2017, s. 5). Důraz se proto klade na rozšíření flexibilních forem práce či podporu bydlení (Kuchařová a Höhne, 2020, s. 33). Mezi další opatření rodinné politiky

patří i dostupná a kvalitní péče o děti, např. v podobě mikrojeslí či dětských skupin<sup>5</sup> (Vlčková a Hošťálková, 2018, s. 295). Aktualizovaná Koncepce rodinné politiky (2019, s. 3) tak jeden z cílů rodinné politiky popisuje takto: „vhodné socioekonomické podmínky mají podporovat dobré fungování rodin a výchovu dětí. Mají se zaměřit na finanční zajištění rodiny, slučitelnost práce a rodiny a služby péče o děti ... a umožnit tak rodinám získat dostatek volného času pro zkvalitňování rodinných vztahů.“ S tím souhlasí i aktuálně platná Strategie rodinné politiky 2024–2030 (MPSV, 2023) schválená na podzim minulého roku, která mezi hlavní cíle zahrnuje mj. podporu sladění rodinného a pracovního života.

Samostatnou částí Koncepce rodinné politiky (MPSV, 2017, s. 42) je podpora zapojení mužů do péče o děti, čímž se matkám malých dětí zpřístupní návrat na trh práce (Kuchařová a Höhne, 2020, s. 34). To může mít pozitivní dopad na snížení rozdílů žen a mužů v odměňování. Jak je uvedeno v Aktualizované Koncepci rodinné politiky (2019, s. 35) „platové nerovnosti udržují status quo dělby práce v rodinách i na pracovním trhu – umocňují tlak na muže jako hlavní živitele rodin, čímž je také odrazují od většího zapojení do péče o děti, a naopak udržují ženy dlouhou dobu mimo pracovní trh v čase rodičovství.“ O genderových rozdílech v odměňování a potřebě zvýšení participace mužů na péči pojednává i Strategie rodinné politiky 2024–2030. Díky rozložení péče v rodině totiž dojde ke snížení zátěže, která je na ženy kladena (MPSV, 2023, s. 74).

Praktickým navrhovaným opatřením pro větší zapojení otce do péče je tzv. motivační střídací bonus. Současné střídání v pobírání rodičovského příspěvku je ekonomicky nevýhodné – muž má častěji vyšší příjem než žena, a tak se nevyplácí, aby rodičovský příspěvek pobíral on. Střídací bonus je dávka „se zabezpečením přiměřeného příjmu pro rodiče, který se vystřídá s druhým rodičem v péči o děti“, přičemž délka střídání je alespoň tři měsíce (MPSV, 2017, s. 43). Opatření podporující vyšší zapojení mužů v rodinách jsou blíže představeny dále.

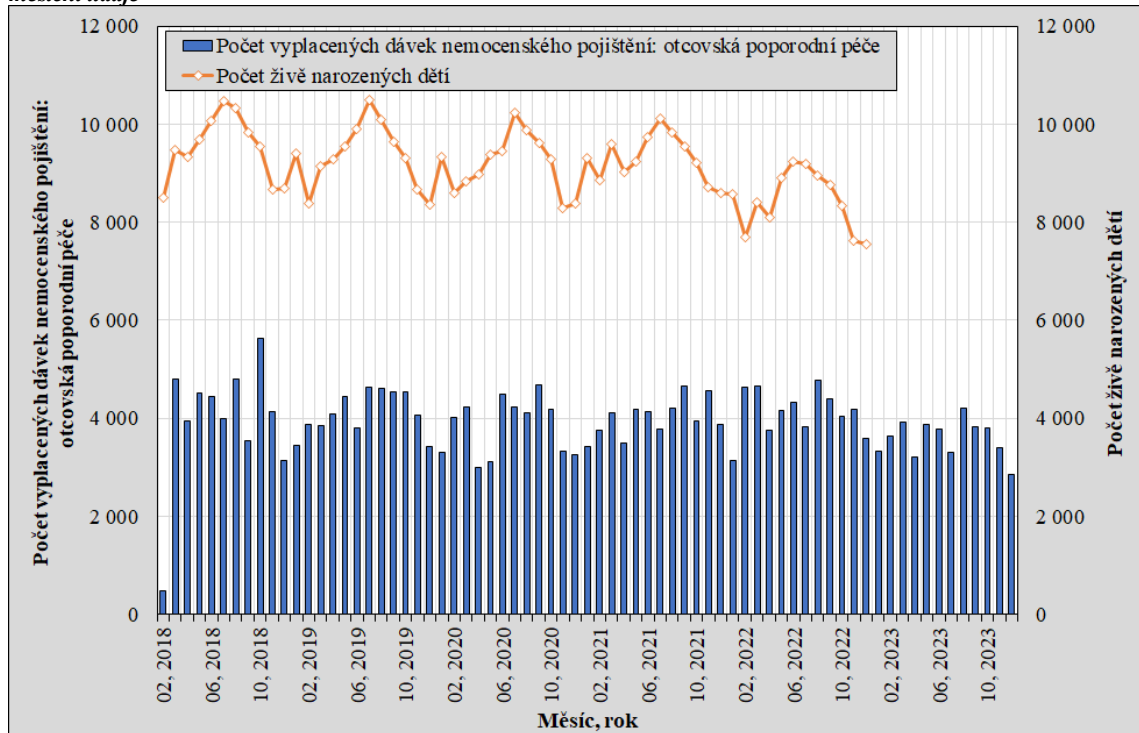
### 3.2.1 Dávka otcovské poporodní péče

Jedná se o peněžní dávku z nemocenského pojištění, která byla v Česku zavedena 1. února 2018 a jejímž účelem je posílit vazbu dítěte s oběma rodiči. Otcové ji zpočátku mohli pobírat „po dobu sedmi dnů při čerpání volna formou rodičovské dovolené v raných týdnech života dítěte“ (Kuchařová a Höhne, 2020, s. 34). Ministerstvo práce a sociálních věcí (dále jen MPSV) pak dodává, že dávka je také poskytována „pojištěncům, kteří převzali do péče dítě do 7 let věku“ (MPSV, 2022, s. 37). Od 1. ledna 2022 bylo čerpání této dávky prodlouženo na dobu dvou týdnů, přičemž „výše činí 70 % průměrného hrubého příjmu za posledních 12 měsíců rozpočteného na den“ (MPSV, 2023, s. 166).

Podle dat České správy sociálního zabezpečení (dále jen ČSSZ) čerpalo ke konci roku 2022 tuto dávku 47,5 % otců. Nešporová a Barvíková (2020, s. 150) uvádí, že je nereálné, aby byla dávka využívána pro všechny živě narozené děti. Někteří otcové totiž nejsou uvedeni v rodném listu dítěte, jiní se nepodílí na nemocenském pojištění – nepracují nebo pracují jako OSVČ a na dávku otcovské poporodní péče nemají nárok. Podrobný vývoj vyplacených dávek otcovské poporodní péče v souvislosti s počtem živě narozených dětí je zaznamenán v grafu 1.

<sup>5</sup> Mikrojesle nabízí profesionální péči o děti ve věku od šesti měsíců do čtyř let, přičemž v kolektivu je počet přítomných dětí omezen na čtyři. Dětské skupiny jsou koncipovány pro děti od jednoho roku věku, přičemž kapacita je 12 dětí na dvě odborně vzdělané pečující osoby (Vlčková a Hošťálková, 2018, s. 295).

**Graf 1: Vývoj vyplacených dávek otcovské poporodní péče a počtu živě narozených dětí v Česku mezi lety 2018–2023, měsíční údaje**



**Pozn.:** Příspěvek otcovské poporodní péče náleží od 1. 12. 2022 rovněž otci, jehož dítě se narodilo mrtvé nebo zemřelo v období 6 týdnů ode dne narození (Holub a kol., 2022, s. 6).

**Zdroj:** ČSSZ, 2023; ČSÚ, 2023b, vlastní zpracování

Zkušeností otců s čerpáním této dávky se zabývala např. Nešporová (2020), která využila data z kvalitativního výzkumu založeného na rozhovorech s rodiči, jimž se narodilo dítě v roce 2019. Ta zmiňuje, že mnohým otcům přišlo naprosto přirozené tuto možnost využít, a podpořit tak matku po porodu, což lze považovat za hlavní cíl zavedení této dávky (Nešporová a Barvíková, 2020, s. 150).

Na druhou stranu vyvstaly i důvody proč otcovskou dávku nevyužít. Hlavním z nich byla skutečnost, že rodina může finančně strádat, jelikož výše dávky činí 70 % z denního vyměřovacího základu. Druhým zmiňovaným důvodem byla časová flexibilita – pokud si muž zajistil volno jinak, neměl o čerpání této dávky zájem (Nešporová, 2020, s. 33). V tabulce 2 jsou proto představeny rozdíly v délce čerpání a výši dávky otcovské poporodní péče mezi některými evropskými zeměmi.

Tab. 2: Srovnání dávků otcovské poporodní péče ve vybraných zemích Evropy, 2023

	Délka čerpání	Výše dávky
Česko	14 dní	70 % průměrného hrubého příjmu za posledních 12 měsíců rozpočteného na den
Polsko	14 dní – lze rozdělit na dva týdny odděleně	100 % referenčního měsíčního platu/mzdy
Rakousko	28–31 dní během prvních 3 měsíců od narození	22,6 eur denně
Francie	25 dní, 4 z toho musí navazovat na 3 dny volna od zaměstnavatele hned po narození dítěte, zbytek se může rozdělit na 2 části a začít do 6 měsíců od narození	čistá měsíční mzda/plat (daní se), min. 9,66 eur, max. 89 eur denně

Zdroj: MPSV, 2023, s. 166–171, vlastní zpracování

### 3.2.2 Rodičovská dovolená a rodičovský příspěvek

Péče o malé děti je dlouhodobě považována za ženskou záležitost, proto se ve společnosti zakořenil termín „mateřská dovolená“. První ucelené politiky zavedly institut mateřské dovolené po 2. světové válce s cílem vrátit ženy z placeného zaměstnání, které zastávaly během války, do domácnosti a udržet tradiční rozdělení rolí v rodinách, o kterém bylo více pojednáno v předchozí kapitole. Postupem času se pohled na tento institut rodinné politiky vyvíjel, až dospěl do fáze, kdy ho chápeme jako nástroj, „který by měl napomoci realizovat v běžném životě, každodenním životě mužů a žen princip rovnosti pohlaví“ (Maříková a Radimská, 2003, s. 5).

Úsilí o zrovnoprávnění mužů a žen jak v placeném zaměstnání, tak ve sféře rodiny vyústilo ve stav zachování mateřské dovolené<sup>6</sup> v kratší formě a doplnění tzv. rodičovské dovolené<sup>7</sup>, která je přístupná oběma rodičům (Maříková a Radimská, 2003, s. 6). Za průkopníka v této oblasti považujeme Švédsko, kde byla rodičovská dovolená zavedena již v roce 1974<sup>8</sup>. Model švédské rodinné politiky je založen na dvoupříjmové rodině, což tkví v národní hodnotě rovnosti žen a mužů (Lenz, 2020, s. 20).

Švédskému modelu je blízký i norský, kdy mají otcové právo na rodičovskou dovolenou od roku 1977, které bylo navíc posíleno zavedením tzv. otcovské kvóty v roce 1993. Výsledkem jsou tak zvyšující se počty mužů na rodičovské dovolené, ba dokonce rostoucí počet mužů, kteří na rodičovské dovolené tráví delší množství času, než jim stanovuje kvóta. Výsledky nedávné studie ukázaly, že angažovanost mužů v péči o dítě se liší, pokud je muž na rodičovské dovolené sám

<sup>6</sup> Mateřskou dovolenou je možné čerpat v období 28 týdnů, resp. 37 týdnů v případě, že se jednalo o vícečetný porod (Šťastná, 2019, s. 35). Určena je také osobám, které převzaly dítě do péče, a to po dobu 22, resp. 31 týdnů (MPSV, 2022). Nástup na mateřskou dovolenou začíná 8 až 6 týdnů před porodem, přičemž čerpání je podmíněno účastí na nemocenském pojištění. Dávku nazýváme jako peněžitou pomoc v mateřství a její výše činí 70 % průměrného hrubého příjmu za posledních 12 měsíců rozpočteného na den (MPSV, 2023).

<sup>7</sup> Rodičovská dovolená přísluší matce po skončení mateřské dovolené, resp. otci od okamžiku porodu v rozsahu, o který požádá, s nárokem do třetích narozenin dítěte. Finanční pokrytí zajišťuje rodičovský příspěvek, jehož délka čerpání v Česku patřila k nejdelším v rámci Evropy (Šťastná, 2019, s. 35). Od 1. ledna 2024 je maximální délka jeho pobírání snížena ze čtyř na tři roky (MPSV, 2024).

<sup>8</sup> V roce 1995 navíc došlo k zavedení otcovské kvóty. Ta byla rozšířena v roce 2002 a poté v roce 2016 na celkových 90 dní. Zároveň došlo ke zkrácení maximální délky rodičovské dovolené, kterou může využít matka, a to ze 14 na 13 měsíců. Zájem otců je navíc podporován finančně – prvních 390 dní dostávají 80 % předešlého platu ze státního rozpočtu, obvyklé je i přidání bonusu od zaměstnavatele, čímž se dostanou až do 90% výše jejich platu (Kuchařová a Psychlová, 2016, s. 16).

a je nucen plně převzít zodpovědnost, než když jen „asistuje“ matce, která je primárním pečovatelem. Muž se tak dostává do pozice rovnocenného spolurodiče, který je navíc plně kompetentní v oblasti péče. Rovnost pohlaví v rodině je tak základem pro rovnost mužů a žen v celé společnosti (Brandth a Kvande, 2022).

V Česku byl mateřský příspěvek přejmenován na rodičovský v 90. letech a rodičovská dovolená pro oba rodiče zpřístupněna v roce 2001. Nejspíše vlivem dlouholetého působení konzervativního názoru na rozdělení rolí v rodině tato možnost výraznou účast otců na péči o děti nepřinesla. Frejka a Gietel-Basten (2016) definují český (a slovenský) model rodinné politiky jako model, kde se muž stává dočasným živitelem. Důvodem je kombinace několika faktorů – dlouhé a aktuálně také dobře placené rodičovské dovolené, která se stala normou socialistického režimu, nedostatečnou dostupností péče o děti v raném věku a omezených flexibilních forem práce (např. zkrácení pracovního úvazku či pracovní doby). Upozorňují také na malou veřejnou a politickou podporu tématu rovných příležitostí pro muže a ženy, což dokládají tvrzením, že ženy po porodu zažívají úplné stažení z trhu práce, a to až do tří let věku dítěte. Cyklus se poté opakuje, když se ženě rodí děti vyššího pořadí, což vede také ke ztrátě příjmů a dovedností.

V rámci aktualizované Koncepce rodinné politiky (2019, s. 6) byla provedena SWOT analýza české rodinné politiky, na jejímž základě byly vyhodnoceny trendy, které popisují situaci současných českých rodin. Mezi důležité z nich patří silný dopad mateřství na zaměstnanost žen, relativní i absolutní chudoba rodin s dětmi, která způsobuje propad životní úrovně, a další. Silné a slabé stránky či příležitosti a hrozby, které tato analýza odhalila, jsou blíže představeny v tabulce 3.

**Tab. 3: SWOT analýza rodinné politiky v Česku**

Silné stránky	Slabé stránky
Rodina jako významná hodnota pro většinu společnosti.	Nedostatečné možnosti pro sladění péče o rodinu a placeného zaměstnání – zejména nedostatek flexibilních úvazků a dostupných služeb péče o předškolní děti.
Hlavní problémy v oblasti rodinné politiky je možné dobře identifikovat.	Vysoké náklady na základní potřeby rodin – zejména bydlení. Vysoké náklady na služby předškolní péče.
V rámci EU existuje velké množství příkladů dobré praxe, kterými se můžeme inspirovat.	Společenské stereotypy a s nimi související nevýhodné postavení žen a starších osob na trhu práce, což má negativní dopad na jejich rodiny.
System rodinné politiky v ČR umožňuje flexibilní čerpání rodičovského příspěvku.	Vysoký vliv mateřství na zaměstnanost žen – nízká zaměstnanost žen s dětmi do šesti let – a rozdíl v příjmech mužů a žen.
Příležitosti	Hrozby
Velký zájem o zapojení mužů do péče o rodinu formou otcovské dovolené.	Vysoká rozvodovost a dopady rozvodů – na děti a často na osobu, která pečovala o děti. Velmi nízká nejčastější hodnota skutečně vyplaceného výživného na dítě (2000 Kč).
Velký zájem o vícerychlostní rodičovskou dovolenou.	Vysoký rozdíl ve mzdách mezi mužem a ženou a vysoký podíl prekarizované práce do 29 let a nad 60 let žen.
Zavedení právního nároku na místo ve veřejném předškolním zařízení pro děti od raného věku za účelem řešení nízké porodnosti.	Vysoká úroveň zadluženosti rodin, a to především v Praze.

**Zdroj:** Aktualizovaná Koncepce rodinné politiky (2019, s. 6–7)

Maříková a Radimská (2003, s. 7) uvádějí, že po zavedení rodičovské dovolené pro oba rodiče nedosahoval podíl mužů, kteří by tuto možnost využili, ani jednoho procenta. Situace se příliš nezměnila ani do roku 2015, kdy rodičovský příspěvek pobíralo 1,8 % mužů (MPSV, 2017, s. 41), a to i přes skutečnost, která vyplývá ze současných sociologických výzkumů, a sice že u českých žen a mužů vnímáme zájem o větší zapojení otců do výchovy a péče o děti. Ten je dáván do souvislosti s moderním pojetím otcovství (Kuchařová a Psychlová, 2016). Vývoj počtu příjemců rodičovského příspěvku a dalších charakteristik souvisejících s rodičovskou dovolenou je představen v analytické části této práce, konkrétně v kapitole 7.

Skutečností, která muže často odrazuje od pobírání rodičovského příspěvku, je ekonomická nevýhodnost. Jedním z navrhovaných opatření, je tzv. motivační střídací bonus, který byl představen výše. Ve Strategii rodinné politiky 2024–2030 (MPSV, 2023) však toto opatření již zmíněno není. Rovnoměrné zapojení obou rodičů do péče je přitom důležitým předpokladem pro funkčnost a kvalitu života celé rodiny. Matce umožní časnější návrat do zaměstnání po narození dítěte a podporu její pracovní kariéry – dlouhé trvání rodičovské dovolené je totiž příčinou nižší zaměstnanosti a nižších výdělků žen (Kuchařová a Psychlová, 2016, s. 11). S tzv. partner bonusem se můžeme setkat např. v Rakousku, kde platí, že pokud se rodiče střídali rovnoměrně a pobírali rodičovský příspěvek alespoň 124 dní, může si každý požádat o jednorázových 500 eur (MPSV, 2023, s. 168).

Dalším obrovským bonusem rovnoměrné péče může být zvýšení porodnosti. Jak uvádí Koncepce rodinné politiky (MPSV, 2017, s. 42) „zkušenosti ze Švédska dokazují, že rodiče, kteří se společně dělí o péči, mají druhé dítě zpravidla rychleji.“ Není tak divu, že vhodná opatření rodinné politiky jsou pro odborníky důležitým aktuálním tématem. Ta musí kromě podpory příznivějšího společenského klimatu a minimalizace bariér reflektovat současné natalitní chování dané populace. V nástrojích rodinné politiky tak průběžně dochází ke změnám.

Jednou takovou je např. aktuální změna rodičovského příspěvku. Ten může čerpat jeden z rodičů, který se o dítě stará, příp. jiná zletilá pečující osoba. Nárok má i osoba pobírající podporu v nezaměstnanosti. Zatímco do 31. 12. 2023 činila celková částka rodičovského příspěvku na jedno narozené dítě 300 tisíc korun a v případě víceročat narostla na 450 tisíc korun, od 1. 1. 2024 došlo k navýšení příspěvku na jedno narozené dítě na částku 350 tisíc korun a v případě víceročat na 525 tisíc korun. Změnil se také věk dítěte, do kterého mohou rodiče tento příspěvek čerpat – zatímco do konce roku 2023 to bylo do čtyře let věku dítěte, od počátku aktuálního roku došlo ke snížení do tří let věku dítěte (MPSV, 2024a).

Současně však nedošlo k zavedení nepřenositelné části rodičovského příspěvku na druhého rodiče, a to i přes návrh, který stanovila Evropská komise. Ve směrnici Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/1158 je tomuto tématu věnován Článek 5, dle kterého „členské státy zajistí, aby dva měsíce rodičovské dovolené nebylo možné přenést“, což je předpokladem pro podporu rovnoměrnějšího rozdělení pečovatelských povinností mezi muži a ženami.

Zároveň je nutné věnovat větší pozornost nedostatečným kapacitám v oblasti služeb péče o děti předškolního věku. Podle MPSV (2023, s. 76) je nabídka těchto služeb nedostatečná a dlouhodobě kritizována ze strany Evropské komise. Na druhou stranu počet dětských skupin v Česku neustále narůstá – zatímco v roce 2021 jich bylo evidováno přes 1180 s kapacitou více

než 15,5 tisíc míst pro děti, k 6. březnu 2023 jejich počet vzrostl na 1487 s celkovým počtem 20 040 míst (MPSV, 2023, s. 77).

V souvislosti s výše uvedenými poznatky se tak nabízí řada aktuálních otázek. Jednou z nich může být např. ta, jaký dopad bude mít kombinace snížení věku dítěte, do kterého mohou rodiče čerpat rodičovský příspěvek, nedostačujících kapacit předškolních zařízení (zejména pro nejmladší děti) a nedostatečného zapojení otců do výchovy, které není rodinnou politikou příliš podporováno. Téma aktivních otcovství je tak více než aktuální a důležité.

### 3.3 Potřeba nových, aktivních, pečovatelských otcovství

V souvislosti s dosud představenými skutečnostmi lze říci, že aktuální snahou rodinné politiky je motivovat otce k vyšší angažovanosti, tedy k tzv. novým, aktivním či pečovatelským otcovstvím. Mezi jejich přínosy patří snížení diskriminace žen, svobodnější volba životních strategií a rozhodování podle svých potřeb a preferencí, nikoliv dle stereotypních očekávání. Praktické aktivní otcovství také znamená, že si muž dovede lépe představit ženskou sféru, čímž dochází k nárůstu vzájemné tolerance a respektu (Kundra, 2009, s. 6). S tím souhlasí i Šmídová (2008b), podle níž jsou aktivní otcovství klíčem nejen ke spokojenějším partnerským vztahům, ale především k navazování emocionálních vztahů s dítětem od útlého věku (Šmídová, 2008b). Nelze opomenout ani americkou feministku Nancy Chodorow, která pojem „equal parenting“, založený na rovnoměrném zapojení obou rodičů do péče a výchovy dítěte a na rovné možnosti participace ve sféře placené práce, zavedla už v 70. letech 20. století (Maříková, 2009, s. 91).

Volling a Palkovitz (2021, s. 427) shrnují poznatky ze současných psychologických zjištění o významu otců, jejich vazbě s dítětem, a především z výzkumů – je totiž na čase, abychom se z kvantitativní roviny založené na měření množství stráveného času přesunuli na úroveň založenou na zkoumání kvality vztahů mezi otcem a dítětem. Takto popsanou situaci dobře známe i z praxe – tatínek o víkendu bere děti do zoo, v zimě lyžovat na hory a v létě do přírody na výlet. Někdy dokonce stačí to, že svůj čas investuje do finančního zajištění a doma je prakticky nepřítomný. Současné matky však nepochybně potřebují rovnoměrnější rozdělení všech povinností a úloh, a to vč. péče a lásky k dětem (Chmelařová, 2008, s. 34).

Ačkoliv je v naší kultuře primárním pečovatelem výhradně matka, neznamená to, že by si muži nedokázali osvojit podobné schopnosti. Stále však převládá stereotypní přesvědčení pramenící z vývojové psychologie 20. století, konkrétně výhradně z již zmíněné teorie attachmentu Johna Bowlbyho z 50. let. Ta je založena na myšlence vytvoření několika fází připoutání, které může vzniknout jen mezi matkou a dítětem. Ačkoliv novější výzkumy dokázaly, že se stejné pouto může vytvořit mezi adoptivní matkou a dítětem či mužským primárním pečovatelem, tento mýtus stojí větší angažovanosti otců v rodinách stále v cestě (Sedláček, 2008, s. 20).

Rozdíly mezi muži a ženami zdůrazňuje také biologický determinismus, od kterého se odvíjí koncept feminizace rodičovství. Ten chápe ženu a muže jako protikladné a zároveň navzájem doplňující se. Zatímco muž je přirovnáván k civilizaci a objevuje se u něj hormonálně podmíněný sklon k agresivitě, žena je přirovnána k přírodě, která dává plody a která se rodí s přirozenou tendencí k pečovatelskému. Tento přístup k mateřství, resp. otcovství bychom mohli také nazvat jako esencialistický (Maříková, 2009, s. 91). Ačkoliv jsou mezi mužem a ženou jasné rozdíly,



pečující osobou se rozumí osoba, která dokáže reagovat na základní fyzické i citové potřeby dítěte. Může se jí tedy stát i muž (Šmídová, 2008c).

Další kapitola je proto zaměřena na konkrétní výzkumy zabývající se pečujícími otci v praxi. Rozebrána je např. motivace otců odejít na rodičovskou dovolenou, vypořádání se se statutem „otec v domácnosti“ a rozdělení rolí v takových rodinách.

## Kapitola 4

### Čeští otcové na rodičovské dovolené v literatuře

Výzkumů, které analyzují situaci českých otců na rodičovské dovolené, bylo od počátku 21. století provedeno jen několik. Jelikož jsou v Česku rodiny s otci na rodičovské dovolené zastoupeny velmi málo, provádí se převážně kvalitativní výzkumy založené na hloubkových rozhovorech (Nešporová, 2005).

Jedním takovým je např. kvalitativní výzkum Nešporové provedený v letech 2004–2005, který přinesl mnoho informací o životním stylu takových rodin – jaké byly motivace otců nastoupit na rodičovskou dovolenou, jak tuto situaci hodnotili, jak se změnilo rozdělení domácích povinností a také finanční situace rodiny (Nešporová, 2006a). Byly uskutečněny i výzkumy, které pečující otce zasadily do kontextu rodinné politiky a následně se zaměřily na otázku, jak podpořit využívání rodičovské dovolené muži (Maříková a Radimská, 2003). Pečujícím otcům se ve svém badání věnovala také Šmídová (2008c) či Maříková (2009). Kromě pečujících otců se uvedené výzkumy zabývají tématem komplexně, tedy vč. otázky genderové rovnosti nebo skloubení rodinného a pracovního života.

Novější pohled na rozdělení rolí v rodině přinesla pandemie covidu-19. Agentura Ipsos provedla průzkum Česka v datech na reprezentativním vzorku 840 mužů, který se zabýval otci na rodičovské dovolené. Data přinesla informaci, že díky protiepidemickým opatřením došlo ke zdvojnásobení počtu otců, kteří trávili čas doma s dětmi. Dále byly analyzovány motivace nástupu na rodičovskou dovolenou či naopak důvody, proč otcové tuto možnost nevyužívají (Tátové na rodičovské, 2021). Téma dopadu covidu-19 na genderovou dělbu práce bylo analyzováno i ze sociologického hlediska na unikátních datech šetření *Současná česká rodina* (Šťastná, 2023) a v souvislosti s koncepty dělání a rozvolňování genderu (Hašková a kol., 2022) a je v této kapitole blíže představeno.

#### 4.1 De/motivace otců nastupujících na rodičovskou dovolenou

Důležitým rozhodujícím faktorem, který z rodičů nastoupí na rodičovskou dovolenou, je v první řadě postoj, který k této tematice česká společnost zaujímá. Podle Nešporové (2005, s. 22) považovalo v prvních letech po zavedení rodičovské dovolené pro muže za normální situaci „muž na rodičovské dovolené, žena v zaměstnání“ jen menšina respondentů. Naopak nesouhlasný postoj pozorovala u 67 % mužů a 61 % žen. Žen, které by poskytly souhlas svému partnerovi

k čerpání rodičovské dovolené, bylo pouhých 24 %. Tím se tedy utvrzuje identifikování mužů s rolí živitele rodiny (Nešporová, 2006a, s. 33). Je však zajímavé tyto názory zkoumat v závislosti na vzdělání. Zatímco 51,4 % žen se základním a středním vzděláním bez maturity by nesouhlasilo s tím, aby partner čerpal rodičovskou dovolenou, takových vysokoškoláček by bylo jen 30,7 % (Nešporová, 2005, s. 23).

Nejdůležitějším důvodem, proč na rodičovské dovolené setrvávají ženy, je jejich osobní přání pečovat o dítě. To ve *Výzkumu veřejného mínění zaměřeného na sladění pracovního a rodinného života a rovnost žen a mužů v oblasti rodinné politiky a trhu práce* (Sociofactor, 2016) uvedly dvě třetiny respondentů. Druhým nejčastějším důvodem, který uvedla více než polovina respondentů, je fakt, že nástup matky na rodičovskou dovolenou a pokračování otce v zaměstnání byl vhodnější z finančních důvodů. Následovaly názory, že rodičovská dovolená je vhodnější pro matky nebo že otec by péči o děti a domácnost nezvládl (SocioFactor, 2016, s. 37). To potvrzuje i výzkum Nešporové (2006a).

Podle aktuálních dat získaných ve výzkumu Česka v datech je nejvýznamnějším důvodem neabsolvování rodičovské dovolené nedostatek financí, ke kterému se přiklání 54 % dotazovaných mužů. Dalších 24 % mužů uvedlo, že se domnívají, že péče o dítě předškolního věku je doménou a posláním ženy (Tátové na rodičovské, 2021).

I přes fakt, že podíl mužů pobírajících rodičovský příspěvek nedosahoval na počátku 21. století ani jednoho procenta z populace osob na rodičovské dovolené (Šmídová, 2008c, s. 21) a podle dat MPSV se do roku 2022 zvýšil jen na 1,7 %, existují rodiny, které dospějí k netradičnímu rozhodnutí, a sice nástupu otce na rodičovskou dovolenou.

Nejčastějším důvodem u takových rodin je finanční situace. Buď je příjem ženy vyšší, a je tak reálně ekonomicky výhodnější, aby muž zůstal doma, nebo je muž nezaměstnaný, čímž se setrvání ženy v zaměstnání stává nutností (Nešporová, 2006b, s. 187). Někdy je významným faktorem také obava, že by žena kvůli nástupu na rodičovskou dovolenou finančně výhodné zaměstnání ztratila, či obavy, že by při delším výpadku přišla o nezbytné znalosti (cizí jazyky, technické dovednosti aj.) (Nešporová, 2006a, s. 33). To souvisí i s důvodem, že se žena potřebuje realizovat v zaměstnání a celodenní pobyt doma by ji nenaplňoval. Pro některé muže byl nástup na rodičovskou dovolenou a péče o dítě skutečným přáním. Tento důvod se u výzkumu Nešporové v letech 2004–2005 objevil u čtvrtiny dotázaných (Nešporová, 2005, s. 36). Podobné důvody a motivace ve svém výzkumu objevila také Šmídová (2008c). Objevily se zde i další důvody, a sice objektivní. Mezi ty patří například důvod, že je žena po úraze, kdy nemůže zvedat těžká břemena, nebo že by ze zdravotních důvodů celodenní péči o děti nedokázala zastat (Šmídová, 2008c, s. 23).

## 4.2 Identita otců na rodičovské dovolené a reakce okolí

Pokud se muž rozhodne nastoupit na rodičovskou dovolenou (nebo ho k tomu donutí jiné důvody), musí být schopen překonat genderově stereotypní optiku. Ve výzkumu Maříkové (2009) se tak objevují muži, kteří sebe označují jako „muže pro rodinu“, spoluživitele či spolupečovatele. Díky této roli sami sebe vnímají jako senzitivnější a vůči ostatním mužům se chápou jako jiní či vybočující od běžného. Maříková (2009, s. 108) uvádí, že se tak považují za jakousi pozitivní

odchylku, kdy sami sebe vidí jako ty lepší vzhledem k nepečujícím otcům. Tento pocit je navíc umocněn reakcemi okolí, kdy jim mnozí vyjadřují obdiv. Maminkami na dětském hřišti jsou tito otcové vnímáni za hvězdy, okruh přátel či známých je často považuje za „borce.“

Tuto reakci okolí ve svém výzkumu popisuje i Šmídová (2008c, s. 30). Muži na rodičovské dovolené sami sebe vnímají jako hrdiny, kteří překonali biologickou předurčenost a zvládli jakousi osobní výzvu. Toto sebeuspokojení se zvyšuje i reakcemi okolí a uznáním ze strany partnerek.

Ačkoliv si partnerky váží pečujících partnerů, pociťují také jakousi nespravedlnost. Role pečující matky totiž není zdaleka tolik oceněna. Není oceněna ani role matky živitelky. Šmídová (2008c, s. 31) cituje i respondentku, podle které toho muž na rodičovské zvládne v domácnosti méně, než by zvládla žena. Tuto situaci popisuje i Maříková (2009), která ji nazývá tzv. „pečovatelem na zkrácený úvazek.“ Jedná se o situaci, kdy si pečující otcové drží odstup od domácích prací a po návratu partnerky z placeného zaměstnání se věnují svým koníčkům, podnikání či studiu. Po čase ženy stráveném v placeném zaměstnání tak následuje čas strávený neplacenými domácími pracemi.

Kromě obdivných reakcí okolí se ale také pečující otcové setkávají s negativním hodnocením. To je většinou založeno na genderových stereotypích. Tito otcové jsou dle Šmídové (2008c, s. 32) podezíráni, že při výchově udělají chybu, v horším případě jsou pak vnímáni jako pedofilové. Takové hodnocení pak ochotu mužů podílet se více na péči o děti snižuje. Maříková (2009, s. 108) také dodává, že zvláště pokud otec nastoupí na rodičovskou dovolenou z jiných důvodů než dobrovolných, uplatňuje tradiční optiku mužství a otcovství a chápe se jako fyzicky silnější či autoritativnější než matka. Ani tato situace tedy nevede k redefinici „tradičního“ pojetí rolí.

Další změny, které můžeme u mužů po nástupu na rodičovskou dovolenou sledovat, jsou změny v jejich sebepojetí. Někteří muži tak popisují přínos ve vnitřním obohacení, pocit zodpovědnosti, spokojenosti a citlivosti. To dává Šmídová (2008c, s. 52) do kontrastu se ženami. Zatímco ve výpovědích žen nalezla pocit ztráty osobní svobody a výstup z centrálně pečovatelské role jako vítané osvěžení, u mužů popisuje vnímání péče o děti jako skutečné dovolené či dokonce pohodového životního stylu. To vysvětluje skutečností, že muži čas strávený na rodičovské dovolené chápou jako důsledek vlastního dobrovolného rozhodnutí, který mohou věnovat sobě samotným. Čas, který otcům vznikne v průběhu spaní dítěte či po příchodu partnerky ze zaměstnání, věnují realizaci svých koníčků. To zjistila i Nešporová (2005, s. 50), která dokládá, že muži při rodičovské dovolené zároveň pracují častěji než ženy – někteří na zkrácený úvazek na předchozí pozici, jiní brigádně. Nabízí se tedy další otázka, a to jak vypadá rozdělení rolí v rodinách s pečujícími otci.

Na druhou stranu se ve výzkumu Maříkové (2009) objevil rozpor počáteční představy a skutečnosti. Pečovatelští otcové totiž zjistili, že jsou na ně kladeny zcela jiné nároky než při výkonu placené práce. Zatímco u té je výkon zjevný, měřitelný a relevantně ohodnocený, pečovatelská práce vyžadující plné nasazení takové klady nenese. Muži ji proto hodnotili jako nepříliš uspokojující.

### 4.3 Rozdělení rolí v rodinách s pečujícím otcem

Dle Nešporové (2005, s. 48) není na muže uplatňována diskriminace na pracovním trhu na základě jejich rodičovství, čímž se pro ně stává nástup do zaměstnání po skončení doby trvání rodičovské dovolené snazším. V jejím výzkumu tak rodiny nejčastěji volily strategie, kdy otcové trávili na rodičovské dovolené delší dobu než matky a kdy ji oba čerpali v přibližně stejném časovém rozsahu. Na základě času stráveného v domácnosti tak objevila následující souvislost – čím delší bylo období strávené na rodičovské dovolené, tím se muž podílel na péči o děti i domácnost ve větší míře.

I když si tedy muži kromě péče o děti osvojili i starost o domácnost, osobou, která zodpovídá za veškerou organizaci, zůstává žena. Nešporová (2005, s. 53) přesto uvádí, že rodiče si povinnosti dělí mezi sebe a matky se snaží omezit pracovní dobu na nezbytné minimum, aby svým partnerům co nejvíce pomáhaly. Zmiňuje ovšem, že ačkoliv s péčí o dítě neměli muži problémy, práce v domácnosti vykonávali jen někteří. V některých případech tak muž přenechal starost o děti a domácnost po návratu partnerky ze zaměstnání zcela na ní. Takové rozdělení domácích povinností ve svém výzkumu shledala i Maříková (2009).

Rozdělením domácích prací v rodinách s dětmi se zabývala i Bierzová (2006a). Podle ní vykonávají ženy většinu této práce nezávisle na tom, zda jsou zaměstnané nebo ne. To potvrdila i ve svém výzkumu, dle kterého ženy pracují za mzdu 8,31 hodin denně a neplacenou práci stráví 5,71 hodin denně, což je o více než dvě hodiny více než muži, kteří také pracují. Dochází tak ke dvojímu zatížení žen, které se prolíná i s jejich odměňováním a postavením na trhu práce. Sdílení domácích povinností pak ulehčí oběma rodičům uplatnění na trhu práce (Nešporová, 2005, s. 60).

Novější výzkum zabývající se skloubením rodičovství a placené práce provedla Nešporová (2016) na 32 párech, které očekávaly příchod potomka. Zjistila např., že žádný z dotazovaných mužů neplánuje odejít na rodičovskou dovolenou, a za významné označila také zjištění, že muži v drtivé míře využívají nesprávný termín „mateřská dovolená.“ Rozdílný přístup však zaznamenala u mužů na základě výše dosaženého vzdělání a výše příjmu – vysokoškolsky vzdělaní muži a muži s vyššími příjmy častěji uvažovali o zkrácení pracovního úvazku v době raných fází života dítěte, kdežto méně vzdělaní muži a ti s nižšími příjmy přemýšleli spíše o nutnosti navýšení pracovní doby a výdělku. Neochotu a nejistotu s nástupem muže na rodičovskou dovolenou však zaznamenala i u žen, čímž potvrdila přetrvávání normy otce jako živitele.

Aktivní zapojení mužů do péče o děti a domácnost tak představuje důležitou úlohu v genderové rovnosti v rodinách, ale také na trhu práce. Čím je totiž muž angažovanější, tím spíše mohou matky naplnit své plány v účasti na placeném zaměstnání po narození dítěte. Kromě angažovanějšího otce je však zapotřebí podpořit poskytování zařízení péče o děti mladší tří let a také motivovat zaměstnavatele, aby nabízeli flexibilnější formy práce (Nešporová, 2016, s. 22).

Nový pohled na rozdělení rolí v rodinách přinesla pandemie covidu-19. Omezení, která s ní souvisela, jako např. uzavření škol a dalších institucí péče či zákaz volnočasových aktivit, zvýšila objem domácích povinností vč. péče o děti. Hašková a kol. (2022) předpokládaly, že se nárůst přítomnosti mužů v domácnostech (vlivem práce z domova, snížení pracovních povinností či ztrátou zaměstnání) projeví vyšším zapojením otců do péče, což bude mít za následek „snížení

genderového rozdílu v době strávené neplacenou prací a péčí“ (Hašková a kol., 2022, s. 428). Provedly proto polostrukturované rozhovory se 14 partnerskými dvojicemi s předškolními a mladšími školními dětmi, jejichž výsledky daly do souvislosti s teoriemi dělání a rozvolňování genderu<sup>9</sup>.

Autorky zjistily, že pokud páry v předpandemické době tíhly k tradičnímu rozdělení rolí, pokračovaly tak i v době pandemické. Toto zjištění dávají do souvislosti s teorií dělání genderu, které vedlo k maximálnímu nasazení žen v oblasti neplacené reprodukční práce. To spolu s nutností konání placené práce vedlo k zvýšenému stresu a vyčerpání. Naopak u párů deklarujících sdílení zodpovědnosti za péči o děti došlo k prohloubení tohoto sdílení a rovnoměrnějšímu rozdělení rolí. Tyto páry, které volily praktiky rozvolňování genderu, vykazovaly ve zpětném hodnocení vyšší spokojenost se zvládnutím krize. Je však nezbytné uvést, že ani v situaci rozvolňování genderu nedochází k úplnému rozpuštění genderových hranic – odpovědnost za péči o domácnost zůstala genderovaná (Hašková a kol., 2022).

Dělbou práce v domácnostech v době pandemie covidu-19 analyzovala také Šťastná (2023). Výzkum provedla na unikátních datech šetření *Současná česká rodina*, přičemž za východiska považovala protichůdné směry, kam může pandemie genderovou dělbou rolí v neplacené práci posunout – buď k jejich posílení, nebo naopak oslabení. Upozornila také na fakt, že k hodnocení měření posunu genderových rolí chybí v Česku podrobná panelová data, která by měřila stejné páry v průběhu pandemie. I přes to zjistila, že v české společnosti převažují modely, kdy péči v období pandemických lockdownů zajišťovaly výhradně ženy, a to nejen v rodinách s malými dětmi, kde žena nepracovala, ale i v rodinách dvou pracujících partnerů, přičemž tuto ženskou pečující roli ovlivňuje především její nejvyšší dosažené vzdělání a flexibilita její či partnerovy pracovní pozice. S rostoucím vzděláním a možnostmi flexibilního výkonu práce klesá šance, aby se žena stala jedinou pečovatelkou (Šťastná, 2023).

#### **4.4 Zrovnoprávnění mužů a žen a flexibilita rodičovské dovolené**

Po informacích zmíněných na všech předchozích stranách není tvrzení, že větší zapojení otců v rodinách napomáhá procesu zrovnoprávnění žen a mužů (Nešporová, 2006a, s. 35), překvapením. To dokládá i Špidla (2008), dle kterého je potřeba, aby muži, resp. otcové převzali v rámci rodiny mnohem aktivnější roli. To bude mít za důsledek nejen rovnoměrnější rozdělení rolí v rámci rodiny, ale především vyrovnané kariéerní možnosti obou partnerů na trhu práce.

Na druhou stranu se nabízí otázka, jestli o takové zrovnoprávnění česká společnost stojí. Subjektivním hodnocením spravedlnosti rozdělení domácích povinností v českém prostředí se zabývala Klímová Chaloupková (2018). Podle ní v české společnosti převažují domácnosti vykazující tradiční rozdělení domácí práce, přičemž přibližně dvě pětiny hodnotí toto uspořádání jako spravedlivé. Zajímavé je pak zjištění, že pokud ženy žijí v domácnosti s tradičním rozdělením rolí, častěji vykazují postoj, že je jejich podíl na domácí práci více než spravedlivý.

---

<sup>9</sup> Základem teorie dělání genderu je, že se „gender dynamicky vytváří a vyjednává v konfrontaci s očekáváními spojenými s chováním a prezentací žen a mužů.“ Všichni tak neustále hodnotíme, zda tyto představy naplňujeme. Opakem je termín rozvolňování/nedělání genderu, který předpokládá posouvání genderových hranic, či dokonce jejich rozrušení (Hašková a kol., 2022, s. 430).

Tyto ženy odmítají sdílení výkonu domácí práce. Výsledky se odlišují také pro osoby žijící v nesezdaných soužitích a manželských svazcích – zatímco nesezdané páry tíhnou spíše k rovnoměrnějšímu rozdělení rolí, přičemž jeho hodnocení chápou jako spravedlivé, manželské páry se přiklánějí spíše k tradičnímu rozdělení (Klímová Chaloupková, 2018).

Zábrany většího zapojení otce v oblasti rodinné práce se zabývá již čtvrt století starý článek (Allen a Hawkins, 1999), podle kterého se matky nechtějí vzdávat zodpovědnosti za výchovu dítěte a domácnost, což je předpokladem diferencovaného pojetí rodinných rolí. Autoři také uvádějí, že právě oblast domácnosti představuje pro ženy jediné pole působnosti a moci.

S výše uvedeným může souviset pocit ohrožené identity, který žena jako zaměstnaná partnerka pracujícího otce může zažívat. Díky svému výzkumu to pozorovala Šmídová (2008c, s. 60). Ta uvádí příklady, kdy muž na rodičovské dovolené zažívá pocity hrstivosti umocněné reakcemi okolí (viz výše), zatímco jeho partnerku finanční zabezpečení rodiny neuspokojí, ba naopak zažívá pocity „krkavčí matky“, která rezignovala na roli „dobré matky.“ Tímto paradoxem se zabývala také Maříková (2007), která dodává, že s nástupem otce na rodičovskou dovolenou nedochází jen k prohlubování vztahu otec–dítě, ale také ke změnám v partnerském vztahu.

Cílem této práce tedy není říci, jak by nastavení rodičovské dovolené či rozdělení rolí v rodině mělo vypadat, jak je to správné. Správná možnost v tomto případě neexistuje. Důležité je respektovat, že v různých rodinách může fungovat různé uspořádání domácích povinností a že oba rodiče mají právo na čas strávený se svými dětmi formou rodičovské dovolené. Proto je zapotřebí zavádět opatření rodinné politiky flexibilně, aby se přiblížila přání největšího počtu osob. To je také v souladu s cíli Strategii rodinné politiky 2024–2030, dle nichž je zapotřebí respektovat svobodu volby a „rozvíjet společenské klima tak, aby bylo vůči rodinám všestranně přívětivé a společenské tlaky i bariéry byly minimalizovány“ (MPSV, 2023, s. 12).

## Kapitola 5

### Pečující otcové v neúplných rodinách

Pečujícím otcem však nemusí být jen otec nastupující na rodičovskou dovolenou. Ačkoliv víme, že po rozvodu jsou děti častěji svěřovány do střídavé/společné péče či matce, čímž dochází k omezení či zpřetrhání vazeb s dětmi (Maříková, 2005, s. 51), existují v Česku také neúplné rodiny osamělých otců. Ty však nemusí vzniknout jen rozvodem či rozchodem rodičů, ale také úmrtím jednoho z rodičů. V případě žen může dojít k narození dítěte do rodiny bez partnera (Paloncyová a kol., 2019, s. 10).

O těchto rodinách máme data převážně ze Sčítání lidu, domů a bytů (dále jen SLDB), příp. z Výběrového šetření pracovních sil (dále jen VŠPS) či šetření Příjmy a životní podmínky domácností EU-SILC. Co je důležité, jsou to především matky, které se stávají hlavami neúplných rodin. Paloncyová a kol. (2019, s. 21) na základě dat ze SLDB 2001 uvádí, že jejich podíl ze všech neúplných rodin tvořil 87,5 %, přičemž do roku 2011 došlo jen k mírnému poklesu, a to na 83,4 %.

Tato kapitola je proto zaměřena na situaci neúplných rodin, přičemž jsou představeny některé problémy, se kterými se potýkají. Mezi ně můžeme zařadit mj. porozvodovou péči. Následně jsou charakterizovány datové zdroje, které máme k analýze (nejen) neúplných rodin k dispozici. V závěru jsou stručně představeny neúplné rodiny, přičemž jejich podrobnější analýza je dostupná v kapitole 9.

#### 5.1 Problémy neúplných rodin a postoj rodinné politiky

Paloncyová a kol. (2019, s. 9) uvádějí, že každá čtvrtá rodina se závislými dětmi je rodinou neúplnou a ročně rozvod svých rodičů, který je pro dítě náročnou životní zkušeností, zažije průměrně 23 tisíc nezletilých dětí. Podle autorek nemalá část české populace zastává názor, že by se o rodinné a domácí povinnosti měli partneři rovnoměrně dělit, a to zvláště v době, kdy se klade důraz na uplatnění matek na trhu práce a pečujících rolí otců v rodinách. Opět se tedy dostáváme k tématu genderové rovnosti, které je pro fungování vztahu klíčové – pokud partneři nedokážou skloubit tyto role, dochází k oslabení vztahu a často až rozpadu rodiny. Dlouhodobě vysoké úrovně rozvodovosti v Česku a následně porozvodové péči o děti by proto měla být věnována zvláštní pozornost. Tato podkapitola je zaměřena na několik problémů, se kterými se neúplné rodiny potýkají.



### 5.1.1 Ekonomická a bytová situace

Rozchod či rozvod s sebou přináší změny v oblasti materiální a ekonomické, což je způsobeno přechodem z modelu dvoupříjmové rodiny na model s jedním příjmem, přičemž jedna osoba musí zvládat žít rodinu a obstarávat péči o děti (Dudová a Hastrmanová, 2007, s. 18). Často také dochází k dělení majetku, finančních úspor či dluhů. Další náklady jsou spojeny s nutností zajistit nové bydlení, kdy je třeba takovou domácnost vybavit (Paloncyová a kol., 2019, s. 11). Jelikož dle šetření *Samoživitelé 2019* bydlí až třetina sólo rodičů v nájemním bydlení, výdaje s ním spojené tvoří také podstatnou finanční zátěž. Právě pro ty je hrazení výdajů spojených s bydlením nejobtížnější – v šetření *Sólo rodiče v době pandemie covidu-19* vykázalo tento druh obtíží až 61 % respondentů v nájemním bydlení (Höhne, 2022, s. 156). Nezbytné jsou také náklady spojené s dětmi, jejich výživou, ošacením a dalšími výdaji.

Podle dat šetření *Sólo rodiče v době pandemie covidu-19* vycházelo s měsíčním příjmem jen 14 % samoživitelů/samoživitelek. Naproti tomu nadpoloviční většina (56 %) těchto rodičů vyjádřila určité obtíže při hospodaření s příjmem. Výsledky se však lišily mj. dle pohlaví. Muži vykazovali nižší obtíže s finanční situací než ženy. Po vypuknutí pandemie se finanční situace neúplných rodin zhoršila. V první vlně na jaře roku 2020 zhoršení finanční situace vykázalo 35 % respondentů, přičemž nejvýraznější finanční propad zaznamenali rodiče dětí ve věku čtyř až šesti let, příp. sedmi až jedenácti let (Höhne, 2022, s. 128).

S ekonomickou situací neúplných rodin se pojí také téma výživného, o kterém bylo pojednáno již ve třetí kapitole. I na jeho vyplácení měla pandemie covidu-19 vliv. Höhne (2022, s. 143) uvádí, že až v pětině rodin došlo k nějaké negativní změně. Nejčastější byly případy, kdy rodič platil v nižších částkách či nepravidelně. Objevily se ovšem také situace, kdy došlo k úplnému ukončení placení. Autorka tyto změny dává do souvislosti se změnami v příjmech povinných rodičů.

### 5.1.2 Změny v životě dětí a porozvodová péče o děti

O rizicích zpretrhání vazeb rodičů (zejména otců) s dětmi po rozvodu, v extrémním případě syndromu zavrženého rodiče, bylo již pojednáno. Rozvod je bezesporu výraznou změnou v životě dětí, která vyvolává nepříjemné prožitky, jako je stres a nezřídka pocit viny za situaci. Dle Paloncyové a kol. (2019, s. 11) chybějící mužský (příp. ženský) vzor ovlivňuje mj. oblast jejich vlastních partnerských vztahů. Sociální dědičností rozvodového chování se zabývala např. Šťastná (2005), která objevila souvislost mezi rozvodem rodičů a věkem při začátku života v domácnosti s partnerem – ženy pocházející z rozvedených rodin častěji uzavíraly sňatek v nižším věku než ženy vyrůstající v úplných rodinách.

Jelikož dle dat SLDB 2001 v čele téměř 88 % neúplných rodin se závislími dětmi stojí žena (Dudová a Hastrmanová, 2007, s. 17), přičemž aktuální data jsou představena dále, otázka porozvodové/porozchodové péče je aktuální především pro otce. I ta je spojena s výkonem aktivního otcovství a pečující role. Kontakty s dětmi se pro otce stávají zpravidla méně častými a kratšími, čímž se společně strávené chvíle stávají vzácnějšími. Za pozitivum této situace Dudová a Hastrmanová (2007, s. 29) považují delší souvislé působení bez asistence matky, což vede k nutnosti plné péče otce.

Situace, kdy je otec dítěti citově blízký a přítomný i po rozvodu, je pro dítě i celou rodinu žádoucí. Vyskytují se však také situace, kdy je dítě svěřeno do výlučné péče jednoho rodiče, přičemž druhý ztrácí moc, kontrolu a výchovné působení. Dudová a Hastrmanová (2007, s. 39) konstatují, že ženy mají v porozvodových sporech o děti výhodu, kterou pokládají za samozřejmou, přičemž předpokládají přetrvávající povinnost materiálního zabezpečení ze strany mužů.

Nový výzkum v oblasti veřejného mínění o porozvodové péči provedla Barvíková a kol. (2022). Autorky např. zjistily častý souhlas s výrokem, že „dítě by mělo být v péči otce, pouze pokud ji matka nezvládá“, a to i mezi muži, čímž se vzdávají možnosti mít dítě ve výlučné péči (Barvíková a kol., 2022, s. 6). Ve výsledcích můžeme také zjistit, že čím je dítě mladší, tím častěji respondenti považují za nejvhodnější typ porozvodové péče výlučnou péči matky. Naopak s rostoucím věkem dítěte narůstá možnost rovnoměrného střídání obou rodičů v péči o dítě. Náзор na výlučnou péči otce jako nejvhodnější typ péče narůstá s věkem dítěte také, nicméně ne tak výrazně jako střídavá péče. Zatímco u dítěte mladšího tří let považovalo za nejvhodnější typ péče výlučnou péči otce jen 0,6 % respondentů, u dětí ve věku 15–18 let to bylo 4,7 %. Zajímavé je také vnímání výroku „otcové mají jen malou šanci dostat dítě do výlučné péče“ českou veřejností. Zatímco ženy s tímto výrokem souhlasí ve 46 % případů, k souhlasu u mužů dochází v 60 % případů. Autorky dodávají, že tento postoj se umocňuje spolu s jejich rostoucím věkem (Barvíková a kol., 2022, s. 8).

S dopadem porozvodové péče na děti souvisí i vyhledání odborné pomoci psychologů či psychoterapeutů. K důležitosti vyhledání této péče s ohledem na své děti se přiklání více než 70 % české populace, přičemž značná část souhlasí i s možností, aby se návštěva poradny stala povinnou součástí řešení při rozpadu rodiny. Barvíková a kol. (2022, s. 10) však také zmiňují praktické zkušenosti psychologů, podle kterých páry přicházejí do terapie pozdě. Řešením by tak mohlo být zvýšení povědomí o této možnosti, její normalizace a zvýšení dostupnosti služeb poskytujících párovou, příp. i individuální terapii.

Ačkoliv je porozvodová péče o děti v důsledku vysoké rozvodovosti (a nepodchycených rozpadů nesezdaných soužití se závislými dětmi) více než aktuálním tématem, značná část české veřejnosti nemá o dopadech na děti a nastavením této péče dostatečné povědomí. Takovým příkladem může být fakt, že společnost není dostatečně obeznámena s termínem a možnostmi společné péče, nebo že velká část společnosti má tuto problematiku historicky zakořeněnou jako neměnný stav, kdy se děti po rozvodu svěřovaly výlučně do péče matky a otcové děti vídali výjimečně (Barvíková a kol., 2022, s. 12). A právě v souvislosti s požadavkem rovnoměrného rozdělení rolí v rodině a společnosti a pečovatelským otcovstvím je třeba, aby se na porozvodovou péči, resp. její předcházení zacílila rodinná politika.

### **5.1.3 Rodinná politika se zaměřením na porozvodovou péči**

Mezi hlavními cíli rodinné politiky je zmíněna potřeba tvořit a rozvíjet prostředí, které podporuje stabilitu rodinných vztahů. Ačkoliv jsou dle dat SLDB 2021 u tří čtvrtin domácností s dětmi přítomni oba rodiče, mezi identifikovanými problémy Strategie rodinné politiky 2024–2030 je zahrnuta mj. vysoká míra rozpadů manželství a partnerství s dětmi a nízké povědomí rodin o nástrojích k předcházení konfliktů v rodinách (MPSV, 2023, s. 59).

Dle Strategie rodinné politiky 2024–2030 je mezi podporu rodin sólo rodičů zahrnuto zohlednění těchto rodin „v rámci specifické úpravy v oblasti dávek, daní a služeb či jiných benefitů“ a „zefektivnění placení výživného s cílem podpořit podpory dětí po rozchodu partnerů“ (MPSV, 2023, s. 140). Opatření jsou tedy zacílena spíše na finanční podporu neúplných rodin, než na otázku rovnoměrné porozvodové péče a významu přítomnosti obou rodičů.

Tématem dítěte v rodičovském konfliktu a uspořádáním péče po rozchodu se zabývaly Lehmann a Barvíková (2023). Ty následně definovaly určitá doporučení pro rodinnou politiku, která v sobě kromě socioekonomické situace zahrnují také psychologickou rovinu problematiky. Autorky tak např. uvádějí, že neexistuje obecně preferovaný model péče, který by vyhovoval každému, a upozorňují na flexibilitu a individuální posuzování potřeb a preferencí dítěte po rozvodu. Toto tvrzení aplikují na zjištění, že existence dvou domovů ve střídavé péči může jednomu dítěti vyhovovat, zatímco druhému nikoliv. Zároveň považují za důležité podpořit budování vzájemného vztahu mezi rodiči a jejich dětmi po rozvodu, kdy by rodiče měli představovat blízké osoby poskytující zázemí a podporu. To souvisí s doporučením zaměřit pozornost především na prospěch svých dětí (Lehmann a Barvíková, 2023).

## 5.2 Rodiny a domácnosti ve statistických datech

Prvním významným zdrojem dat o rodinách a domácnostech, který je považován za hlavní, je SLDB. To je uskutečňováno s desetiletou periodicitou, přičemž poslední proběhlo na jaře roku 2021. V mezidobí pak můžeme využít např. výběrové šetření o příjmech a životních podmínkách domácností EU-SILC (Palonciová a kol., 2019, s. 15).

### 5.2.1 Sčítání lidu, domů a bytů

Ze SLDB 2011 a 2021 máme k dispozici data o hospodařících domácnostech, do kterých jsou zahrnuty osoby se společným obvyklým místem pobytu žijící v jednom bytě nebo jiném obydlí, přičemž tyto osoby společně hospodaří (ČSÚ, 2024a). O hospodařících domácnostech však máme údaje už od SLDB 1970. Až do SLDB 2001 se přitom sčítání realizovalo na základě konceptu trvalého bydliště, dle kterého jsou tyto domácnosti také vymezeny.

Důležité je také zmínit existenci tzv. cenzových domácností, které se v SLDB vyskytují od roku 1961 a které se konstruují na základě vzájemných příbuzenských a jiných vztahů sčítaných osob. Tyto cenzové domácnosti tvoří domácnosti hospodařící, přičemž „počty hospodařících a cenzových domácností se postupně sblíží a stále více hospodařících domácností je tvořeno pouze jedinou domácností cenzovou“ (ČSÚ, 2005). V posledních dvou SLDB se s pojmem cenzová domácnost již nesetkáme.

Třetím typem domácnosti je domácnost bytová, která byla vymezena i v SLDB 2011. Jedná se o domácnost tvořenou osobami žijícími společně v jednom bytě (ČSÚ, 2024b), kdy její složení a charakteristiky definuje soubor osob v bytě bydlících (ČSÚ, 2005).

Metodiky jednotlivých SLDB se mezi sebou odlišují a při práci s daty je nutné mít toto omezení na mysli. Pro tuto práci se zaměříme na skupinu domácností rodinných hospodařících (dříve cenzových) tvořených jednou rodinou – a to buď úplnou, nebo neúplnou, přičemž stěžejní jsou právě rodiny neúplné. Jejich vývoj je zaznamenán v následujících tabulkách.

**Tab. 4: Rodinné domácnosti z dat SLDB v letech 1961–2021**

	1961	1970	1980	1991	2001	2011	2021
Rodinné domácnosti celkem	2 655 008	2 794 206	2 881 863	2 947 278	2 910 013	2 667 867	2 773 930
v tom rodiny (%):							
úplné	90,6	89,0	88,7	85,3	80,2	78,6	81,7
neúplné	9,4	11,0	11,3	14,7	19,8	21,4	18,3

**Pozn.:** Do roku 2001 jsou zahrnuty rodinné domácnosti cenzové, od SLDB 2011 hospodařící domácnosti rodinné tvořené jednou rodinou.

**Zdroj:** ČSÚ, 2005; ČSÚ, 2024c; ČSÚ, 2024d

Dle hodnot z tabulky 4 lze říci, že podíly úplných rodin na rodinných domácnostech v čase klesají, výjimku představuje poslední SLDB, u kterého pozorujeme mírný nárůst oproti roku 2011, a to o 3,1 procentního bodu. Naopak narůstá počet i podíl rodin neúplných, kdy mezi SLDB 1961 a 2011 došlo k více než dvojnásobnému nárůstu. U neúplných rodin můžeme rozlišovat situace, kdy je osobou v čele domácnosti (resp. osamělou osobou dle terminologie posledního SLDB) muž nebo žena. Absolutní četnosti takových rodin jsou představeny v tabulce 5.

**Tab. 5: Neúplné rodiny podle osoby v čele domácnosti z dat SLDB v letech 1961–2021**

	1961	1970	1980	1991	2001	2011	2021
Neúplné rodiny	249 604	306 676	325 085	434 385	576 421	570 836	508 590
v tom:							
muž v čele domácnosti	45 698	86 345	42 962	72 878	88 579	107 084	77 060
žena v čele domácnosti	203 906	220 331	282 123	361 507	387 842	463 752	431 530

**Pozn.:** Do roku 2001 jsou zahrnuty rodinné domácnosti cenzové, od SLDB 2011 hospodařící domácnosti rodinné tvořené jednou rodinou.

**Zdroj:** ČSÚ, 2005; ČSÚ, 2024e; ČSÚ, 2024d

Neúplné rodiny, kdy je v čele domácnosti žena, se vyskytují 5,5x častěji než neúplné rodiny s mužem v čele domácnosti (ČSÚ, 2005). To potvrzují počty v tabulce 5. Výjimku představuje SLDB 1970, kdy podíl neúplných rodin s mužem v čele domácnosti na neúplných rodinách tvořil více než čtvrtinu. Nejvyšší počty neúplných rodin, kdy je v čele domácnosti muž, tvoří rodiny bez závislých dětí. Naopak, pokud se v rodině vyskytují závislé děti, dochází k nárůstu počtu i podílu neúplných rodin se ženou v čele domácnosti. Taková data jsou zaznamenána v tabulce 6.

**Tab. 6: Neúplné rodiny podle osoby v čele domácnosti a počtu závislých dětí z dat SLDB v letech 1961–2021**

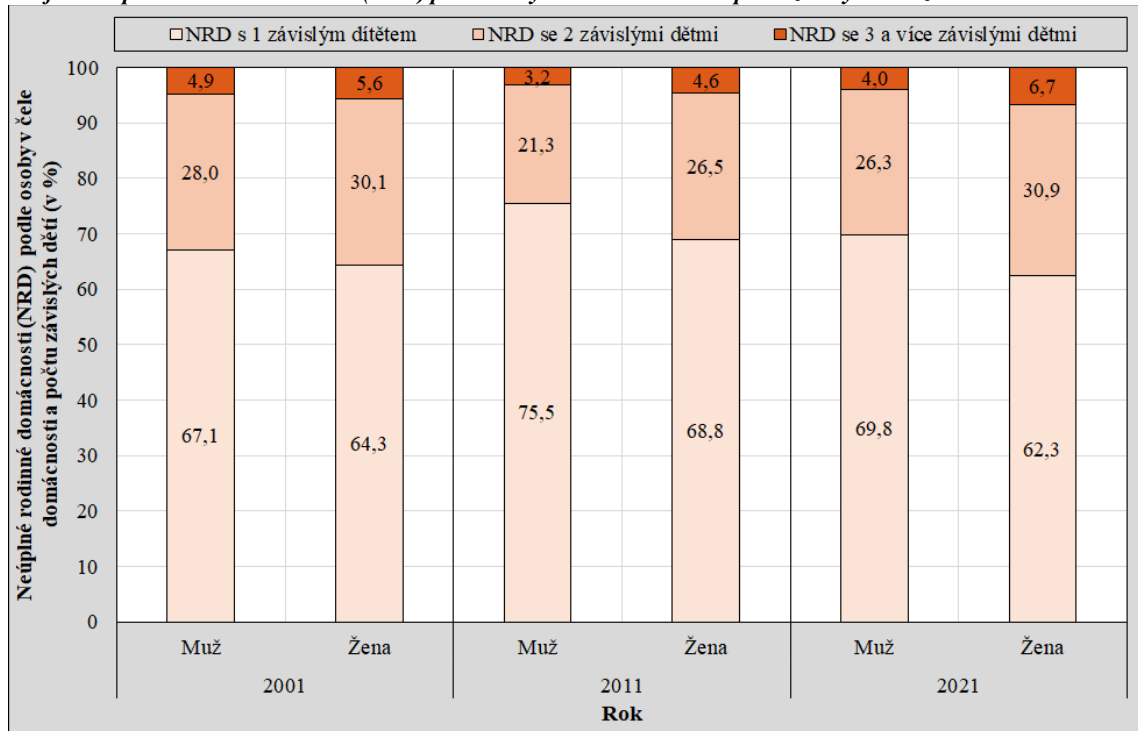
Osoba v čele domácnosti	Počet závislých dětí							
	0		1		2		3 a více	
	abs.	v %	abs.	v %	abs.	v %	abs.	v %
1961								
muž	30 244	66,2	10 960	24,0	3 306	7,2	1 188	2,6
žena	104 643	51,3	66 861	32,8	22 980	11,3	9 422	4,6
1970								
muž	69 882	80,9	12 134	14,1	3 373	3,9	956	1,1
žena	79 762	36,2	99 200	45,0	32 468	14,7	8 901	4,0
1980								
muž	20 218	47,1	15 436	35,9	6 010	14,0	1 298	3,0
žena	100 985	35,8	118 060	41,8	51 730	18,3	11 348	4,0
1991								
muž	42 650	58,5	21 007	28,8	7 753	10,6	1 468	2,0
žena	137 652	38,1	144 964	40,1	65 671	18,2	13 220	3,7
2001								
muž	45 659	51,5	28 818	32,5	12 017	13,6	2 085	2,4
žena	187 357	38,4	193 156	39,6	90 352	18,5	16 977	3,5
2011								
muž	57 593	53,8	37 374	34,9	10 517	9,8	1 600	1,5
žena	214 266	46,2	171 771	37,0	66 185	14,3	11 530	2,5
2021								
muž	37 108	48,2	27 871	36,2	10 495	13,6	1 586	2,1
žena	169 044	39,2	163 648	37,9	81 213	18,8	17 625	4,1

**Pozn.:** Do roku 2001 jsou zahrnuty rodinné domácnosti cenzové, od SLDB 2011 hospodařící domácnosti rodinné tvořené jednou rodinou. Relativní četnosti byly dopočítány autorkou a vyjadřují podíly neúplných rodin podle počtu závislých dětí a osoby v čele domácnosti na neúplné rodiny podle osoby v čele domácnosti, tj. řádková procenta dávají celek.

**Zdroj:** ČSÚ, 2005; ČSÚ, 2024e; ČSÚ, 2024f

Palonciová a kol. (2019, s. 21) uvádějí, že dle dat SLDB 2001 bylo mezi samoživiteli 88 % matek, v roce 2011 pak 83 %, přičemž tento pokles dávají do souvislosti mj. s měnící se praxí svěřování dětí do střídavé, společné či výlučné péče otce. Tvrdí také, že dle výsledků sčítání 2011 pečovali muži ve třech čtvrtinách případů o jedno dítě, zatímco ženy měly častěji dvě děti (27 %) nebo tři a více (5 %). Přehlednější vývoj pečujících mužů a žen v neúplných rodinách podle počtu závislých dětí od SLDB 2001 je zaznamenán v následujícím grafu (graf 2). Z toho lze říci, že muži v neúplných rodinách se závislými dětmi vykazují vyšší podíly, pokud pečují o jedno závislé dítě, s čímž souvisí i tvrzení Palonciové (2023a, s. 109), podle kterého podíl sólo otců s jedním dítětem dosahuje téměř 70 %.

Graf 2: Neúplné rodinné domácnosti (NRD) podle osoby v čele domácnosti a počtu závislých dětí z dat SLDB 2001–2021



Zdroj: ČSÚ, 2003, s. 33; ČSÚ, 2024h; ČSÚ, 2024f, vlastní zpracování

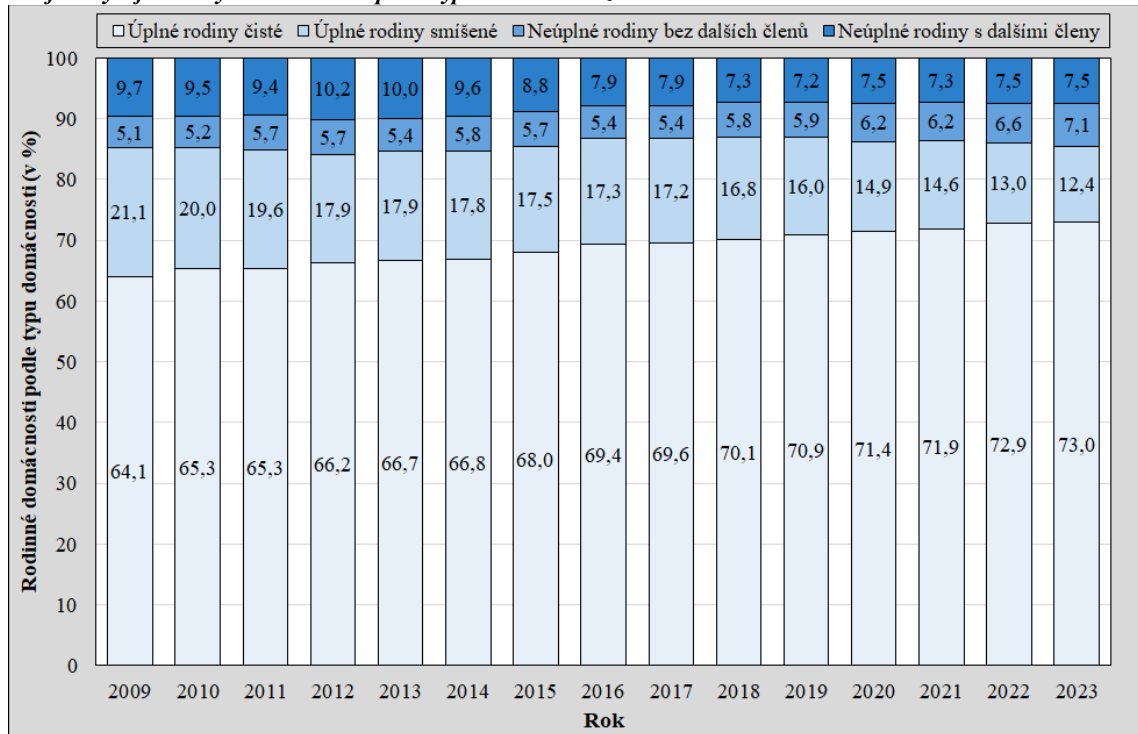
Palonciová (2023a, s. 114) uvádí, že nejvyšší podíly jak v úplných (40,2 %), tak v neúplných (47,0 %) rodinách vykazují rodiny s nejmladším dítětem ve věku povinné školní docházky, tj. od 6 do 14 let. Neúplné rodiny se však oproti úplným liší zastoupením mladších dětí. Naopak, podíváme-li se na neúplné rodiny s nejmladším dítětem ve věku 15–25 let, lze konstatovat, že jejich podíl je vyšší než u úplných rodin (26 % oproti 18 %).

Z dat SLDB lze zjistit i další charakteristiky rodin a domácností, a to např. věk osoby v čele domácnosti, její nejvyšší dosažené vzdělání, rodinný stav, ekonomickou aktivitu, národnost aj. Jelikož jsou data dostupná na nižších územních celcích, než je celá republika, můžeme analyzovat také regionální rozdíly. Některé se zmíněných charakteristik jsou představeny v analytické části práce (kapitola 9).

### 5.2.2 Příjmy a životní podmínky domácností

Každoroční výběrové šetření Příjmy a životní podmínky domácností EU-SILC (dále jen SILC), které zajišťuje ČSÚ, získává reprezentativní údaje o příjmovém rozdělení domácností, údaje o způsobu a kvalitě bydlení, podmínkách dospělých osob žijících v domácnostech a další. Výběrovou jednotkou, ve které šetření probíhá, je byt, který se vybírá dvoustupňovým náhodným výběrem, přičemž jednotkami zjišťování jsou právě hospodařící domácnosti (ČSÚ, 2024g). Jejich vymezení je stejné jako v SLDB, tudíž údaje můžeme považovat za dobře srovnatelné. Je však třeba mít na mysli, že na rozdíl od SLDB je SILC výběrové šetření, které může být zatíženo určitými výběrovými i nevýběrovými chybami.

Graf 3: Vývoj rodinných domácností podle typu domácnosti z dat SILC v letech 2009–2023



**Pozn.:** Pokud jsou všechny děti vyživované a v hospodařící domácnosti nežijí jiné osoby, jedná se o tzv. čistou rodinu. Ta může být buď úplná, a to v případě, že je tvořena manželským (partnerským) párem a dětmi nebo bez dětí, nebo neúplná, pokud je tvořena jedním z rodičů a alespoň jedním dítětem. V rodině smíšené úplné pak žijí i další osoby, např. děti již nevyživované, v rodině smíšené neúplné „žije buď jeden z rodičů s vyživovaným dítětem a další osobou (včetně již nevyživovaného dítěte), nebo pouze jeden rodič s nevyživovaným dítětem“ (ČSÚ, 2024g, s. 7).

**Zdroj:** ČSÚ, 2010–2024

Zatímco dle dat SLDB představovaly v roce 2021 úplné rodiny 81,7 % všech rodinných domácností, dle dat SILC to bylo až 86,5 %. Naopak u dat SILC pozorujeme nižší relativní četnosti rodin neúplných než u dat SLDB – zatímco podle SLDB 2021 dosahují výše 18,3 %, dle dat SILC představují ve stejném roce 13,5 %. Na základě grafu 3 lze také konstatovat, že mezi lety 2009 a 2023 se procentuální zastoupení úplných a neúplných rodin na všech rodinných domácnostech příliš neměnilo. K čemu ovšem dochází, je skutečnost, že v čase narůstá podíl úplných rodin čistých na úkor klesajícímu podílu úplných rodin s dalšími členy.

## Kapitola 6

### Výzkumné otázky, datové zdroje a konstrukce ukazatelů

Šestá kapitola slouží jako přechod od teoretické k analytické části práce a informuje čtenáře o výzkumných otázkách, využitých datových zdrojích, konstrukci ukazatelů a metodách použitých v následujících kapitolách.

#### 6.1 Výzkumné otázky

V návaznosti na cíle práce byly v teoretických kapitolách představeny tři oblasti, které jsou následně analyzovány pomocí vybraných metod na dostupných datech. První oblastí, kterou lze vymezit, jsou muži na rodičovské dovolené, resp. muži pobírající rodičovský příspěvek (dále jen RP). Ti byli teoreticky představeni v kapitole 3 o rodinné politice se zaměřením na podporu otcovství v Česku a v kapitole 4, která shrnula poznatky z kvalitativních výzkumů o otcích na rodičovské dovolené. Analyticky je toto téma rozebráno v kapitole 7, přičemž řešena je následující výzkumná otázka:

- 1 *Jakými charakteristikami se vyznačují čeští otcové pobírající rodičovský příspěvek a liší se jimi od žen?*

Následujícím celkem, který lze z představených teoretických kapitol vymezit, je reálné zapojení mužů do oblasti péče o děti a domácích prací, s čímž souvisí i téma rovnováhy mezi rodinným a pracovním životem a téma postojů k genderovým rolím. Zařazena je proto kapitola 8, která navazuje především na kapitolu 4, ale také na dílčí poznatky z jednotlivých teoretických kapitol. Pro tuto oblast jsou vymezeny následující výzkumné otázky:

- 2 *Jaké je reálné zapojení mužů do domácích prací a péče o děti v Česku? Liší se podle sociodemografických charakteristik respondentů?*
- 3 *Liší se postoje k genderovému rozdělení placené práce a péče o děti podle sociodemografických charakteristik českých respondentů?*

Posledním celkem, který byl teoreticky popsán v kapitole 5, jsou neúplné rodiny, v nichž je osobou v čele domácnosti (pečující osobou) muž. Poslední analytická kapitola (kapitola 9) se proto věnuje charakteristikám těchto rodin, přičemž důraz je kladen na neúplné rodiny rozvedených mužů. V souvislosti s touto skutečností a myšlenkou důležitosti přítomnosti obou rodičů, která byla též teoreticky rozebrána (kapitola 3 a 5) jsou představeny názory na legitimizaci



rozvodů v případě rodin s dětmi a otázku, zda dítě potřebuje přítomnost obou rodičů. Poslední dvě výzkumné otázky byly stanoveny takto:

- 4 *Čím se v Česku vyznačují neúplné rodiny rozvedených pečujících otců a liší se od neúplných rodin rozvedených matek?*
- 5 *Liší se postoje k legitimizaci rozvodů a potřebě obou rodičů pro spokojený život dítěte podle sociodemografických charakteristik českých respondentů?*

## 6.2 Datové zdroje

Pro analýzu prvního celku, tedy pečujících otců, kteří pobírají RP, jsou využita data o příjemcích RP, která sbírá MPSV. Jelikož jsou zveřejněny pouze údaje za počet příjemců RP podle pohlaví v letech 2001–2022, požádala autorka práce o zaslání podrobnějších statistických výstupů. Dostupné jsou tak údaje o příjemcích podle pohlaví, pětiletých věkových skupin na úrovni správních obvodů obcí s rozšířenou působností (SO ORP) a ukončení nároku na pobírání RP podle pohlaví, věku dítěte v měsících a informace, zda dítě navštěvuje mateřskou školu či jesle. Výstupy jsou představeny v kapitole 7.

Následující část práce (kapitola 8) zaměřená na dělbu práce v rodinách a domácnostech s ohledem na zapojení mužů do péče o děti a domácnost, rovnováhu mezi rodinným a pracovním životem a postoje k genderovým rolím využívá data šetření Generations and Gender Programme (dále jen GGP) – Současná česká rodina. Zařazena jsou především data z oddílu 4, který se mj. věnuje organizaci domácností a rozdělení domácích prací a péče o děti, a z oddílu 9, který zkoumá postoje respondentů mj. k genderovému rozdělení placené práce (Kreidl a kol., 2023a, s. 20). Pro sestavení analýzy do podkapitoly 8.3 o work-life balance byly zařazeny výroky z oddílu 7, který se týká práce, tedy i oblasti rovnováhy mezi pracovním a soukromým životem (Kreidl a kol., 2023a, s. 20).

Česká data jsou součástí mezinárodního výzkumného programu GGP, jehož jednou částí je panelový výzkum jednotlivců, tzv. Generations and Gender Survey (dále jen GGS). Ten je založen na cyklickém designu, přičemž v této práci jsou využita data z první vlny druhého cyklu (Kreidl a kol., 2023b) sbíraná mezi lety 2020–2022. Šetření je sestaveno jako výběrové s cílovou populací osob ve věku 18–69 let, které dlouhodobě pobývají na území Česka a umí český jazyk. Z plánovaného vzorku o velikosti 6 000 respondentů vznikl vzorek 5 583 dotázaných, přičemž tyto osoby byly vybrány za pomoci metody vícestupňového pravděpodobnostního výběru a dotazovány prostřednictvím osobního dotazování tazatelem (CAPI) a samovyplnění online na libovolném zařízení s přístupem k internetu (CAWI). Kromě základního dotazníku, který vznikl překladem centrálně připraveného dotazníku GGS, do něhož byly přidány národně specifické otázky zjišťující dopad pandemie covidu-19 na rodiny (Kreidl a kol., 2023a), práce využívá také informace ze souboru harmonizovaných historických záznamů (Schumann a kol., 2023, Schumann, 2023), čemuž se více věnuje podkapitola 6.4. Tam jsou také specifikovány podsoubory respondentů, které byly pro jednotlivé analýzy využity.

Poslední celek zaměřený na neúplné rodiny rozvedených otců, které představuje kapitola 9, využívá zejména data ze SLDB 2011 a 2021. Ta byla představena v kapitole 5. Do teoretických

poznatků jsou však často zařazena data zejména bez rozlišení rodinného stavu, která popisují neúplné rodiny, v jejichž čele je žena či muž. Výstupy v poslední analytické kapitole byly zpracovány za hospodařící domácnosti s osamělým rozvedeným otcem (příp. osamělou rozvedenou matkou) s nejméně jedním dítětem. Poslední podkapitola (9.3) zaměřená na postoje českých respondentů k rozvodům pak využívá opět data z první vlny druhého cyklu šetření GGS.

### 6.3 Konstrukce ukazatelů v kapitole 7

Ve většině grafů kapitoly 7 byl využit podíl mužů čerpajících RP. Ten byl pro první graf (graf 4) zkonstruován jako počet mužů čerpajících RP ku počtu všech osob čerpajících RP, konkrétně takto:

$$pmpRP = \frac{{}_tP^{muži}}{{}_tP} \times 100$$

kde:

$pmpRP$  ..... podíl mužů pobírajících RP v %

${}_tP^{muži}$  ..... počet mužů pobírajících RP v příslušném roce t

${}_tP$  ..... počet všech příjemců RP v příslušném roce t

Analogicky byl využit i v dalších grafech – podle věkových skupin (5 a 6), v krajích Česka (7), SO ORP (8 a 9) a dosaženého věku dítěte v měsíci ukončení nároku (10) a návštěvnosti zařízení (11).

Pro sestrojení grafu 7 byl využit jednoduchý lineární regresní model, ve kterém je zkoumána závislost podílu mužů čerpajících RP a podílu mužů s VŠ vzděláním v krajích Česka. Ten slouží jako nezávisle proměnná (osa y) a byl sestrojen jako:

$$pmVŠ = \frac{{}_tP^{VŠ, muži}}{{}_tP^{muži}} \times 100$$

kde:

$pmVŠ$  ..... podíl mužů s VŠ vzděláním v příslušném roce t v krajích Česka v %

${}_tP^{VŠ, muži}$  ..... počet mužů ve věku 15 a více let s VŠ vzděláním v příslušném roce t a v příslušném kraji

${}_tP^{muži}$  ..... počet mužů ve věku 15 a více let v příslušném roce t a v příslušném kraji

### 6.4 Konstrukce ukazatelů v kapitole 8

Pro vytvoření analýz do 8. kapitoly bylo třeba nejdříve protřídit soubor s daty GGS-II (Kreidl a kol., 2023b) a vytvořit nové proměnné. Ty slouží především jako nezávisle proměnné (faktory) v dále uvedených statistických modelech. Proměnné, především sociodemografické charakteristiky respondentů, jsou tyto:

- Věk respondenta, který byl dopočítán pomocí transformace compute jako rok rozhovoru – rok narození a následně kategorizován do pětiletých věkových skupin pomocí transformace recode. V souvislosti s nízkým zastoupením otců v nejmladších věkových skupinách bylo vytvořeno pět kategorií, a sice tyto: 18–34, 35–39, 40–44, 45–49 a 50–54.
- Nejvyšší dosažené vzdělání zakódované podle mezinárodní klasifikace ISCED 97 bylo rekódováno do třech skupin tak, že základní vzdělání vč. neukončeného a střední vzdělání bez maturity odpovídá kategoriím 0, 1 a 2 klasifikace ISCED 97, střední vzdělání s maturitou pak kategoriím 3 a 4 a vyšší odborné a vysokoškolské kategoriím 5 až 8.
- Proměnná zachycující, zda respondent žije v nesezdaném soužití či nikoliv, je binární. Podmínkou pro její vytvoření bylo, že má respondent partnera. Dále následovala otázka na to, zda jsou sezdaní či nikoliv.
- Věk nejmladšího dítěte v domácnosti je proměnná vypočítaná díky souboru dat Harmonized Histories II (Schumann a kol., 2023, Schumann, 2023). Z toho byla do excelového souboru převedena data za Česko, přičemž za stěžejní byla považována sekce „Birth histories“ (Schumann, 2023, s. 4). Nejprve byl spočítán věk všech žijících dětí respondenta, a to pomocí proměnné KID\_Y\$ jako rok rozhovoru – rok narození dítěte. Z těchto hodnot byla poté pomocí funkce „small“ v Excelu vypočítána proměnná, která určila věk nejmladšího dítěte. Ta byla následně kategorizována do skupin 0–2 roky, 3–6, 7–10, 11–14 a 15–18 let.
- Počet dětí v domácnosti byl rovněž vypočítán díky souboru Harmonized Histories II (Schumann a kol., 2023, Schumann, 2023), konkrétně díky proměnné KID\_L\$ (Schumann, 2023, s. 5), ve které byla zakódována informace, zda dítě opustilo domácnost či nikoliv. Z té byl pomocí funkce „suma“ v Excelu vypočítán celkový počet dětí v domácnosti, který byl kategorizován do skupin 0, 1, 2 a 3 a více dětí.

Protože je práce zaměřena na otce, do analýz jsou většinou zahrnuti muži, kteří žijí v domácnosti s alespoň jedním dítětem. Další podmínkou bylo společné soužití v domácnosti s partnerkou, a to z důvodu zájmu o rozdělení vykonávaných domácích prací či péče o dítě mezi oba partnery. Do některých analýz pak byli vybráni jen otcové do určitého věku dítěte. Tyto skutečnosti jsou uvedeny v poznámkách pod příslušnými grafy a tabulkami. Pro popisné charakteristiky byly využity váhy obsažené v datech (Kreidl a kol., 2023a, s. 65).

Jelikož jsou v 8. kapitole používány především kategorické závisle proměnné, které byly povětšinou rekódovány do dvou kategorií, nejčastěji využitou metodou je binární logistická regrese. Předpoklady této statistické metody (Rabušic a kol., 2019, s. 412) byly před jejím provedením zkontrolovány. Výstupy z ní jsou prezentovány formou tabulek, do kterých je zařazen sloupec B, který obsahuje regresní koeficienty určující, zda se šance výskytu jevu snižuje či zvyšuje. V dalším sloupci je dostupná p-hodnota, která určuje statistickou významnost, a poměr šancí (sloupec Exp(B)). Ten (Rabušic a kol., 2019, s. 421) definují jako „exponované regresní koeficienty“. Zjednodušeně řečeno nám poměry šancí říkají, kolikrát se šance na výskyt jevu (oproti referenční kategorii, jež je v řádcích vyznačena hodnotou 1) snižuje či zvyšuje. Dostupné jsou také sloupce obsahující dolní a horní meze intervalů spolehlivosti. Využití metody binární logistické regrese je následující:

- Pro analýzu rozdělení denní přípravy jídla (tab. 7), jejíž dvě kategorie odpovědí českých mužů (buď ji vykonává vždy nebo obvykle žena, nebo ji vykonávají oba partneři společně) slouží jako závisle proměnná.
- Pro analýzu rozdělení péče o nemocné děti (tab. 8), jejíž dvě kategorie odpovědí českých mužů (buď ji vykonává vždy nebo obvykle žena, nebo ji vykonávají oba partneři společně) slouží jako závisle proměnná.
- Pro analýzu souhlasných (rozhodně souhlasím a souhlasím) a nesouhlasných (rozhodně nesouhlasím a nesouhlasím) odpovědí u výroku „předškolní dítě pravděpodobně strádá, pokud je matka zaměstnaná“ (tab. 10).

Jako nezávisle proměnné (faktory) byly využity výše popsané sociodemografické charakteristiky respondenta, příp. proměnné týkající se pracovních podmínek respondenta (práce z domova, práce večer nebo v noci). V podkapitole 8.3, která je zaměřena na skloubení pracovních a rodinných povinností, je využita metoda multinomiální logistické regrese, a to z toho důvodu, že závisle proměnná nabývá více než dvou kategorií (Rabušic a kol., 2019). Za závisle proměnnou byly zvoleny tři kategorie odpovědí u výroku „Přišel jsem domů z práce příliš unavený na to, abych ještě dělal domácí práce, které je potřeba udělat,“ a sice nikdy, několikrát měsíčně a několikrát týdně (tab. 9).

## 6.5 Konstrukce ukazatelů v kapitole 9

První dvě podkapitoly (9.1 a 9.2) jsou zaměřeny na situaci rozvedených matek a otců s alespoň jedním dítětem. Využitá data, jak je popsáno výše, vychází ze SLDB 2011 a 2021. Nejčastěji jsou formou tabulek a grafů prezentovány podíly rozvedených mužů a žen v neúplných rodinách vytvořené jen s drobnými obměnami. V kartogramu (graf 18) je dostupná informace o neúplných rodinách rozvedených otců v SO ORP, přičemž mapa SO ORP je součástí přílohy (příloha 1). Tento podíl je sestaven takto:

$$phdro = \frac{{}_{2021}P^{hdro}}{{}_{2021}P^{hdro} + {}_{2021}P^{hdrm}} \times 100$$

kde:

$phdro$ ..... podíl hospodařících domácností rozvedených otců s alespoň jedním dítětem v roce 2021 v %

${}_{2021}P^{hdro}$  ..... počet hospodařících domácností rozvedených otců s alespoň jedním dítětem v roce 2021

${}_{2021}P^{hdro} + {}_{2021}P^{hdrm}$  ..... součet počtu hospodařících domácností rozvedených otců a matek s alespoň jedním dítětem v roce 2021

Další výpočty jsou zaměřeny na charakteristiky rozvedených osob v neúplných rodinách. Jedním z nich je například věková struktura rozvedených matek a otců (graf 20). Ta byla pro otce sestavena následovně:

$$proNR = \frac{{}_{2011,2021}P^{proNR,vs}}{{}_{2011,2021}P^{proNR}} \times 100$$

kde:

$proNR$ .....podíl rozvedených otců s alespoň jedním dítětem v neúplných rodinách v roce 2011 a 2021 v %

${}_{2011,2021}P^{proNR,vs}$  ..... počet rozvedených otců s alespoň jedním dítětem v neúplných rodinách v pětileté věkové skupině v roce 2011 a 2021

${}_{2011,2021}P^{proNR}$  ..... celkový počet rozvedených otců s alespoň jedním dítětem v neúplných rodinách v roce 2011 a 2021

Analogicky byla sestavena věková struktura rozvedených matek s alespoň jedním dítětem a další struktury, tj. vzdělanostní, podle počtu závislých dětí a věku nejmladšího dítěte v domácnosti.

V podkapitole 9.3, která je zaměřena na postoje české společnosti k rozvodům a potřebám dítěte, je využita metoda binární logistické regrese, a to pro zkoumání odlišnosti souhlasných odpovědí (rozhodně souhlasí a souhlasí) u výroku „je v pořádku, když se manželé, jimž to v manželství „neklape“, rozvedou, i když mají děti.“ Do této analýzy byli zahrnuti všichni respondenti GGS-II. Použité nezávisle proměnné jsou stejné jako ty, jejichž konstrukce byla popsána výše, a sice pohlaví, věková kategorie, počet dětí v domácnosti, nejvyšší dosažené vzdělání a otázka, zda respondent žije v nesezdaném soužití či v manželství.

## Kapitola 7

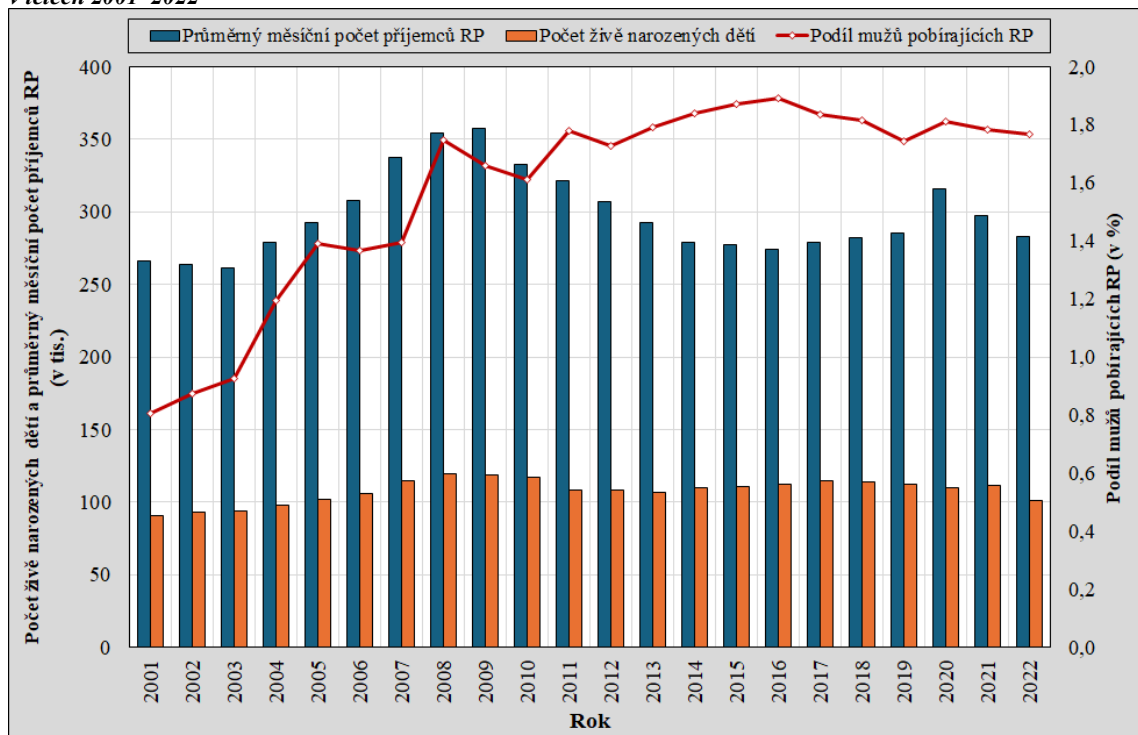
### Příjemci rodičovského příspěvku v Česku

Rodičovský příspěvek (dále jen RP) jakožto dávka systému státní sociální podpory byl teoreticky představen v kapitole 3. Nyní je analyzován na základě dostupných dat MPSV, prezentován formou tabulek a grafů, přičemž výsledky analýz jsou srovnávány s aktuálními teoretickými poznatky.

#### 7.1 Základní charakteristiky příjemců RP a jejich věk

Následující graf znázorňuje počty živě narozených dětí, které rostly od počátku sledovaného období do roku 2008, přičemž v posledních deseti letech došlo k poklesu a stabilizaci. V souvislosti s ním jsou do grafu zahrnuty průměrné měsíční počty příjemců RP, které reagují na vývoj porodnosti se zpožděním.

**Graf 4: Průměrný měsíční počet příjemců RP, počet živě narozených dětí a podíl mužů pobírajících RP v Česku v letech 2001–2022**



Zdroj: ČSÚ, 2023b; MPSV, 2024b, vlastní výpočet a zpracování

To Höhne (2017, s. 7) vysvětluje půlročním pobíráním peněžité pomoci v mateřství v době po porodu. V souvislosti s rostoucím počtem živě narozených dětí se tak zvyšují i průměrné měsíční počty příjemců RP, a to od roku 2004, přičemž maxima bylo dosaženo v roce 2009. Následný pokles dává Höhne (2017, s. 8) do souvislosti nejen s poklesem počtu živě narozených dětí, ale také se zvyšující se flexibilitou při pobírání RP, která umožňuje kratší dobu jeho čerpání. Neméně důležitou součástí grafu je podíl mužů, kteří pobírají RP. Ten po zpřístupnění rodičovské dovolené oběma rodičům v roce 2001 dosahoval hodnoty 0,81 %, což je v souladu s Maříkovou a Radimskou (2003, s. 7). Do roku 2022 došlo k jeho zvýšení o téměř jeden procentní bod, tedy na hodnotu 1,77 %. Jeho nejvyšší nárůst lze sledovat mezi lety 2003–2005 a 2007–2008. Ten Höhne (2017, s. 8) vysvětluje zrušením „omezení výdělečné činnosti při pobírání RP od roku 2004.“

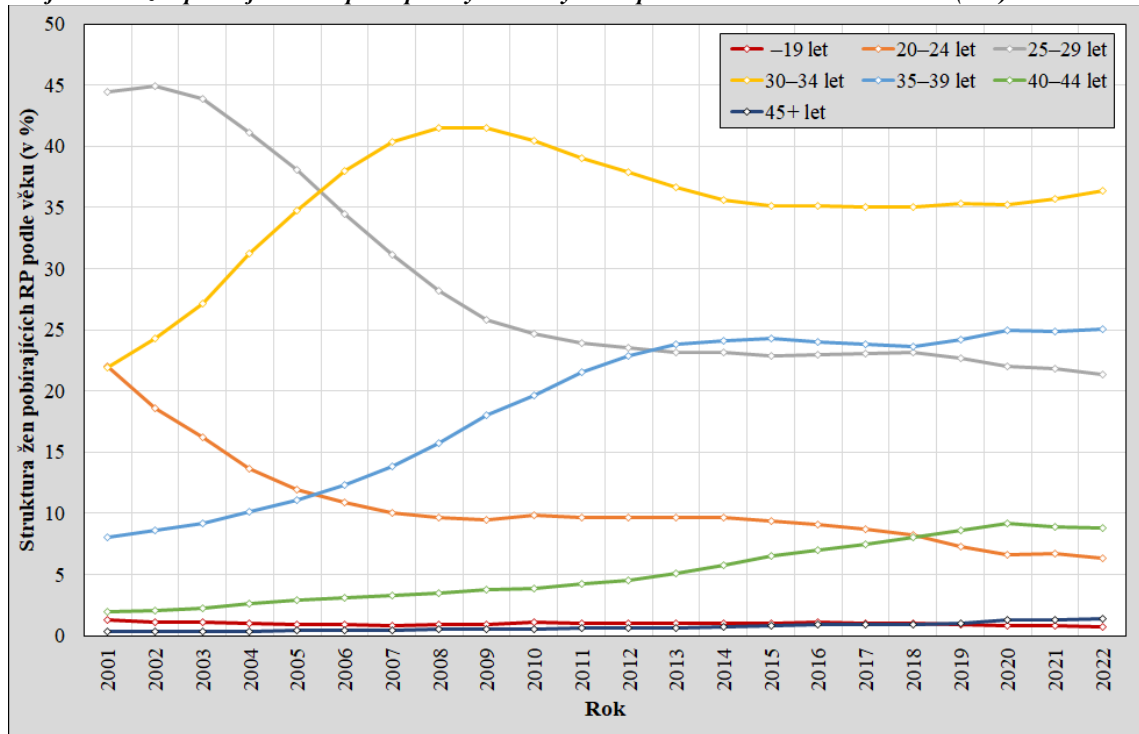
Další základní charakteristikou, kterou máme z dat MPSV k dispozici, je věkové složení příjemců RP. Jak u žen, tak u mužů je největší podíl čerpajících RP v roce 2022 ve věkové skupině 30–34 let. Následuje věková skupina 35–39 let. Poté se věková struktura z hlediska pohlaví liší. Zatímco u žen následuje skupina 25–29 let, u mužů je to skupina 40–44 let, po které následuje nejstarší skupina příjemců, a to ve věku 45 a více let.

Zajímavý je také vývoj v čase. Na počátku sledovaného období vykazovala nejvyšší podíl skupina žen 25–29 let a věkové skupiny 20–24 let a 30–34 let dosahovaly stejného podílu. Zatímco u podílu příjemkyň ve věkové skupině 20–24 let dochází v čase ke snižování podílu, podíl příjemkyň věkové skupiny 30–34 výrazně narůstá. Odkládání rození dětí do vyššího věku ženy se tak promítá i do věkové struktury pobírání RP.

Určité změny v čase pozorujeme i u věkové struktury mužských příjemců. Zatímco na počátku sledovaného období dosahovaly podíly mužů ve věku 25–29 let a 30–34 let stejných hodnot, u věkové skupiny 25–29 let dochází v čase k výraznému poklesu. Naopak k nárůstu dochází u nejstarších věkových skupin, a to 40–44 let a 45 a více let.

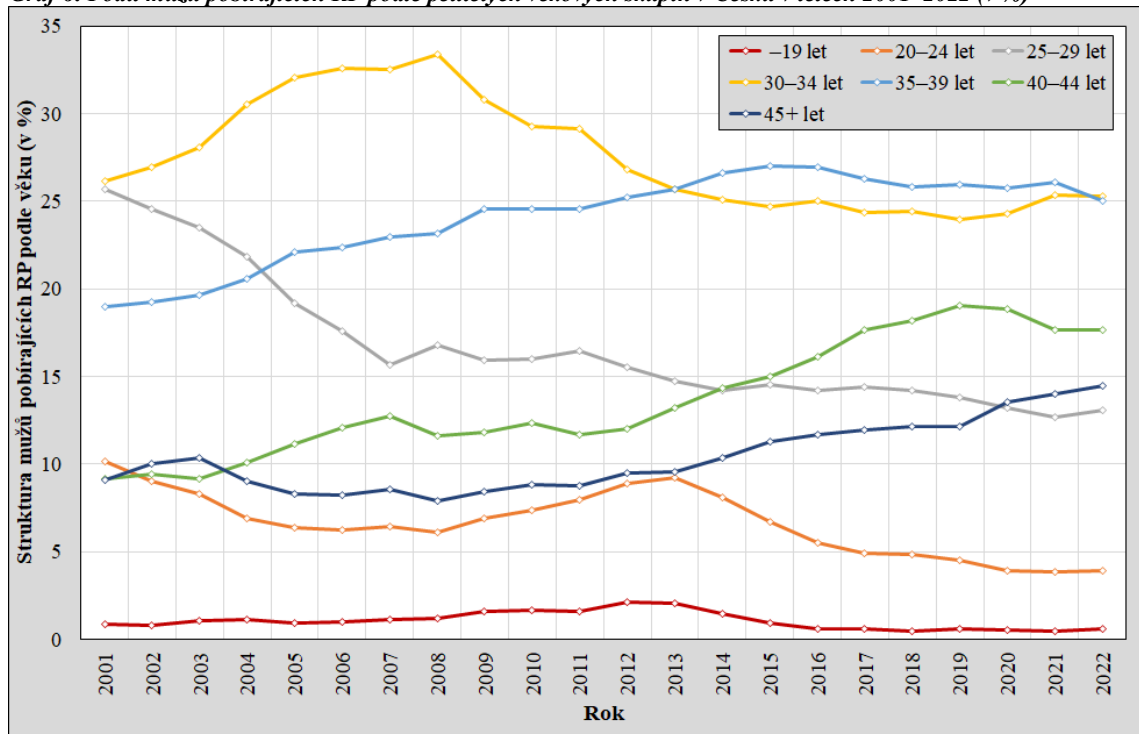
Zatímco u žen představuje nejstarší věková skupina (45 a více let) spolu s nejmladší věkovou skupinou (19 a méně let) nejnižší podíly, otcové v nejstarší věkové skupině (45 a více let) čerpají RP více než otcové ve věkových skupinách 19 let a méně, 20–24 let a 25–29 let. Toto zjištění souhlasí s tvrzením Höhne (2017), dle které jsou pečující otcové oproti ženám starší. To vysvětluje vyšším věkem otce při narození dítěte, než je věk matky, vyšším věkem ženichů při prvním sňatku než nevěst a vyšším věkem mužů oproti ženám žijících v nesezdaných soužitích. Se zjištěním, že jsou muži pobírající RP v průměru starší než ženy, souhlasí i Nešporová (2005, s. 19). Ta však zmiňuje i teorie, dle kterých starší muži, kteří již dosáhli jistých cílů v životní kariéře, vykazují vyšší ochotu více se věnovat rodině (Nešporová, 2005). Podrobný vývoj příjemců RP dle pohlaví a věkových skupin je zaznamenaný na následujících grafech 5 a 6.

Graf 5: Podíl žen pobírajících RP podle pětiletých věkových skupin v Česku v letech 2001–2022 (v %)



Zdroj: MPSV, 2024b, vlastní výpočet a zpracování

Graf 6: Podíl mužů pobírajících RP podle pětiletých věkových skupin v Česku v letech 2001–2022 (v %)



Zdroj: MPSV, 2024b, vlastní výpočet a zpracování



## 7.2 Vzdělání příjemců RP

Ačkoliv MPSV u žadatelů o dávku RP nezjišťuje atribut nejvyššího dosaženého vzdělání, ČSÚ ve svých Statistických ročenkách ČR publikuje údaje o struktuře ekonomicky neaktivních osob, mezi něž spadají i osoby pečující o dítě, vč. údaje o nejvyšším dosaženém vzdělání. Data však nejsou dobře vypovídající, protože zahrnují dohromady osoby jak pečující o děti, tak pečující o dospělou osobu vyžadující péči.

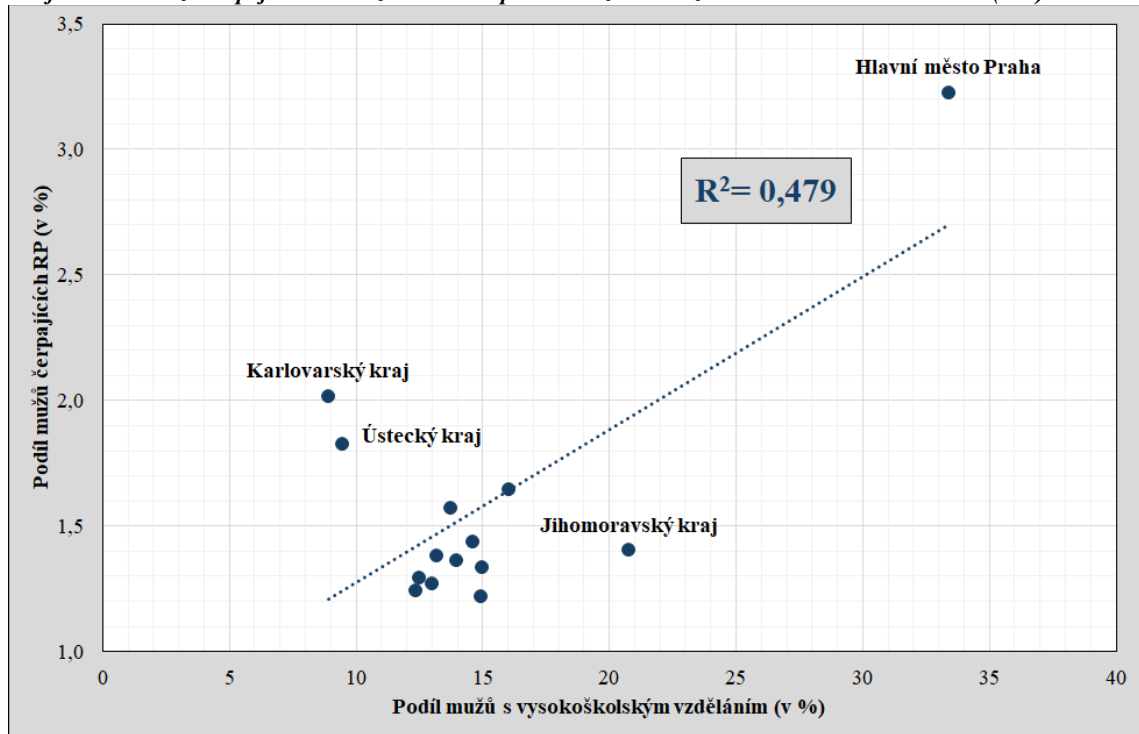
Z literatury (Nešporová, 2005, s. 19) je však dostupná informace, že mezi pečujícími muži je velmi vysoký podíl vysokoškolsky vzdělaných, přičemž toto tvrzení je dáváno do souvislosti se zaznamenanou menší striktností v dodržování tradičních genderových rolí u vysokoškoláků. Právě ti jsou více přístupni k dohodě s partnerkou o rovnoměrném rozdělení těchto rolí. Nešporová (2005, s. 19) pak dodává, že zatímco v roce 2003 dosahoval podíl mužů čerpajících RP s VŠ vzděláním 36 %, mezi ženami bylo vysokoškolaček jen 10 %.

Na základě výše uvedeného byla sestavena analýza závislosti podílu mužů s vysokoškolským vzděláním a podílu mužů čerpajících RP v krajích Česka v roce 2021. Podíl mužů čerpajících RP byl sestaven tak, že jako číselník sloužil počet mužů čerpajících RP a do jmenovatele byly dosazeny počty všech příjemců RP. Následně byl vytvořen podíl mužů s vysokoškolským vzděláním, který byl sestaven tak, že do číselníku byly dosazeny počty mužů s VŠ vzděláním v jednotlivých krajích Česka a do jmenovatele počty všech obyvatel starších 15 let v krajích Česka.

Pomocí korelační analýzy se prokázalo, že mezi proměnnými existuje silná pozitivní vazba (Pearsonův korelační koeficient = 0,69). Následně byl aplikován jednoduchý lineární regresní model, díky kterému lze říci, že v krajích Česka existuje na 95 % hladině významnosti statisticky signifikantní pozitivní závislost mezi podílem mužů čerpajících RP a podílem mužů s VŠ vzděláním. Platí tedy, že čím vyšší je podíl VŠ vzdělaných mužů, tím vyšší je procento mužů čerpajících RP. Koeficient determinace tohoto modelu vychází na 0,479, tzn. že podíl vysokoškolsky vzdělaných mužů (jako nezávislá proměnná) vysvětluje 47,9 % variability závislé proměnné, tedy podílu mužů čerpajících RP (graf 7).

Největší reziduum (odchylku mezi naměřenou a očekávanou hodnotou) ve vypočítaném modelu vykazuje Karlovarský kraj. Očekávaná hodnota podílu mužů čerpajících RP je 1,21 %, zatímco pozorovaná hodnota je vyšší, a sice 2,02 %. Obdobně je na tom i kraj Ústecký, přičemž vysvětlení tohoto jevu je diskutováno níže, a také Hlavní město Praha. Naopak v Jihomoravském kraji byl očekávaný podíl mužů čerpajících RP vyšší než pozorovaný, a sice 1,93 % oproti skutečnému 1,40 %.

Graf 7: Podíl mužů čerpajících RP v závislosti na podílu mužů s VŠ vzděláním v Česku v roce 2021 (v %)



**Pozn.:** Zatímco MPSV eviduje příjemce RP podle trvalé adresy bydliště, SLDB 2021 bylo provedeno na základě místa obvyklého pobytu.

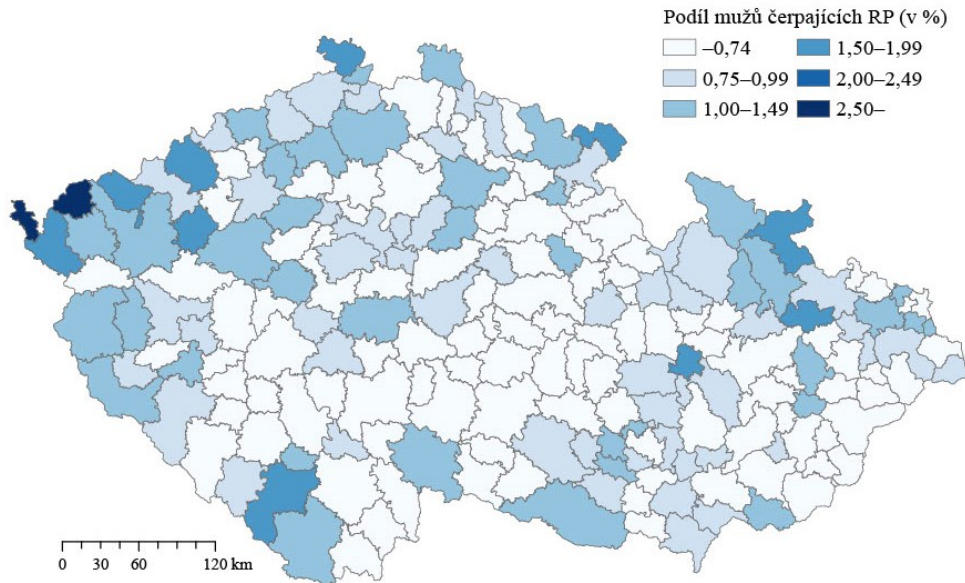
**Zdroj:** MPSV, 2024b; ČSÚ, 2024ch, vlastní výpočet a zpracování

### 7.3 Regionální diference příjemců RP

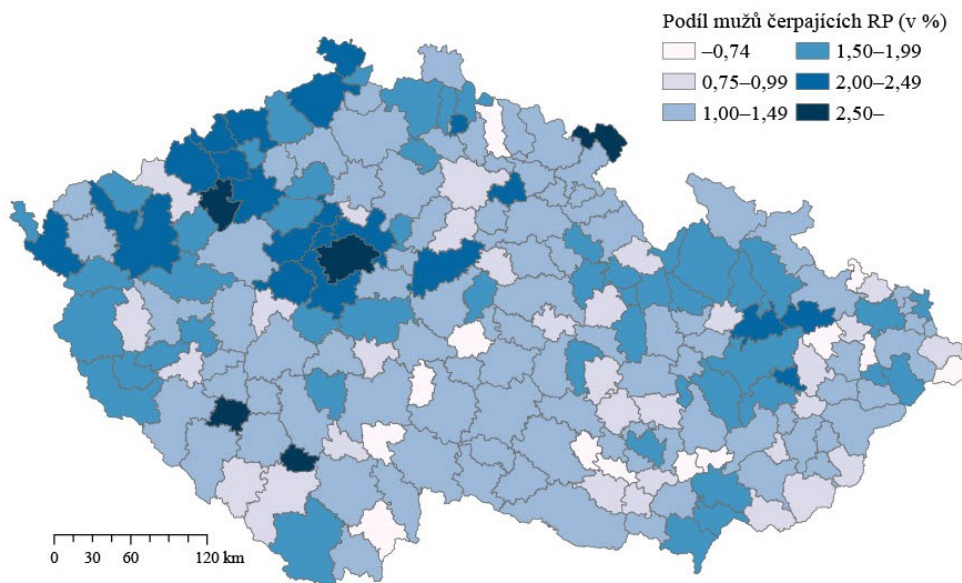
Dle Nešporové (2005, s. 15) se v roce 2004 nejvyšší relativní počty mužů pobírajících RP vyskytovaly v krajích s nejvyšší mírou nezaměstnanosti mužů (i žen). Jednalo se tak o tyto kraje: Moravskoslezský, Ústecký a Karlovarský. Nešporová (2005) však upozorňuje, že toto zjištění neplatí absolutně, což dokládá na příkladu Olomouckého kraje – tam byla na počátku 21. století vysoká míra nezaměstnanosti mužů, a zároveň nízké procento mužů pobírajících RP. Je tak důležité si uvědomit, že vyšší procento mužů čerpajících RP nemusí nutně souviset s jejich touhou po aktivní péči o děti, jako spíše s ekonomickými charakteristikami regionu. S uvedeným souhlasí i Maříková a Radimská (2003, s. 23), které doplňují, že v Praze je míra nezaměstnanosti dlouhodobě velice nízká a počty mužů čerpajících RP se zvyšují. Na rozdíl od dříve uvedených krajů se tedy v Praze nepředpokládá, že by doma s dětmi zůstávali muži, kteří mají problém s uplatněním na trhu práce.

V roce 2001 vykazovaly nejvyšší podíly SO ORP Aš a Kraslice. Po nich následovaly další SO ORP Karlovarského kraje, Ústeckého kraje a Moravskoslezského kraje. Naopak nejnižší podíly lze pozorovat v SO ORP Nové Město nad Metují, Nová Paka, Tišnov a Pacov.

Do roku 2022 došlo k výraznému nárůstu tohoto ukazatele v SO ORP Praha, Horažďovice a Broumov. Tam procento mužů čerpajících RP dosáhlo více než 3 %. Procento mužů čerpajících RP se zvýšilo také v SO ORP Středočeského kraje a podíly zůstaly vyšší v SO ORP krajů Ústeckého a Karlovarského. Mezi SO ORP s nejnižšími hodnotami zůstal Pacov, Světlá nad Sázavou, a především SO ORP Jihomoravského kraje.

**Graf 8: Podíl mužů čerpajících RP v SO ORP Česka v roce 2001 (v %)**

**Zdroj:** MPSV, 2024b; Registr sčítacích obvodů, 2023, vlastní výpočet a zpracování v ArcGIS Pro

**Graf 9: Podíl mužů čerpajících RP v SO ORP Česka v roce 2022 (v %)**

**Zdroj:** MPSV, 2024b; Registr sčítacích obvodů, 2023, vlastní výpočet a zpracování v ArcGIS Pro

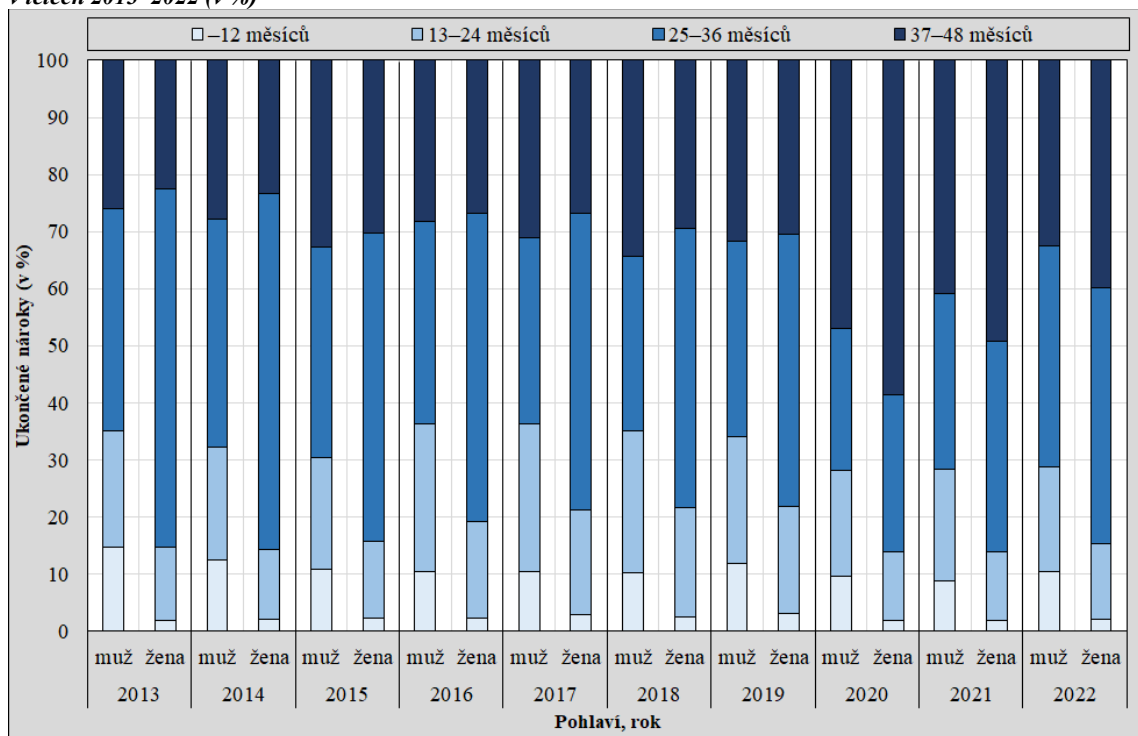
## 7.4 Ukončení pobírání RP

Höhne (2017, s. 15) uvádí, že rodiče nejčastěji přestávají pobírat RP mezi druhými a třetími narozeninami dítěte a významný je také podíl ukončených nároků přesně ve 3 letech věku dítěte. Na základě dat MPSV byly sestaveny grafy (10 a 11), které zachycují podíl ukončených nároků na RP podle pohlaví příjemce a věku dítěte. V případě grafu 11 je tento podíl zpracován za děti, které navštěvovaly zařízení.

Jak je vidět na datech v grafu 11, muži častěji ukončují pobírání RP v nižším dosaženém věku dítěte než ženy. Na druhou stranu v čase podíl ukončených nároků na RP ve věku dítěte do 24 měsíců klesá u obou pohlaví. Naopak v čase dochází k nárůstu počtu a podílu ukončených

nároků ve věku dítěte 37–48 měsíců. Extrémní podíly jak u mužů, tak u žen v tomto věku dítěte pozorujeme v roce 2020. Ženy volily ukončení nároku na RP ve 37–48 měsících dítěte v 58,5 % případech, muži ve 47,1 %. V následujícím roce pak došlo k mírnému snížení u obou pohlaví. Tuto skutečnost lze s největší pravděpodobností vysvětlit pandemií covidu-19 a s ní souvisejícími restrikcemi, jako omezeným využíváním služeb péče o děti, které umocnilo již existující deficity v této oblasti (Svobodová, 2023, s. 41). Další vysvětlení lze hledat také v navýšení celkové částky rodičovského příspěvku od 1. 1. 2020, a to z 220 tis. Kč na 300 tis. Kč pro všechny, kteří k danému datu aktivně pobírali RP. To potvrzuje i Šťastná (2023, s. 3).

**Graf 10: Podíl ukončených nároků na RP podle pohlaví a dosaženého věku dítěte v měsíci ukončení nároku v Česku v letech 2013–2022 (v %)**



**Pozn.:** Ukončené nároky zahrnují případy vyčerpání celkové částky (§ 30 odst. 1 zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře) a případy dosažení limitního stanoveného věku dítěte, naopak nezahrnují údaje za jiné důvody ukončení, např. narození mladšího dítěte do rodiny, chybějící potvrzení o návštěvě MŠ, které se sleduje jen u dětí mladších dvou let, úmrtí aj.

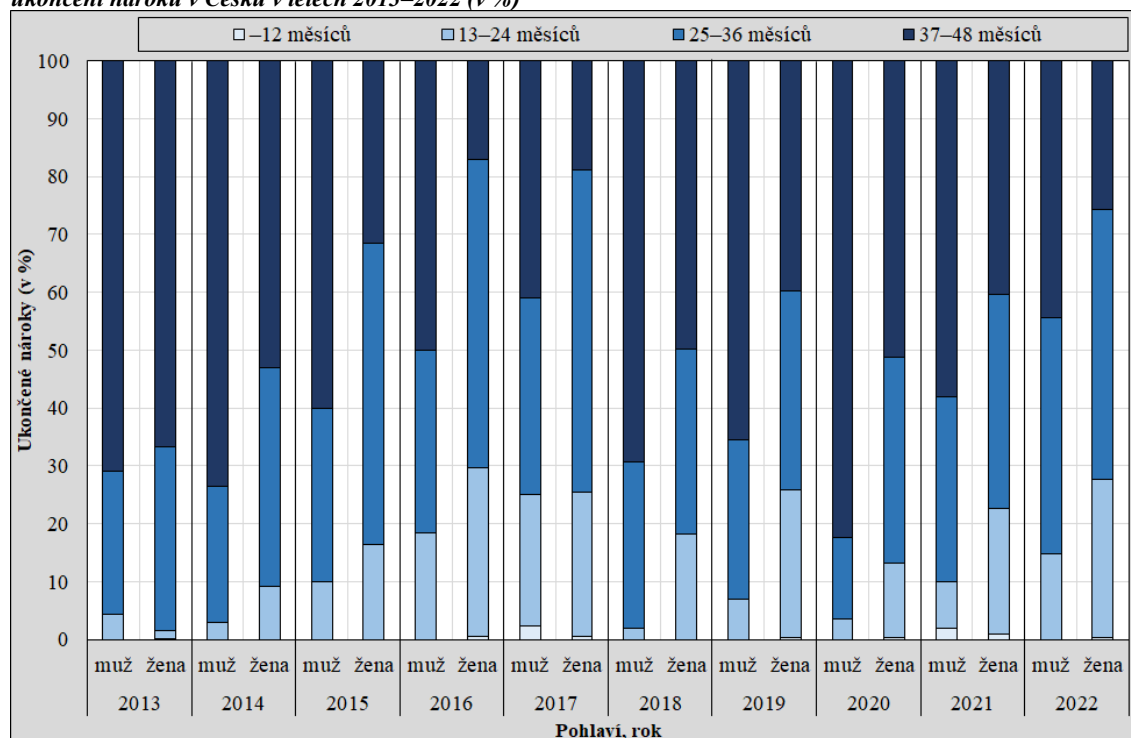
**Zdroj:** MPSV, 2024b, vlastní výpočet a zpracování

Podíváme-li se na následující graf (11), ve kterém jsou zachyceny ukončené nároky na RP v případě, že dítě navštěvovalo zařízení (MŠ, jesle), vidíme, že jsou podíly výrazně vyšší u starších dětí, tj. v 25–36 a 37–48 měsících. Kromě toho u druhého grafu také pozorujeme opačnou situaci z hlediska pohlaví. Pokud tedy dítě navštěvuje zařízení, procento mužů, kteří ukončují nárok na RP ve vyšším dosaženém věku dítěte, je vyšší než procento žen. Extrémní situaci představuje opět rok 2020, ve kterém muži ukončovali nárok na RP v 82,5 % případů a ženy v 51,3 % případů ve věku dítěte 37–48 měsíců. Naopak pokud dítě navštěvovalo zařízení, podíly ukončených nároků v nejmladším věku, tj. méně než 12 měsíců, se u obou pohlaví vyskytují zřídka. Nejmenší děti totiž navštěvují zařízení ojedinele (Höhne, 2017, s. 11).

Na co je však třeba upozornit, je poměrně nízký zájem o paralelní docházení dětí do zařízení a pobírání RP. To Höhne (2017, s. 11) vysvětluje kromě legislativního nastavení také nedostatečnou kapacitou veřejných školek, která souvisí s dalším důvodem, a sice preferencí

využívat alternativních forem péče o dítě, tj. výpomoc prarodičů, placených chův, vzájemná rodičovská výpomoc aj.

**Graf 11: Podíl ukončených nároků na RP, pokud dítě navštěvuje zařízení, podle pohlaví, věku dítěte v měsíci ukončení nároku v Česku v letech 2013–2022 (v %)**



**Pozn.:** Ukončené nároky zahrnují případy vyčerpání celkové částky (§ 30 odst. 1 zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře) a případy dosažení limitního stanoveného věku dítěte, naopak nezahrnují údaje za jiné důvody ukončení, např. narození mladšího dítěte do rodiny, chybějící potvrzení o návštěvě MŠ, které se sleduje jen u dětí mladších dvou let, úmrtí aj.

**Zdroj:** MPSV, 2024b, vlastní výpočet a zpracování

## **Kapitola 8**

### **Zapojení českých mužů do domácích prací a péče o děti v rodině a jejich postoje k genderovým rolím**

Druhá analytická kapitola je zaměřena na rozdělení domácích prací a péče o děti v rodině. Analyzováno je jak skutečné zapojení českých mužů v domácnosti, tak spokojenost s tímto stavem, a to jak z pohledu muže, tak z pohledu jeho partnerky. Kromě toho je pozornost věnována také rovnováze mezi pracovním a rodinným životem. Součástí kapitoly je rovněž analýza postojů k vybraným otázkám – např. k rolím mužů a žen či zaměstnanosti matky, a to z hlediska různých demografických charakteristik respondentů.

#### **8.1 Zapojení mužů do domácích prací**

Klímová Chaloupková (2018, s. 605) uvádí, že zapojení mužů do domácích prací závisí mj. na typu činnosti. Zatímco praní či příprava jídla je výhradně doménou ženy, je-li třeba v domácnosti provést drobnou opravu, věnují se jí převážně muži. Podobná zjištění z dřívějšího výzkumu přinesla Bierzová (2006b, s. 84), dle které v roce 2005 rodiny s dětmi nejvíce využívaly možnosti placené služby právě na drobné opravy.

Aktuální rozdělení domácích prací se příliš nezměnilo, jak je vidět na grafu 12. Dalo by se říci, že domácí práce jsou poměrně jasně genderově vymezené. Přípravě jídla, luxování a praní prádla se věnují především ženy. U posledního uvedeného typu činnosti uvedlo 84 % mužů, že se této práci věnuje vždy nebo obvykle jejich partnerka. Oproti tomu pozorujeme jasně mužskou domácí práci, a to již zmíněné drobné opravy, kterým se věnují vždy nebo obvykle muži dle více než 90 % odpovědí. Chaloupková (2005, s. 67) však uvádí, že tato činnost je jediná, kterou nelze specifikovat jako rutinní, opakující se a neodkladnou. Nakonec by se daly vymezit jakési genderově neutrální typy domácích prací. Jedná se o organizaci společných volnočasových aktivit a spravování finančních záležitostí, u kterého 65 % dotázaných mužů uvedlo, že se činnosti věnují ve stejné míře jako jejich partnerky.

Graf 12: Rozdělení domácích prací z pohledu českých mužů v letech 2020–2022 (v %)



**Pozn.:** Do analýzy byli zařazeni muži, kteří žijí v domácnosti s partnerkou.

**Zdroj:** Kreidl a kol., 2023b, vlastní výpočet a zpracování v SPSS

Zajímavé je ovšem zjištění, jak se liší vykonávání domácích prací v závislosti na určitých charakteristikách respondentů. Jinak řečeno, jací muži mají vyšší či nižší šanci vykonávat domácí práce genderově rovnoměrněji. Pro tuto analýzu byli vybráni muži žijící ve společné domácnosti s partnerkou, a to z několika hledisek – zařazení do věkové kategorie, nejvyššího dosaženého vzdělání, počtu dětí žijících v domácnosti, věku nejmladšího dítěte v domácnosti a informace, zda žijí v nesezdaném soužití či manželství. Jelikož je práce zaměřena na otce, podmínkou také bylo, že má muž alespoň jedno dítě. Následně byl sestaven model, který byl otestován pomocí metody binární logistické regrese. Za závisle proměnnou byla jakožto zástupce vykonávaných domácích prací zvolena příprava jídla, jejíž rozložení lze díky výše uvedenému grafu popsat jako genderově nerovnoměrné. Ta byla rozčleněna do dvou skupin – buď ji vykonávají oba partneři ve stejné míře nebo vždy nebo obvykle žena.

Níže uvedená tabulka (tab. 7) nabízí přehled výsledků binární logistické regrese. Ve sloupci B jsou vyznačeny statisticky významné regresní koeficienty, modře kladné, červeně záporné. Na jejich základě lze říci, že s rostoucím věkem muže se snižuje šance, že bude jídlo připravovat rovnoměrně se svou partnerkou. A sice, že u mužů ve věku 50+ je o téměř 50 % (sloupec Exp(B), který zachycuje poměr šancí) nižší šance, že budou připravovat jídlo ve stejné míře jako jejich partnerky, než u mužů ve věku 18–34 let. Toto zjištění je v souladu s Palonycovou a Křečkovou Tůmovou (2023, s. 19), dle kterých se u mladších generací proměňuje pohled na zapojení mužů v rodině. Podobně je to i s rostoucím věkem nejmladšího dítěte v domácnosti. Na rozdíl od mužů s nejmladším dítětem v domácnosti ve věku 0–2 roky vykazují muži s nejmladším dítětem ve věku 15–18 let o téměř 70 % nižší šanci na rovnoměrnou přípravu jídla. Kladný regresní koeficient je zaznamenán u binární proměnné, zda muž žije v manželství či nesezdaném soužití. Na rozdíl od mužů žijících v manželství vykazují nesezdaní muži 1,5x vyšší šanci, že příprava



jídla bude v jejich domácnosti vykonávána rovnoměrně s partnerkou. To souhlasí s tvrzením Klímové Chaloupkové (2018, s. 618), která uvádí, že „nesezdané páry častěji než páry manželské sdílí domácí práci.“ Proměnné počet dětí v domácnosti a nejvyšší dosažené vzdělání se neprokázaly jako statisticky významné, ačkoliv Klímová (2005, s. 63) uvádí, že se muži s vyšším vzděláním častěji odklánějí od tradičního modelu genderových rolí v rodině.

**Tab. 7: Regresní koeficienty a poměry šancí pro rozdělení přípravy jídla u českých mužů na základě vybraných sociodemografických charakteristik v letech 2020–2022**

Nezávisle proměnné	Kategorie nezávisle proměnné	B	p-hodnota	Exp(B)	IS (95 %)	
					D	H
věková kategorie	18–34			1		
	35–39	-0,10	0,65	0,91	0,60	1,37
	40–44	<b>-0,43</b>	<b>0,04</b>	0,65	0,43	0,98
	45–59	<b>-0,34</b>	<b>0,06</b>	0,71	0,50	1,02
	50+	<b>-0,53</b>	<b>&lt;0,00</b>	0,51	0,36	0,72
počet dětí v domácnosti	1			1		
	2	-0,19	0,22	0,83	0,62	1,12
	3+	-0,23	0,35	0,80	0,50	1,28
nejvyšší dosažené vzdělání	základní vč. neukončeného a střední bez maturity			1		
	střední s maturitou	0,12	0,44	1,13	0,83	1,55
	vyšší odborné a vysokoškolské	-0,08	0,62	0,92	0,68	1,26
věk nejmladšího dítěte v domácnosti	0–2 roky			1		
	3–6 let	-0,32	0,15	0,73	0,47	1,12
	7–10 let	-0,06	0,79	0,94	0,60	1,47
	11–14 let	-0,28	0,25	0,75	0,46	1,23
	15–18 let	<b>-1,19</b>	<b>&lt;0,00</b>	0,31	0,17	0,55
žijící v nesezdaném soužití	ne			1		
	ano	<b>0,42</b>	<b>0,00</b>	1,53	1,18	1,99

**Pozn.:** Do analýzy byli zařazeni muži, kteří žijí v domácnosti s partnerkou a alespoň jedním dítětem.

**Zdroj:** Kreidl a kol., 2023b, vlastní výpočet v SPSS a zpracování

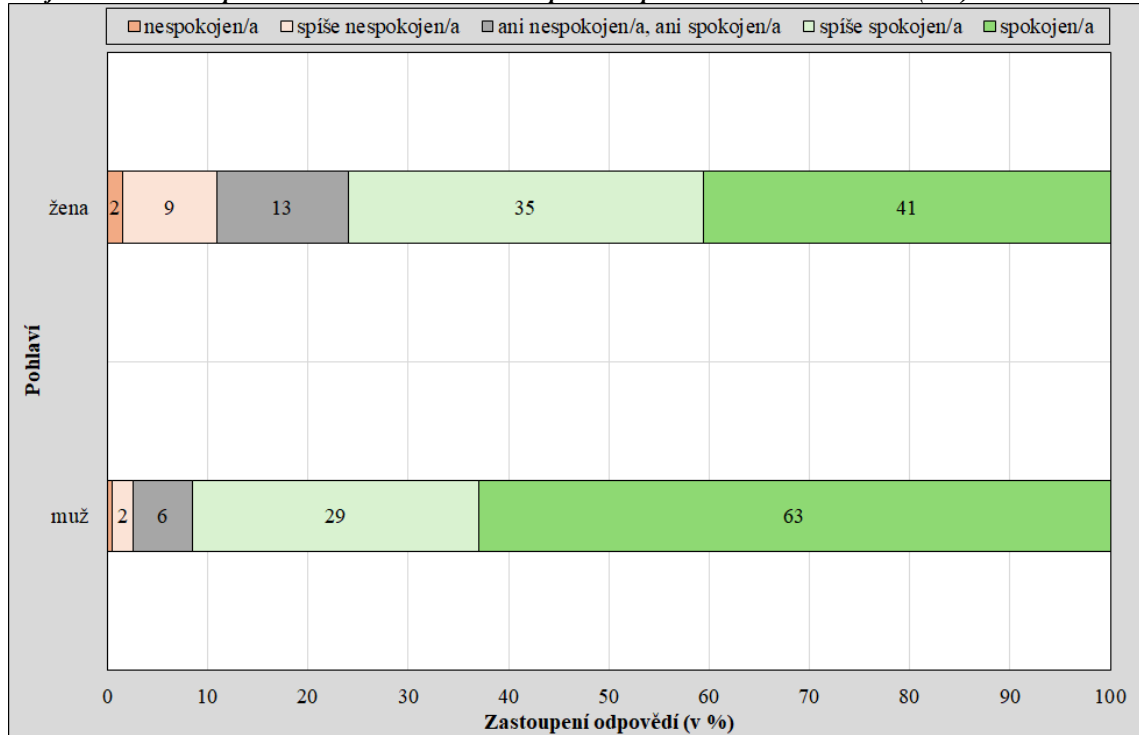
Co se týče hodnocení spravedlnosti rozdělení domácích prací, není tak příliš překvapujícím, že jsou to především ženy, které jsou s rozdělením méně spokojeny. Ty uváděly nejvyšší hodnotu spokojenosti (9 a 10) jen ve 41 % případů, zatímco muži v 63 % případů. Pro názornost je sestaven graf 13.

Nabízí se tedy otázka, jací muži hodnotí rozdělení domácích prací jako méně spravedlivé. Na základě toho byly pomocí analýzy kontingenčních tabulek otestovány různé sociodemografické charakteristiky mužů. Zatímco u vzdělání, postavení v zaměstnání ani počtu dětí v domácnosti nebyl nalezen statisticky významný vztah, u věkových kategorií ano (hodnota Pearsonova chí-kvadrát testu = 0,05). Na základě očekávaných četností a adjustovaných standardizovaných reziduí lze tedy říci, že s rostoucím věkem hodnotí muži rozdělení domácích prací jako více spravedlivé. Tento výstup je součástí přílohy (příloha 2). Jako statisticky signifikantní byl také vyhodnocen vztah s otázkou, zda respondent žije v nesezdaném soužití či nikoliv (p-hodnota = 0,03). Můžeme tedy říci, že muži žijící v manželství hodnotí rozdělení domácích prací jako více spravedlivé než muži žijící v nesezdaném svazku. To je opět v souladu



s tvrzením Klímové Chaloupkové (2018, s. 617), že nesezdané páry mají vyšší šanci příslušet do skupiny s egalitárním rozdělením domácí práce.

**Graf 13: Hodnocení spravedlnosti rozdělení domácích prací dle pohlaví v letech 2020–2022 (v %)**



**Pozn.:** Hodnocení spravedlnosti bylo transformováno do kategorií nespokojen/a, kam byly zařazeny odpovědi nejnižšího hodnocení (0+1), spíše nespokojen/a (2+3+4), kategorie ani nespokojen/a, ani spokojen/a byla ponechána dle původní (5), spíše spokojen/a (6+7+8) a spokojen/a (9+10) analogicky k negativnímu hodnocení.

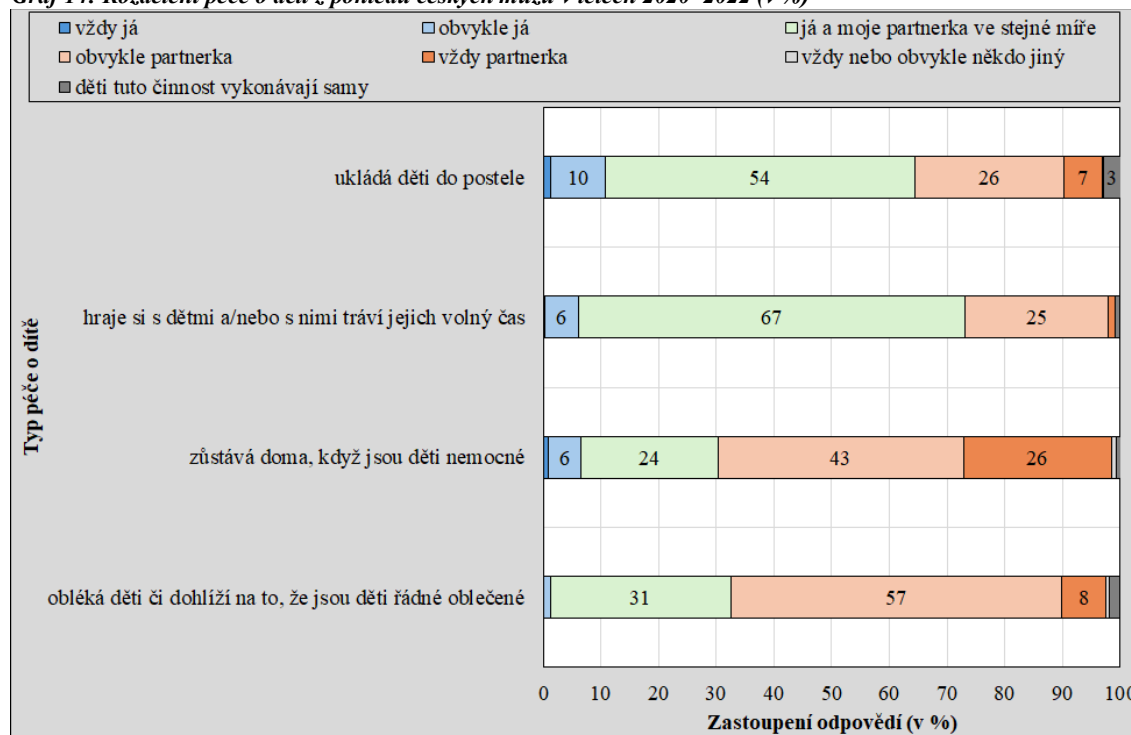
**Zdroj:** Kreidl a kol., 2023b, vlastní výpočet v SPPS a zpracování

## 8.2 Zapojení mužů do péče o děti

Graf 14 nabízí pohled českých mužů na rozdělení činností souvisejících s péčí o dítě. Zatímco u činností ukládání dítěte do postele a dětské hry uvádějí muži nejčastěji rovnoměrné vykonávání spolu se svojí partnerkou, zbylé dvě činnosti jsou spíše doménou ženy. To potvrzuje i Bierzová (2006b, s. 77), dle které je ženská péče o děti v době nemoci železným zvykem českých rodin. Tuto činnost dle českých mužů vykonávají v 77 % případů vždy nebo obvykle jejich partnerky. Za další převážně ženskou činnost se zde prokázalo oblékání dětí. U toho je však vyšší rovnoměrné zastoupení obou partnerů, které uvedla zhruba třetina mužských respondentů.

Opět se nabízí možnost zjistit, jaká je šance, že muž uvede stejnou míru podílu na péči o děti s jeho partnerkou, a to dle různých sociodemografických charakteristik. Za analyzovanou činnost je zvolen pobyt s nemocnými dětmi doma a testovány jsou rozdíly ve vykonávání stejnou měrou obou partnerů a ženou pomocí metody binární logistické regrese. Do analýzy jsou vybráni muži s dětmi do 10 let věku, a to z důvodu nároku na ošetřovné do 10 let věku dítěte v případě nemoci (ČSSZ, 2024). Konkrétní hodnoty získaných ukazatelů jsou uvedeny v tabulce 8.

Graf 14: Rozdělení péče o děti z pohledu českých mužů v letech 2020–2022 (v %)



Pozn.: Zařazeni byli muži, kteří mají v domácnosti dítě ve věku 10 a méně let.

Zdroj: Kreidl a kol., 2023b, vlastní výpočet a zpracování

Tab. 8: Regresní koeficienty a poměry šancí pro rozdělení péče o nemocné děti mezi českými muži a ženami na základě vybraných charakteristik v letech 2020–2022

		B	p-hodnota	Exp(B)	IS (95 %)	
					D	H
věková kategorie	18–34			1		
	35–39	0,31	0,37	1,37	0,69	2,70
	40–44	0,35	0,35	1,42	0,69	2,94
	45–59	0,49	0,24	1,64	0,72	3,75
	50+	0,07	0,90	1,07	0,37	3,07
věk nejmladšího dítěte v domácnosti	3–6 let			1		
	7–10 let	0,56	0,05	1,75	0,99	3,11
nejvyšší dosažené vzdělání	základní vč. neukončeného a střední bez maturity			1		
	střední s maturitou	-0,21	0,59	0,81	0,39	1,70
	vyšší odborné a vysokoškolské	-0,24	0,53	0,79	0,38	1,70
práce z domova	ano, dvakrát nebo vícekrát týdně			1		
	ano, méně než dvakrát týdně	-0,88	0,00	0,42	0,23	0,76
	ne	-0,76	0,01	0,47	0,26	0,84
žijící v nesezdaném soužití	ne			1		
	ano	0,55	0,05	1,74	1,01	2,98

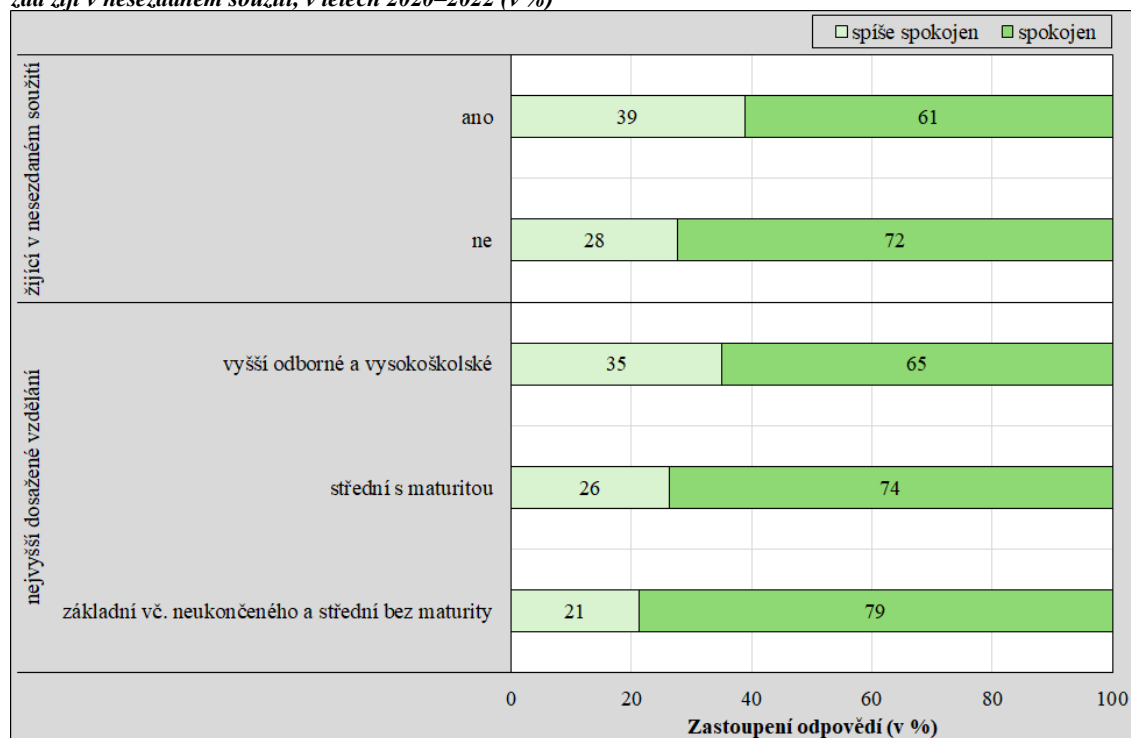
Pozn.: Zařazeni byli muži, kteří mají v domácnosti dítě ve věku 10 a méně let.

Zdroj: Kreidl a kol., 2023b, vlastní výpočet v SPSS a zpracování

Za statisticky významné se v tomto modelu neprokázal ani věk, ani vzdělání respondenta. Naopak roli hrál věk nejmladšího dítěte, u kterého lze říci, že s rostoucím věkem dítěte roste také šance, že s dítětem v případě nemoci zůstanou partneri doma ve stejné míře (v případě dítěte ve věku 7–10 let je tato šance 1,8x vyšší než u dítěte ve věku 3–6 let). Vyšší šanci rovnoměrné participace na péči o nemocné dítě vykazují také muži žijící v nesezdaném soužití oproti sezdaným mužům. Jako významný se také ukázal faktor práce z domova – u mužů, kteří nemají možnost práce z domova, je šance participace ve stejné míře s partnerkou přibližně o polovinu nižší než u těch, kteří čerpají možnost práce z domova dvakrát nebo vícekrát týdně. Možnost využívání práce z domova byla také např. v době pandemie covidu-19 považována za možný činitel vyššího zapojení mužů v domácnosti a snížení genderové nerovnosti (Hašková a kol., 2022, s. 428).

Při hodnocení spravedlnosti rozdělení péče o děti se opět prokázal statisticky významný rozdíl mezi hodnocením žen a mužů. Zatímco možnost spokojen (9+10 jako u předchozího hodnocení spravedlnosti) volily dvě třetiny mužských respondentů, u žen to bylo 44,2 %. Pro zodpovězení otázky, jací muži hodnotí rozdělení péče o děti jako více spravedlivé, byla použita metoda binární logistické regrese, na jejímž základě se za statisticky významné faktory prokázaly vzdělání a otázka, zda respondent žije v nesezdaném soužití či manželství. Čím vyššího vzdělání muž dosáhl, tím spíše volil možnost „spíše spokojen“ než „spokojen“ s rozdělením péče o děti. To odpovídá již 40 let starému zjištění Možného (1983, s. 122) o rovnoměrné dělbě práce a péče mezi vysokoškolskými manžely. Míra nižší spokojenosti nesezdaných mužů s rozdělením péče o děti souhlasí s Klímovou Chaloupkovou (2018). Konkrétní výsledky jsou dostupné v grafu 15.

**Graf 15: Hodnocení spravedlnosti rozdělení péče o děti u českých mužů dle nejvyššího dosaženého vzdělání a otázky, zda žijí v nesezdaném soužití, v letech 2020–2022 (v %)**



**Pozn.:** Hodnocení spravedlnosti bylo transformováno stejně jako u výše uvedeného grafu 13. Do kategorie spíše spokojen byly zařazeny odpovědi hodnocení 6–8 a do kategorie spokojen odpovědi nejvyššího hodnocení, tj. 9 a 10.

**Zdroj:** Kreidl a kol., 2023b, vlastní výpočet v SPSS a zpracování

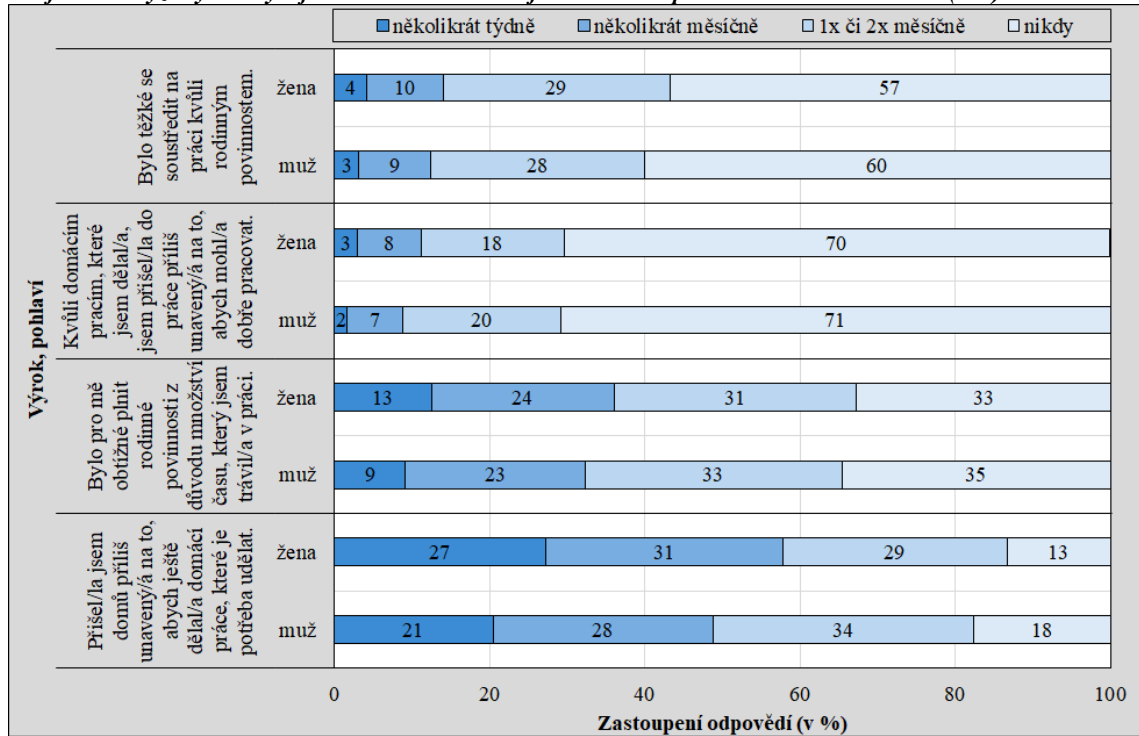
### 8.3 Work-life balance z pohledu mužů

Další oblastí, která k rozdělení domácích prací a péče o děti neodmyslitelně patří, je work-life balance, neboli možnost a kombinování pracovní a rodičovské role. Ta je dle Křížkové (2006, s. 44) tématem především pro rodiče nezaopatřených dětí. V souvislosti s tím, že se jedná o velice obsáhlé téma, které by se dalo analyzovat různými způsoby, jsou zde zpracovány jen základní postoje respondentů GGS-II. Vybrány byly výroky z oddílu 7, který je zaměřen mj. na rovnováhu mezi pracovním a soukromým životem (Kreidl a kol., 2023a, s. 151).

Jak můžeme vidět na grafu 16, ženy častěji deklarují vyšší frekvenci obtíží u skloubení práce a rodiny, z čehož lze usuzovat, že téma je aktuálnější spíše pro ženy. To potvrzuje i Palonciová (2023b, s. 146), dle níž ženy častěji než muži vyjadřují nespokojenost s tím, do jaké míry se mohou věnovat pracovní oblasti, i s tím, že by chtěly trávit více času se svými dětmi.

Výroky by se také daly rozdělit do jakýchsi dvou skupin – zatímco první dva se týkají omezení placené práce na úkor rodinných povinností, druhá se zaměřuje spíše na obtíže při plnění rodinných povinností v důsledku únavy z práce. U druhé analyzované skupiny výroků jsou relativní četnosti respondentů, kteří toto pozorují, vyšší. U posledního výroku, který zní: „přišel/la jsem domů příliš unavený/á na to, abych ještě dělal/a domácí práce, které je potřeba udělat,“ je zastoupení mužů, kteří s tímto mají zkušenost alespoň jednou do měsíce, 82 %. Relativní četnost žen se stejnou zkušeností je pak o pět procentních bodů vyšší, a sice 87 %.

Graf 16: Analýza výroků týkajících se oblasti work-life balance dle pohlaví v letech 2020–2022 (v %)



Zdroj: Kreidl a kol., 2023b, vlastní výpočet v SPSS a zpracování

V souvislosti s vysokými četnostmi u posledního zkoumaného výroku byl sestaven model, který byl otestován pomocí metody multinomiální logistické regrese. Jelikož je práce zaměřena především na muže, analyzováni byli jen oni. Za závisle proměnnou byl zvolen právě tento výrok. Jako faktory byly vybrány následující proměnné: věková skupina, nejvyšší dosažené vzdělání,

práce o víkendů a práce večer nebo v noci. Za srovnávací kategorii byla zvolena možnost, kdy se s uvedeným výrokem respondent nikdy nesetkal. Výsledky jsou zaznamenány v příložené tabulce.

**Tab. 9: Regresní koeficienty a poměry šancí pro výrok „Přišel jsem domů z práce příliš unavený na to, abych ještě dělal domácí práce, které je potřeba udělat“ z hlediska vybraných proměnných u českých mužů v letech 2020–2022**

		B	p-hodnota	Exp(B)	IS (95 %)		
					D	H	
několikrát týdně	nejvyšší dosažené vzdělání	základní vč. neukončeného a střední bez maturity	1,48	<0,00	4,40	2,17	8,93
		střední s maturitou	0,19	0,47	1,20	0,73	1,98
		vyšší odborné a vysokoškolské			1		
	práce o víkendů	ano, dvakrát nebo vícekrát v posledních čtyřech týdnech	0,56	0,08	1,75	0,94	3,25
		ano, méně než dvakrát v posledních čtyřech týdnech	0,15	0,62	1,16	0,64	2,12
		ne			1		
	práce večer nebo v noci	ano, dvakrát nebo vícekrát týdně	-0,04	0,90	0,96	0,50	1,83
		ano, méně než dvakrát týdně	0,82	0,01	2,27	1,22	4,23
	věková kategorie	18–34	0,05	0,90	1,05	0,48	2,32
		35–39	-0,10	0,78	0,91	0,46	1,79
		40–44	-0,46	0,18	0,63	0,32	1,25
		45–59	0,54	0,09	1,72	0,92	3,22
50+				1			
několikrát měsíčně	nejvyšší dosažené vzdělání	základní vč. neukončeného a střední bez maturity	0,76	0,03	2,13	1,07	4,23
		střední s maturitou	0,03	0,91	1,03	0,66	1,59
		vyšší odborné a vysokoškolské			1		
	práce o víkendů	ano, dvakrát nebo vícekrát v posledních čtyřech týdnech	0,54	0,07	1,71	0,97	3,02
		ano, méně než dvakrát v posledních čtyřech týdnech	0,75	0,00	2,13	1,27	3,56
		ne			1		
	práce večer nebo v noci	ano, dvakrát nebo vícekrát týdně	0,16	0,59	1,17	0,67	2,06
		ano, méně než dvakrát týdně	0,71	0,01	2,04	1,16	3,57
	věková kategorie	18–34	0,14	0,68	1,15	0,58	2,29
		35–39	-0,33	0,29	0,72	0,39	1,32
		40–44	-0,39	0,20	0,68	0,38	1,23
		45–59	0,44	0,13	1,55	0,88	2,74
50+				1			

**Pozn.:** Do analýzy byli zařazeni muži, kteří žijí v domácnosti s partnerkou a alespoň jedním dítětem.

**Zdroj:** Kreidl a kol., 2023b, vlastní výpočet v SPSS a zpracování

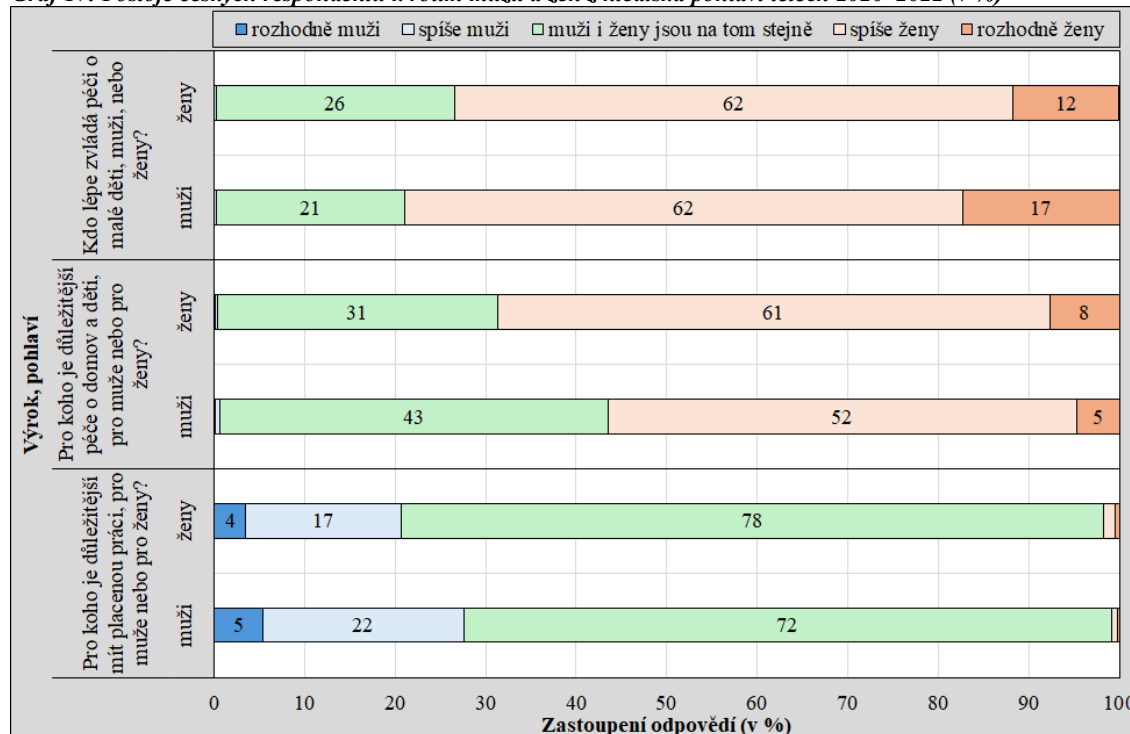
Na základě uvedených hodnot lze říci, že na rozdíl od těch mužů, kteří nikdy nepociťují po návratu domů takovou únavu, aby nemohli dělat potřebné domácí práce, jsou opakem především muži se základním vzděláním vč. neukončeného a středním bez maturity. Ti mají šanci výskytu četnosti několikrát týdně přibližně 4,4x vyšší než vysokoškoláci. Dále jsou to muži, kteří pracují méně než dvakrát týdně v noci. U nich je šance výskytu 2,3x vyšší než u mužů nepracujících v noci. Věková skupina mužů nebyla potvrzena jako statisticky významná.

U kategorie, kdy se s takovým stavem únavy z práce muži setkávají několikrát měsíčně, se za statisticky signifikantní prokázala také proměnná práce o víkendu. Na rozdíl od mužů, kteří o víkendu v posledních čtyřech týdnech dotazování nepracovali, mají ti, kteří pracovali alespoň dvakrát o víkendu, vyšší šanci výskytu, a to zhruba 2,1x.

## 8.4 Analýza postojů k genderovým rolím

Poslední podkapitola je zaměřena na postoje respondentů k genderovým rolím, které se beze sporu odrážejí v jejich reálném zapojení v domácnosti a péči o děti. V grafu 17 jsou proto zachyceny postoje k různým výrokům z hlediska pohlaví. Nejvíce genderově vyrovnaný postoj pozorujeme u výroku důležitosti placeného zaměstnání, které je dle názorů více než tři čtvrtin žen stejně důležité pro ženy i muže. I přes to muži vykazují vyšší zastoupení v kategoriích rozhodně a spíše muži. Zbylé dva výroky se týkají postoje k péči o domov a děti. U těch jasně dominuje názor, že tato sféra je důležitější pro ženy, a to v případě hodnocení jak muži, tak ženami.

Graf 17: Postoje českých respondentů k rolím mužů a žen z hlediska pohlaví let 2020–2022 (v %)



Zdroj: Kreidl a kol., 2023b, vlastní výpočet v SPSS a zpracování

Ačkoliv respondenti odpovídají, že mít placenou práci je pro ženy stejně důležité jako pro muže, sladování rodinného a pracovního života pro matky malých dětí je v Česku komplikované. Křížková a Vohlídalová (2008, s. 94) dokonce uvádějí, že „rodičovství je pro ženy na českém

trhu práce jednoznačným handicapem.“ O tomto tématu bylo blíže pojednáno v teoretických kapitolách.

Prakticky se pak problém skloubení mateřské a pracovní role může odrazit např. ve výroku „předškolní dítě pravděpodobně strádá, pokud je matka zaměstnaná.“ Z toho důvodu bylo pomocí metody binární logistické regrese analyzováno, jací respondenti vykazují vyšší šanci s tímto výrokiem souhlasit. Výsledky jsou shrnuty v tabulce 10.

**Tab. 10: Regresní koeficienty a poměry šanci pro výrok „Předškolní dítě strádá, pokud je matka zaměstnaná“ u českých respondentů na základě vybraných charakteristik v letech 2020–2022**

		B	p-hodnota	Exp(B)	IS (95 %)	
					D	H
pohlaví	muž			1		
	žena	-0,59	<0,00	0,55	0,46	0,66
věková kategorie	18–34			1		
	35–39	-0,04	0,79	0,96	0,70	1,32
	40–44	-0,16	0,34	0,85	0,62	1,18
	45–59	0,01	0,95	1,01	0,77	1,33
	50+	0,08	0,58	1,08	0,83	1,40
počet dětí v domácnosti	0			1		
	1	-0,05	0,70	0,96	0,76	1,21
	2	-0,10	0,42	0,91	0,72	1,15
	3+	0,47	0,01	1,59	1,16	2,19
nejvyšší dosažené vzdělání	základní vč. neukončeného a střední bez maturity			1		
	střední s maturitou	-0,63	<0,00	0,53	0,42	0,68
	vyšší odborné a vysokoškolské	-0,93	<0,00	0,39	0,31	0,50
žijící v nesezdaném soužití	ne			1		
	ano	0,07	0,49	1,08	0,88	1,32

**Zdroj:** Kreidl a kol., 2023b, vlastní výpočet v SPSS a zpracování

Ženy vykazují o 45 % nižší šanci s tímto výrokiem souhlasit než muži. Za statisticky významný prediktor se prokázalo také vzdělání. Čím vyššího vzdělání respondent dosáhl, tím je u něj šance s výrokiem souhlasit menší – respondenti s vyšším odborným a vysokoškolským vzděláním vykazují o více než 60 % nižší šanci oproti referenční skupině, tj. respondentům se základním vzděláním vč. neukončeného a středním bez maturity. Poslední statistická signifikance byla detekována u proměnné počet dětí v domácnosti. Oproti bezdětným respondentům je u osob se 3 a více dětmi 1,6x vyšší šance souhlasu. To odráží skutečnost, že s vyšším počtem dětí dochází k jasnějšímu genderovému a komplementárnímu vymezení rolí, spíše než k vyššímu zapojení otců (Palonciová, 2023b, s. 144).

## Kapitola 9

### Neúplné rodiny rozvedených otců s dětmi a postoje české společnosti k rozvodům

Poslední analytická kapitola je zaměřena na hospodařící domácnosti tvořené jednou neúplnou rodinou, v nichž je osobou v čele domácnosti osamělý rozvedený otec s nejméně jedním dítětem. Pro porovnání jsou též využita data pro osamělé rozvedené matky s nejméně jedním dítětem. Tyto analýzy se od běžných liší využitím specifických dat za rozvedené osoby. Kromě charakteristik těchto rodin jsou v závěru kapitoly představeny postoje české společnosti k rozvodům a potřebě domova s oběma rodiči pro šťastné dětství dítěte.

#### 9.1 Neúplné rodiny rozvedených otců s dětmi v Česku

V souvislosti s dlouhodobě vysokou úrovní rozvodovosti v Česku a rostoucím zájmem otců o rovnoměrné rozdělení péče o dítě je tato tematika aktuální. Lehmann a Barvíková (2024, s. 39) uvádí, že „podíl dětí žijících po rozvodu rodičů v rovnoměrné péči“ není až na výjimky statisticky sledován. Na druhou stranu víme, že v Česku zůstávají děti po rozpadu vztahu rodičů převážně v péči matek, čemuž se tato práce věnovala v teoretické části. Kromě statistických údajů o rozhodnutí soudů v řízení o výchově nezletilého dítěte a stanovení péče o dítě máme k dispozici podrobné údaje o neúplných rodinách mj. rozvedených matek a otců ze SLDB. Právě ty jsou v této kapitole představeny.

Podíváme-li se na strukturu neúplných rodin podle pohlaví osoby v čele domácnosti a jejího rodinného stavu (tab. 11), vidíme, že rozvedené osoby vykazují nejvyšší podíly z osob žijících v neúplných rodinách. Rozdíl však pozorujeme mezi muži a ženami. Zatímco u podílu rozvedených mužů došlo mezi SLDB 2011 a 2021 k nárůstu o 11,3 procentních bodů (o 1,3 procentních bodů v případě posuzování všech neúplných rodin), podíl rozvedených žen jako osob v čele neúplných rodin od SLDB 2001 klesá. Ačkoliv Palonciová a kol. (2019, s. 21) uvádějí, že mezi SLDB 2001 a 2011 došlo k výraznému zvýšení podílu svobodných samoživitelů, které bylo doprovázeno snížením podílu rozvedených samoživitelů, na základě dat SLDB 2021 lze pozorovat opět nárůst procentuálního zastoupení rozvedených osob, na které je analýza zaměřena.



Tab. 11: Rodinný stav osoby v čele neúplné rodiny s dětmi z dat SLDB 2001–2021 (v %)

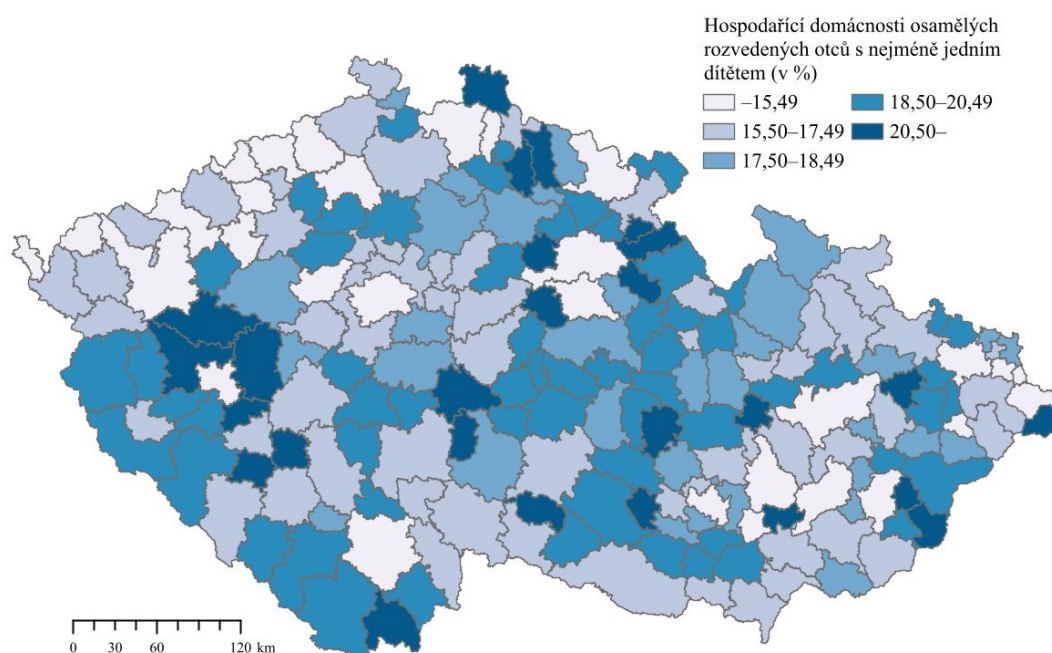
Rodinný stav	Muž v čele neúplné rodiny					Žena v čele neúplné rodiny					
	svobodní	ženatí	rozvedení	ovdovělí	celkem (bez nezjištěno)	svobodné	vdané	rozvedené	ovdovělé	celkem (bez nezjištěno)	
SLDB 2001	podíl ze všech neúplných rodin	0,8	3,6	6,5	1,5	12,5	14,3	23,1	43,6	6,6	87,5
	podíl z neúplných rodin dle pohlaví	6,4	28,8	52,4	12,4	100,0	16,3	26,4	49,8	7,6	100,0
SLDB 2011	podíl ze všech neúplných rodin	4,2	5,5	5,8	1,1	16,5	21,1	16,8	41,0	4,5	83,4
	podíl z neúplných rodin dle pohlaví	25,1	33,0	35,3	6,5	100,0	25,3	20,2	49,1	5,3	100,0
SLDB 2021	podíl ze všech neúplných rodin	2,4	2,5	7,1	3,2	15,2	22,9	8,7	36,3	16,9	84,8
	podíl z neúplných rodin dle pohlaví	15,9	16,4	46,6	21,1	100,0	26,9	10,3	42,8	20,0	100,0

**Zdroj:** Palonciová a kol. (2019, s. 22); ČSÚ, 2024f, vlastní výpočet

Palonciová (2023a, s. 105) z dat SLDB 2021 uvádí, že nejvyšší podíl neúplných rodin se závislými dětmi na všech rodinách se závislými dětmi je v Ústeckém kraji (29,8 %), po němž následuje kraj Karlovarský (29,5 %). Shodné podíly vykazují kraje Liberecký, Moravskoslezský a Hlavní město Praha. Naopak nejnižší podíl lze zaznamenat v Kraji Vysočina (19,7 %) a Zlínském kraji (21,0 %).

Na níže uvedeném kartogramu (graf 18) jsou zpracovány podíly hospodařících domácností tvořených jednou neúplnou rodinou v čele s rozvedeným osamělým otcem a nejméně jedním dítětem (dále jen neúplné rodiny rozvedených otců) v SO ORP Česka. Ty byly sestaveny jako podíly ze všech neúplných rodin, kdy je v čele rozvedená osoba. Nejnižší podíly neúplných rodin rozvedených otců oproti podílu neúplných rodin rozvedených matek vykazují SO ORP Český Těšín, Brno, Most, Praha, Plzeň, Ostrava, Olomouc či některé další (převážně SO ORP Ústeckého kraje). Nejvyšší podíly pozorujeme především v SO ORP Plzeňského kraje, přičemž podíl neúplných rodin rozvedených otců s dětmi je nejvyšší v SO ORP Blovice, kde dosahuje 24,9 %. Jednoznačně lze však potvrdit, že od SLDB 2001, kdy se neúplné rodiny v čele se ženou vyskytovaly 5,5x víc než neúplné rodiny v čele s mužem (ČSÚ, 2005), nedošlo k významné změně a neúplné rodiny rozvedených matek se v Česku stále vyskytují 5x více než neúplné rodiny otců.

Graf 18: Neúplné rodiny rozvedených otců s nejméně jedním dítětem v SO ORP Česka z dat SLDB 2021 (v %)

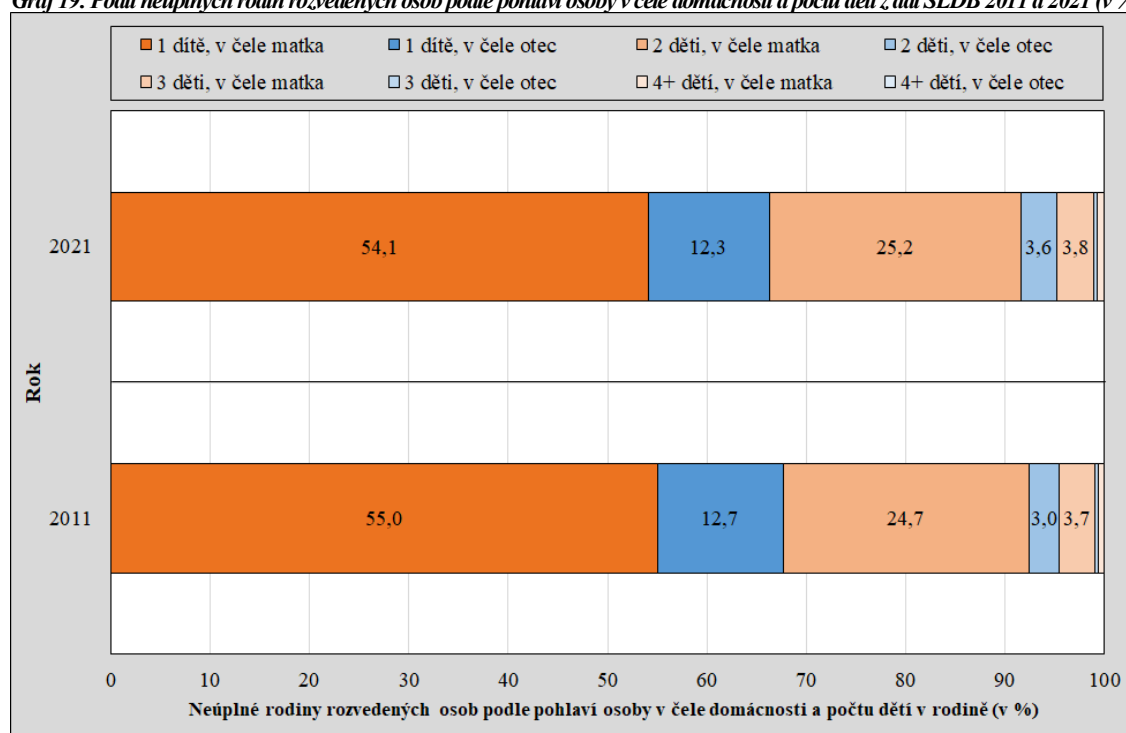


Zdroj: ČSÚ, 2024i; Registr sčítacích obvodů, 2023, vlastní výpočet a zpracování v ArcGIS Pro

## 9.2 Charakteristiky rozvedených rodičů s dětmi

Jelikož Paloneyová (2023a, s. 109) uvádí, že pro neúplné rodiny je nejčastějším modelem ten jednoduchý, je zajímavé se též podívat na strukturu počtu dětí v domácnosti dle pohlaví osoby v čele domácnosti. Ta je zpracována na grafu 19.

Graf 19: Podíl neúplných rodin rozvedených osob podle pohlaví osoby v čele domácnosti a počtu dětí z dat SLDB 2011 a 2021 (v %)

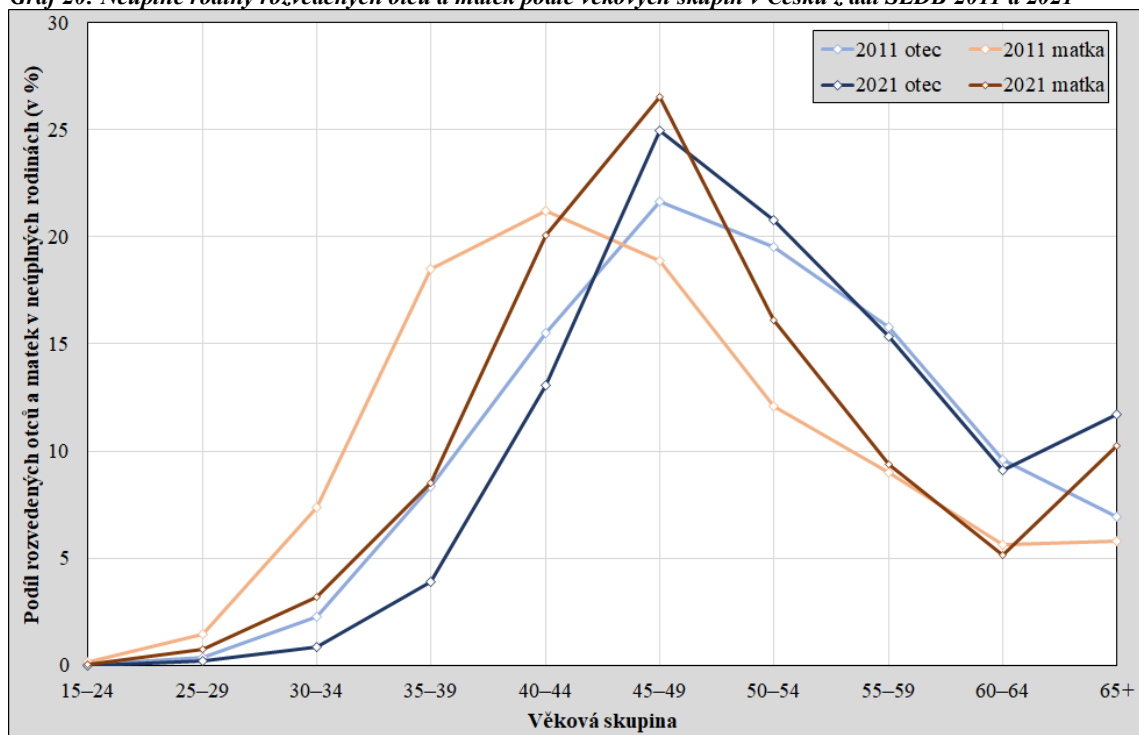


Zdroj: ČSÚ, 2024i, vlastní výpočet a zpracování

Při pohledu na graf vidíme, že mezi SLDB 2011 a 2021 nedošlo k žádné výrazné změně. Nejvyšší podíl opravdu představují jednoduché neúplné rodiny rozvedených osob, a to především žen – v roce 2021 tvořily 54,1 % všech neúplných rodin rozvedených osob s alespoň jedním dítětem ty jednoduché v čele se ženou. Po nich s procentuálním zastoupením 24,2 % následovaly dvoudětné v čele se ženou. Zastoupení rozvedených mužů jako osob v čele domácností s dítětem je minimum. Dohromady tvoří přibližně 16,3 % ze všech neúplných rodin rozvedených osob, přičemž nejčastěji se vyskytují jednoduché rodiny rozvedených mužů, kterých bylo v roce 2021 12,3 %.

Podíváme-li se na věkovou strukturu neúplných rodin rozvedených rodičů (graf 20), vidíme, že mezi roky 2011 a 2021 došlo k nárůstu procentuálního zastoupení ve vyšších věkových skupinách, které je výraznější u žen.

**Graf 20: Neúplné rodiny rozvedených otců a matek podle věkových skupin v Česku z dat SLDB 2011 a 2021**



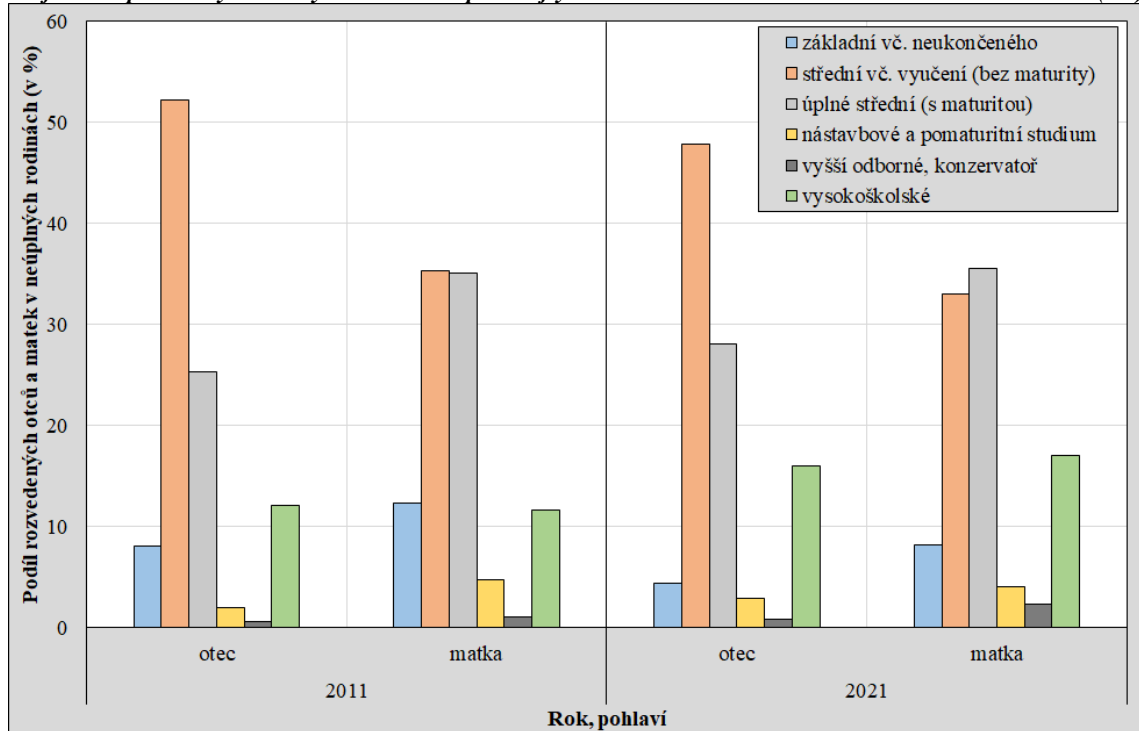
**Zdroj:** ČSÚ, 2024i, vlastní výpočet a zpracování

Zatímco v roce 2011 dosahoval nejvyšší podíl neúplných rodin rozvedených matek ve věkové skupině 40–44 let (21,2 %), do roku 2021 se maximum přesunulo do věkové skupiny 45–49 let (26,7 %). U mužů je nejvyšší podíl ve věkové skupině 45–49 let, a to u obou pozorovaných let. Nicméně lze pozorovat, že ženy v obou dostupných letech vykazují vyšší procentuální zastoupení v nižších věkových skupinách (15–44 let) než muži. Rozvedení otcové se hlavami neúplných rodin s dětmi stávají v pozdějším věku, tj. od věku 50 a více let. Pozorujeme zde tedy podobnou situaci jako u pečujících otců na rodičovské dovolené – i ti pobírají RP ve vyšším věku než ženy.

Další charakteristikou, kterou můžeme u neúplných rodin rozvedených osob sledovat, je nejvyšší dosažené vzdělání (graf 21). Zatímco v roce 2011 u obou pohlaví dominovalo střední vzdělání vč. vyučení bez maturity, což je v souladu s Palonciovou a kol. (2019, s. 24), kterého dosáhlo přibližně 52,2 % procent rozvedených mužů v čele neúplných rodin, do roku 2021 se situace u žen změnila. Nejvíce rozvedených žen v neúplných rodinách tvoří ženy s úplným

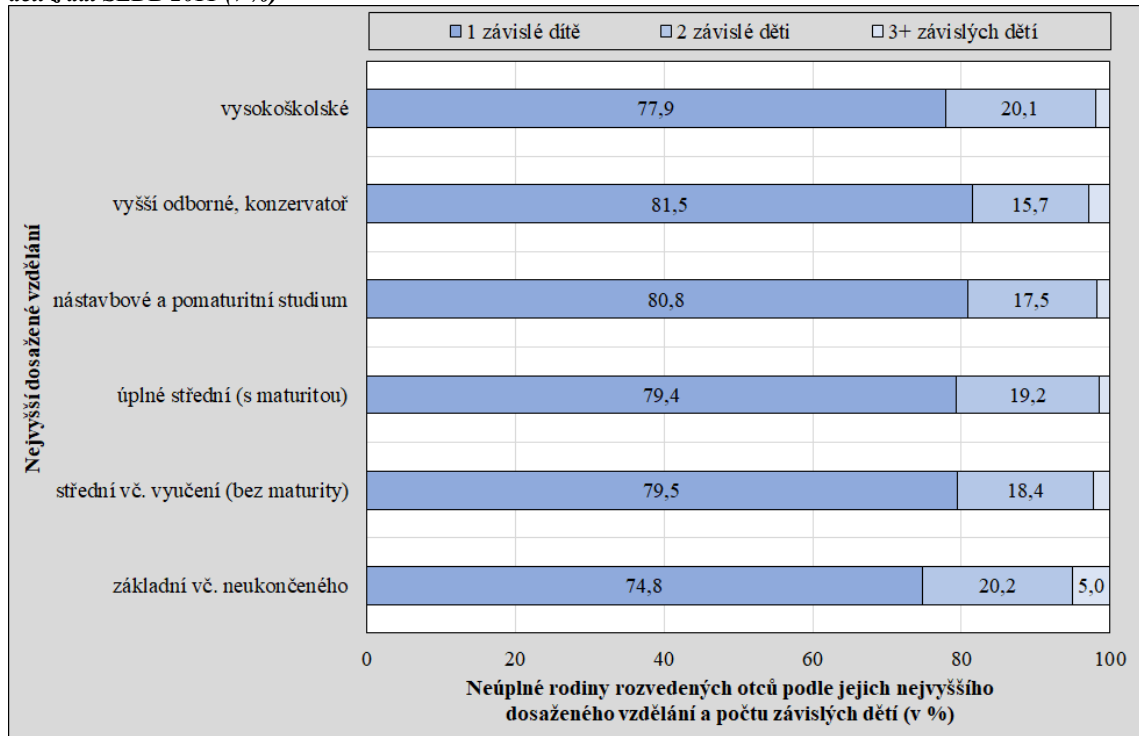
středním vzděláním s maturitou, a to 35,5 %. V čase došlo také ke zvýšení procentuálního zastoupení vysokoškoláků, a to o 4,0 procentních bodů u mužů a 5,4 procentních bodů u žen.

**Graf 21: Neúplné rodiny rozvedených otců a matek podle nejvyššího dosaženého vzdělání v Česku z dat SLDB 2011 a 2021 (v %)**



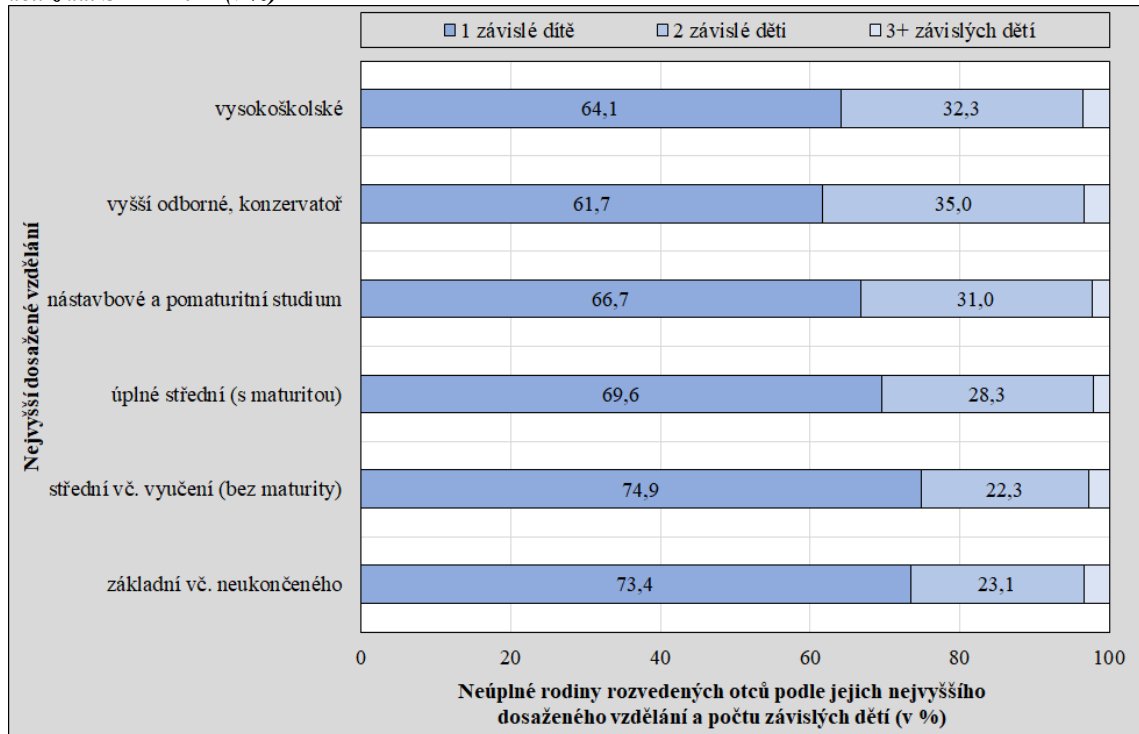
**Zdroj:** ČSÚ, 2024i, vlastní výpočet a zpracování

Charakteristiku nejvyšší dosažené vzdělání pak můžeme dobře kombinovat s počtem závislých dětí. Na základě toho byly sestaveny následující dva grafy, ve kterých je zpracován podíl neúplných rodin rozvedených otců podle jejich nejvyššího dosaženého vzdělání a počtu závislých dětí, a to z dat SLDB 2011 a 2021. Podle Paloncyové (2023, s. 113) totiž otcové s vyšším dosaženým vzděláním pečují o více dětí spíše než ti s nižším vzděláním. Zatímco u dat ze SLDB 2011 (graf 22) toto tvrzení neplatilo, a podíly mužů, kteří dosáhli vysokoškolského vzdělání a pečovali o jedno nebo dvě závislé děti, se téměř vůbec nelišily od těch, kteří dosáhli nejnižšího vzdělání (ti naopak vykazovali nejvyšší procento pečujících o tři a více závislých dětí, a to 5,0 %), pro aktuální data ze SLDB 2021 to platí. To můžeme pozorovat na grafu 23. S rostoucím vzděláním skutečně narůstá podíl neúplných rodin rozvedených mužů, kteří pečují o dvě děti. Zatímco u těchto rodin mužů se základním vzděláním to bylo 23,2 %, u mužů s vysokoškolským vzděláním tento podíl dosáhl hodnoty 32,3 %. Podíly neúplných rodin rozvedených mužů pečujících o tři a více dětí jsou u obou analyzovaných let nízké bez ohledu na nejvyšší dosažené vzdělání.

**Graf 22: Podíly neúplných rodin rozvedených otců podle jejich nejvyššího dosaženého vzdělání a počtu závislých dětí z dat SLDB 2011 (v %)**

**Pozn.:** Jako číselník byl pro výpočet podílu využit počet neúplných rodin rozvedených mužů podle počtu závislých dětí (1, 2 nebo 3+). Jmenovatelem byl celkový počet těchto rodin. Podíly pak byly vypočítány pro všechny druhy nejvyššího dosaženého vzdělání. Řádková procenta tedy dávají 100 %.

**Zdroj:** ČSÚ, 2024i, vlastní výpočet a zpracování

**Graf 23: Podíly neúplných rodin rozvedených otců podle jejich nejvyššího dosaženého vzdělání a počtu závislých dětí z dat SLDB 2021 (v %)**

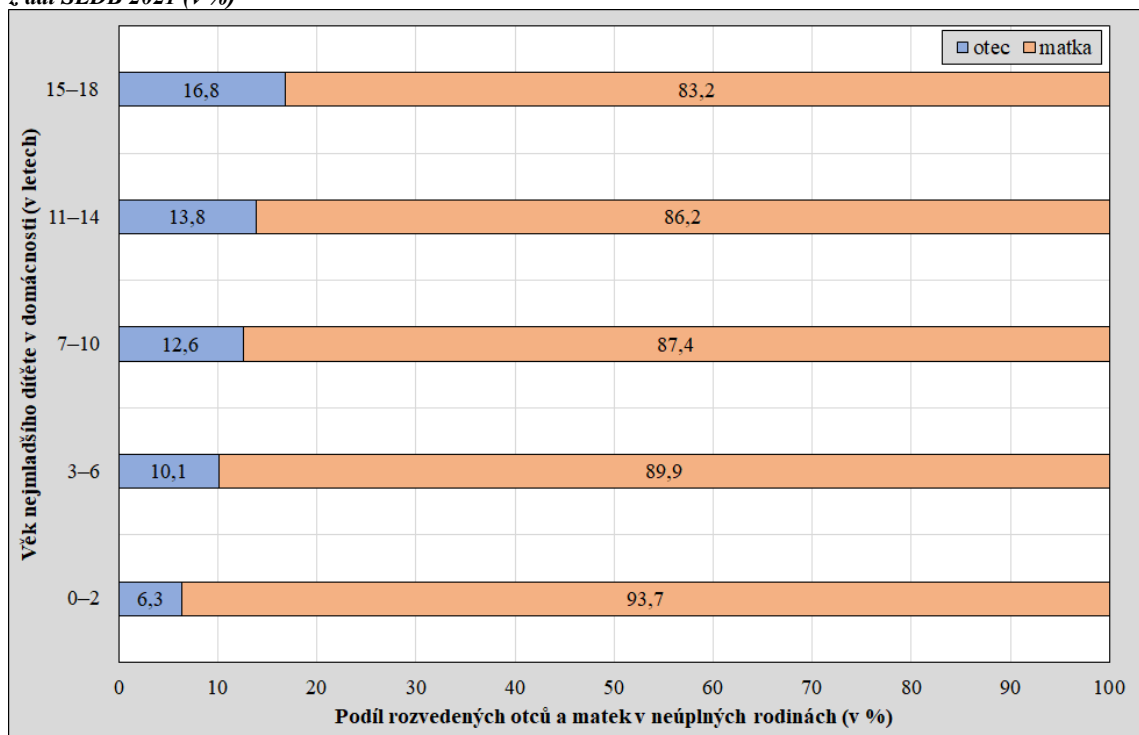
**Pozn.:** Jako číselník byl pro výpočet podílu využit počet neúplných rodin rozvedených mužů podle počtu závislých dětí (1, 2 nebo 3+). Jmenovatelem byl celkový počet těchto rodin. Podíly pak byly vypočítány pro všechny druhy nejvyššího dosaženého vzdělání. Řádková procenta tedy dávají 100 %.

**Zdroj:** ČSÚ, 2024i, vlastní výpočet a zpracování

Kromě toho, že lze díky datům ze SLDB 2021 (ČSÚ, 2024i) konstatovat, že tři čtvrtiny rozvedených mužů žijí v domácnosti s jedním dítětem, zatímco u žen je zastoupení vyššího počtu dětí v domácnosti častější, což je v souladu s Paloncyovou (2023a, s. 110), můžeme mj. pozorovat rozdíly mezi rozvedenými otci a matkami podle věku nejmladšího dítěte v domácnosti. Na níže sestaveném grafu (graf 24) vidíme, že s rostoucím věkem dítěte v domácnosti dochází k nárůstu procentuálního zastoupení rozvedených otců na úkor rozvedených matek.

Toto rozložení je v souladu s výsledky opatrovníckého řízení s ohledem na svěření dítěte do péče podle věku dítěte (Höhne a Paloncyová, 2021, s. 9), podle kterých spolu s rostoucím věkem dítěte klesá podíl případů svěření do péče matky a narůstá procento případů, kdy je dítě svěreno otci, popř. do střídavé péče.

**Graf 24: Podíl rozvedených otců a matek v neúplných rodinách podle věku nejmladšího dítěte v domácnosti v Česku z dat SLDB 2021 (v %)**



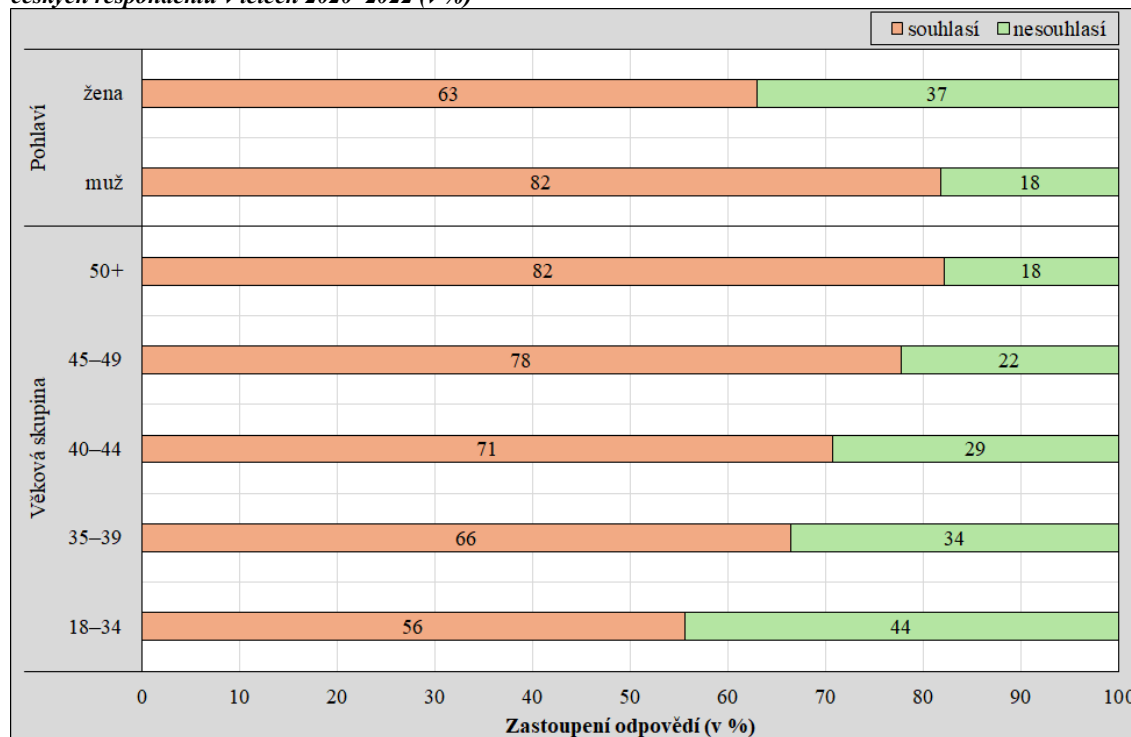
Zdroj: ČSÚ, 2024i, vlastní výpočet a zpracování

### 9.3 Postoje české společnosti k dětským potřebám a rozvodům

V české společnosti stále převládá názor, že dítě potřebuje domov s oběma rodiči, aby šťastně vyrůstalo. V 1. vlně šetření GGS-II (Kreidl a kol., 2023b) s tímto výrokem souhlasilo 52 % respondentů, proti pak bylo 21 % respondentů. Mezi respondenty lze však najít rozdíly na základě jejich sociodemografických charakteristik. Jako statisticky významné se na základě analýzy kontingenčních tabulek prokázalo pohlaví a věk respondenta, kdy s tímto výrokem nesouhlasí více ženy než muži a respondenti mladších věkových kategorií. To je v souladu s Paloncyovou a Křečkovou Tůmovou (2023, s. 19), dle kterých „nejmladší generace považují častěji za v pořádku situaci, kdy se žena rozhodne mít sama dítě a vychovávat ho bez partnera,“ a také s Kuchařovou (2019, s. 145), dle níž se k životu v rodině s oběma rodiči přiklánějí spíše muži.

Konkrétní podíly souhlasných a nesouhlasných odpovědí na výrok zachycuje graf 25. Další testované charakteristiky (zda má respondent dítě nebo ne, vzdělání, věk nejmladšího dítěte v domácnosti či skutečnost, že zažil rozvod) se neprokázaly jako statisticky signifikantní.

**Graf 25:** Postoj k výroku "Dítě potřebuje domov s otcem i matkou, aby šťastně vyrůstalo" na základě pohlaví a věku českých respondentů v letech 2020–2022 (v %)



**Pozn.:** Do analýzy byli zahrnuti všichni respondenti šetření GGS-II.

**Zdroj:** Kreidl a kol., 2023b, vlastní výpočet na základě vytvořených a rekódovaných proměnných a vlastní zpracování

I přes výše pozorovanou situaci však sledujeme určitou legitimizaci rozvodů párů s dětmi. Tomu se věnovala např. Kuchařová (2019, s. 141), dle které je akceptace rozvodů vyšší než v minulosti, což potvrzují také souhlasné odpovědi (71 %) s výrokem „je v pořádku, když se rodiče rozvedou/rozejdou, i když mají děti“ v šetření Samoživitelé 2019.

Stejný výrok byl předložen i v 1. vlně šetření GGS-II (Kreidl a kol., 2023b). Na základě toho byly analyzovány odlišnosti souhlasných odpovědí (rozhodně souhlasí a souhlasí) dle vybraných sociodemografických charakteristik pomocí metody binární logistické regrese u všech respondentů šetření GGS-II. Otázkou tedy je, jací respondenti vykazují vyšší šanci souhlasit s uvedeným výrokiem. Výsledky a hodnoty regresních koeficientů a poměrů šancí jsou uvedeny v tabulce 12.

Za statisticky signifikantní se prokázaly faktory pohlaví, věková kategorie, počet dětí v domácnosti a skutečnost, zda respondent žije v manželství nebo nesezdaném soužití. Vyšší šanci souhlasit s výrokiem vykazují ženy, a to 1,3x. Dále lze říci, že s rostoucím věkem respondenta klesá šance souhlasit s výrokiem – respondenti ve věku 50+ mají o téměř 70 % nižší šanci než respondenti ve věku 18–34 let. Šance souhlasit s výrokiem klesá také v souvislosti s vyšším počtem dětí – na rozdíl od bezdětných respondentů vykazují respondenti s jedním dítětem o cca 25 % nižší šanci, respondenti se třemi a více dětmi potom až o 43 % nižší šanci. Na rozdíl od respondentů žijících v manželství vykazují respondenti žijící v nesezdaném soužití vyšší toleranci k rozvodům párů s dětmi – šance souhlasit je u nich 1,5x vyšší.

Tab. 12: Regresní koeficienty a poměry šancí pro souhlas s rozvodem párů s dětmi na základě vybraných sociodemografických charakteristik českých respondentů v letech 2020–2022

		B	p-hodnota	Exp(B)	IS (95 %)	
					D	H
pohlaví	muž			1		
	žena	0,29	0,01	1,33	1,07	1,67
věková kategorie	18–34			1		
	35–39	-0,02	0,90	0,98	0,70	1,36
	40–44	-0,19	0,29	0,83	0,59	1,17
	45–59	-0,47	0,00	0,62	0,45	0,86
	50+	-1,08	<0,00	0,34	0,24	0,48
počet dětí v domácnosti	0			1		
	1	-0,30	0,03	0,74	0,56	0,98
	2	-0,40	0,01	0,67	0,51	0,89
	3+	-0,57	0,02	0,57	0,35	0,92
nejvyšší dosažené vzdělání	základní vč. neukončeného a střední bez maturity			1		
	střední s maturitou	-0,04	0,79	0,96	0,71	1,30
	vyšší odborné a vysokoškolské	-0,16	0,32	0,86	0,63	1,16
žijící v nesezdaném soužití	ne			1		
	ano	0,43	<0,00	1,54	1,22	1,95

**Pozn.:** Do analýzy byli zahrnuti všichni respondenti šetření GGS-II.

**Zdroj:** Kreidl a kol., 2023b, vlastní výpočet v SPSS a zpracování



## **Kapitola 10**

### **Závěr**

Ač je téma rodičovství v souvislosti s otázkami skloubení práce a rodiny aktuální, povětšinou se výzkumy zabývají především ženami. V současné době je to nejčastěji problematika negativního efektu mateřství na zaměstnanost žen, která pochopitelně souvisí nejen s nedostatečnou kapacitou institucionální péče o předškolní děti, ale také s nedostatečnou nabídkou flexibilních úvazků, a je jednou z příčin nízké úrovně plodnosti, jejímiž svědky jsme. V otázkách genderové rovnosti je však třeba více otevírat i témata týkající se druhé stránky věci, a sice té mužské, se kterou tematika pečujícího otcovství nepochybně souvisí.

To se však zatím české rodinné politice nedaří. Ač byl již v roce 2017 v rámci Koncepce rodinné politiky navrhován motivační střídací bonus jakožto dávka zabezpečující přiměřený příjem pro rodiče, který se v péči o dítě vystřídá s rodičem druhým po dobu alespoň tří měsíců, stále toto opatření nebylo přijato. A to i přes aktuální změny v čerpání rodičovského příspěvku, s nimiž mohla být nepřenositelná část zavedena. Další hrozbou související s tématem genderové rovnosti a pečujícího otcovství jsou dopady rozvodů na děti, kromě psychických i ty finanční – velmi nízká hodnota vyplacených výživných. Tato hrozba nepochybně souvisí s genderově konzervativními přístupy k řešení kontaktů dětmi v rámci porozvodové péče. Jak víme, procento dětí, které je v případě rozvodu svěřeno do péče otce, je dlouhodobě neměnně nízké. I této problematice je pečující otcovství blízké.

Před samotným seznámením s konceptem aktivního otcovství se práce věnovala vývoji otcovské role a nejdůležitějším milníkům v dějinách otcovství. Ty měly za cíl pomoci čtenáři pochopit současnou situaci a snad nastínit původ tradiční dělby práce, která byla v Česku po dlouhá léta zakořeněná a jejíž překonání je velmi složité. Následně byl představen samotný koncept nového, aktivního neboli pečovatelského otcovství, a to ve snaze o jeho zasazení do širších souvislostí. Představeny tak byly nejen psychologické teorie a zjištění o významu vazby otců s dětmi, ale také nástroje rodinné politiky, jejichž snahou je uvést tento koncept do praxe, tj. motivovat otce k vyšší angažovanosti prostřednictvím dávky otcovské poporodní péče a rodičovského příspěvku.

V souvislosti s tím byli představeni čeští otcové na rodičovské dovolené. Jelikož je jejich zastoupení marginální, teoreticky byly představeny především jejich motivace a zkušenosti získané z kvalitativních sociologických šetření. Ani data z prvního cyklu druhé vlny šetření GGS neumožnila provést kvantitativní analýzu – ve vzorku byli jen tři muži, kteří uvedli kategorii

svého ekonomického postavení jako pobírající rodičovský příspěvek. Z toho důvodu byla využita data MPSV o příjemcích rodičovského příspěvku, která však neobsahují příliš informací o jejich sociodemografických charakteristikách.

Na základě provedených analýz v kapitole 7 lze říci, že zastoupení mužů na všech příjemcích rodičovského příspěvku v Česku je nízké – od roku 2001, kdy byla rodičovská dovolená zpřístupněna oběma rodičům, se jejich podíl zvýšil jen o necelý jeden procentní bod. Oproti ženám jsou pak mužští příjemci více zastoupeni ve starších věkových skupinách – ačkoliv u obou pohlaví dominují věkové skupiny 30–34 let a 35–39 let, u mužů je výrazně vyšší zastoupení ve věkových skupinách 40–44 let a 45 a více let a nižší zastoupení v mladším věku. Jelikož teoretické poznatky uvádějí, že mezi muži čerpajícími rodičovský příspěvek jsou hojně zastoupeni vysokoškoláci, bylo by pro případné další analýzy jistě přínosné, kdyby mělo MPSV k dispozici informaci o nejvyšším dosaženém vzdělání žadatelů o rodičovský příspěvek. Takto byla tato skutečnost otestována alespoň pomocí jednoduchého lineárního regresního modelu, který potvrdil silnou pozitivní vazbu mezi podílem vysokoškolsky vzdělaných mužů a podílem mužů, kteří čerpají rodičovský příspěvek, na úrovni krajů. Kromě vysokoškolsky vzdělaných mužů, jejichž motivací k pobírání rodičovského příspěvku je pravděpodobně snaha o rovnoměrné rozdělení genderových rolí s jejich partnerkou, se mezi těmito muži vyskytují i tací, kteří rodičovský příspěvek pobírají v souvislosti s jejich nezaměstnaností. Tuto skutečnost lze pozorovat na kartogramech, dle nichž je vyšší zastoupení mužských příjemců rodičovského příspěvku v SO ORP Karlovarského a Ústeckého kraje, a to jak v roce 2001, tak v roce 2022. Podíváme-li se na statistiky ukončení pobírání rodičovského příspěvku, lze říci, že muži častěji ukončují pobírání v nižším dosaženém věku dítěte než ženy. Pokud však dítě navštěvuje zařízení, je situace opačná, tzn. že můžeme sledovat vyšší procento mužů, kteří ukončují nárok na rodičovský příspěvek ve vyšším dosaženém věku dítěte.

Kromě pozitiva vytvoření vazby a blízkého vztahu dítěte s otcem formou rodičovské dovolené tkví snaha konceptu aktivního otcovství také v možnosti rovnoměrného zapojení obou rodičů do domácích prací a péče o děti a rovných možností participace na trhu práce. Důležité je zde zdůraznit určitou potřebu flexibility přijímaných opatření, kdy cílem není říci, jak by mělo zapojení partnerů do péče o děti správně vypadat. Opatření by měla být navrhována tak, aby vyhovovala co největšímu počtu rodičů – tedy pokud matka malého dítěte chce (nebo musí) pracovat, měla by mít nejen tu možnost aby „jejího“ potomka „pohlídal“ muž, ale také aby oběma rodičům byla umožněna nějaká forma flexibilního pracovního úvazku nebo aby bylo možné dítě umístit do zařízení předškolní péče.

Oblast rozdělení domácích prací a péče o děti byla proto analyzována v kapitole 8. Na základě nerovnoměrného zastoupení mužů a žen na činnosti denní přípravy jídla bylo otestováno, jací muži vykazují vyšší šanci, že budou tuto činnost vykonávat ve stejné míře s partnerkou. Tato analýza jako statisticky významné faktory určila věkovou kategorii, tzn. že čím je muž starší, tím je nižší šance (u mužů ve věku 50 a více let o téměř 50 % nižší), že se do denní přípravy jídla bude zapojovat rovnoměrně se svojí partnerkou. Za zajímavé lze také považovat výsledky hodnocení spravedlnosti rozdělení domácích prací. Ač se mladší muži zapojují více, toto rozdělení hodnotí na rozdíl od starších mužů jako méně spravedlivé. Genderově tradiční dělbu práce pak lze pozorovat také spíše u manželů na rozdíl od nesezdaných partnerů.

Další analyzovanou oblastí byla péče o děti, jež se zaměřila na to, který z rodičů zůstává s dětmi doma, když jsou nemocné. Zde se za statisticky významné faktory prokázala opět otázka nesezdaného soužití, tzn. že muži žijící v nesezdaném soužití vykazují vyšší šanci (konkrétně 1,7x) oproti ženatým mužům, že v případě nemoci dítěte zůstanou doma rovnoměrně jako jejich partnerky. Nesezdaní muži rovněž vykazují nižší spokojenost v případě hodnocení spravedlnosti rozdělení péče o děti. Vyšší šanci na rovnoměrné zapojení také vykazují muži, kteří mají již starší dítě, tj. ve věku 7–10 let. Za statisticky významnou se prokázala také možnost práce z domova – na rozdíl od mužů, kteří čerpají tuto možnost dvakrát nebo vícekrát týdně, je šance mužů, kteří ji čerpají méně nebo vůbec, nižší. Mezi sociodemografické charakteristiky mužů, které se u hodnocení spravedlnosti rozdělení péče o děti prokázaly jako statisticky signifikantní, patří také nejvyšší dosažené vzdělání – čím vyššího vzdělání muž dosáhl, tím spíše je s tímto rozdělením méně spokojen.

Kromě reálného zapojení mužů do domácích prací a péče o děti byla v této oblasti také zkoumána otázka rovnováhy mezi prací a rodinou. Ta prokázala, že otázka skloubení práce a rodiny je náročná nejen pro ženy, ale také pro muže. Ti téměř v 50 % deklarovanych odpovědí uvedli, že se několikrát týdně nebo několikrát měsíčně potýkají s takovou únavou, že poté nedělají domácí práce, které je třeba udělat. Vyšší šanci, že se s takovou únavou setkávají několikrát týdně, mají oproti vysokoškolákům muži se základním vzděláním vč. neukončeného a středním bez maturity (a to 4,4x) a také muži, kteří pracují méně než dvakrát týdně večer nebo v noci (2,3x vyšší než muži, kteří večer nebo v noci nepracují).

Následně byla zařazena oblast soustředící se na postoje výroky, které souvisí s genderovými rolami. Ačkoliv 78 % dotázaných žen a 72 % dotázaných mužů uvedlo, že mít placenou práci je stejně důležité pro obě pohlaví, existují určití respondenti, kteří budou spíše souhlasit s výrokem: „*Předškolní dítě trpí, pokud je matka zaměstnaná.*“ Oproti mužům vykazují ženy nižší šanci s tímto výrokem souhlasit, a to přibližně o 45 %. Nižší šanci k souhlasu vykazují též respondenti s vyšším dosaženým vzděláním – oproti respondentům se základním vzděláním vč. neukončeného a středním vzděláním bez maturity mají respondenti se středním vzděláním s maturitou šanci nižší o téměř 50 %, vysokoškoláci pak o téměř 70 %. Naopak vyšší míru souhlasu s uvedeným výrokem vykazují respondenti s vyšším počtem dětí. Oproti bezdětným respondentům je šance souhlasu osob se třemi a více dětmi 1,6x vyšší.

Poslední vymezenou oblastí, na kterou se práce soustředila, jsou muži, kteří pečují o dítě po rozvodu. Pojítkem s předchozími dvěma oblastmi je nejen ona psychologická důležitost vztahu otce a dítěte nebo přítomnosti obou rodičů při jeho vyrůstání a dospívání, ale také jisté genderově konzervativní řešení kontaktů s dětmi v případě rozpadu partnerského svazku. Z představených dat výsledků opatrovnických řízení s ohledem na svěřeni dítěte do péče, která by se též dala využít pro analýzu této problematiky, totiž víme, že děti jsou stále svěřovány spíše do výhradní péče matek než otců. Téma aktivního otcovství tedy spolu s touto zmíněnou skutečností, dlouhodobě vysokou úrovní rozvodovosti a otázkou narůstající křehkosti partnerských vztahů jistě souvisí.

Pro analýzu neúplných rodin rozvedených otců s alespoň jedním dítětem byla využita data ze SLDB 2011 a 2021. Na jejich základě víme, že ze všech neúplných rodin tvořily v roce 2021 neúplné rodiny rozvedených mužů 7,1 %, což je zastoupení více než pětikrát nižší než v případě neúplných rodin rozvedených žen. Podíváme-li se na strukturu všech neúplných rodin

rozvedených osob podle pohlaví osoby v čele domácnosti a počtu závislých dětí, víme, že v roce 2021 tvořily 54,1 % těchto rodin rozvedené matky s jedním dítětem. Podíl rozvedených matek se dvěma dětmi (25,2 %) je dokonce dvakrát vyšší než podíl rozvedených otců s jedním dítětem (12,3 %). Další charakteristikou, u které se rozvedené pečující matky a otcové odlišují, je věk. Na rozdíl od žen jsou rozvedení otcové hlavami neúplných rodin více zastoupeni ve vyšším věku, tj. od věku 50 a více let. Opět tedy pozorujeme podobnou situaci jako u příjemců rodičovského příspěvku, kteří byli též více zastoupeni ve vyšším věku. Muži se od žen odlišují také v charakteristice nejvyššího dosaženého vzdělání – zatímco nejvíce rozvedených mužů v neúplných rodinách má střední vzdělání bez maturity vč. vyučení, u žen dominuje úplně střední vzdělání s maturitou. Tuto sociodemografickou charakteristiku je pak možné dobře kombinovat s počtem závislých dětí, což ukázalo, že rozvedení otcové s vysokoškolským vzděláním pečují o dvě závislé děti spíše než otcové se základním vzděláním vč. neukončeného. Poslední zkoumanou charakteristikou, která byla mezi muži a ženami prokázána jako odlišná, je věk nejmladšího dítěte v domácnosti. Zatímco v případě nejmladších dětí (věk 0–2) je zastoupení rozvedených mužů v čele neúplné rodiny nejnižší (6,3 %), s rostoucím věkem se jejich zastoupení zvyšuje, přičemž do věku dítěte 15–18 let narůstá na hodnotu 16,8 %.

V souvislosti s otázkou neúplných rodin rozvedených rodičů byla provedena analýza výroků českých respondentů týkajících se rozvodů. Ačkoliv většina respondentů (53 %) souhlasí s výrokem, že dítě potřebuje domov s oběma rodiči, aby šťastně vyrůstalo, přibližně 71 % respondentů souhlasí s tím, že je v pořádku, pokud se rodiče s dětmi rozejdou/rozvedou, když jim manželství „neklape.“ Na základě výsledků binární logistické regrese lze říci, že vyšší šanci souhlasit s uvedeným výrokem vykazují ženy (1,3x) a osoby žijící v nesezdaném soužití (1,5x). Naopak nižší šanci vykazují respondenti starší (ti ve věku 50 a více let mají oproti osobám ve věku 18–34 let šanci souhlasu nižší o přibližně 65 %) a ti, kteří mají více dětí (na rozdíl od bezdětných respondentů mají ti se třemi a více dětmi šanci souhlasu nižší o více než 40 %).

Vzhledem k šíři pojatého tématu, snaze skloubit poznatky více vědeckých oborů (demografie, sociologie, psychologie, rodinná politika) a představit téma pečujícího otcovství komplexně nebyl prostor zacházet u jednotlivých témat do hloubky. Na druhou stranu se v průběhu tvorby práce vyskytly určité nápady na další analýzy. U otázky porozvodové péče by se například mohla využít data Ministerstva spravedlnosti o svěřování dětí do péče. Zajímavé by také bylo provést analýzu partnerské historie z dat prvního cyklu druhé vlny šetření GGS (příp. předchozích) a zakomponovat do ní poskytnuté informace o péči po rozvodu (s kým dítě z rozpadlého vztahu bydlí, jak často se o něj druhý rodič stará, jak často je s ním v kontaktu aj.). U otázky rozdělení domácích prací a péče o děti se jistě nabízí možnost sledování vlivu pandemie covidu-19. I tuto možnost analýzy data GGS nabízejí. Další zajímavé téma, které se skloubením rodinných a pracovních povinností souvisí, je téma vztahů se starší generací a možnost využívání péče o děti z jejich strany. Podíváme-li se na to z úplně jiného úhlu, pak je možné otcovství studovat čistě demograficky v souvislosti s reprodukčními strategiemi a plány. I tato perspektiva je mezi současnými výzkumy stále opomíjena.

## Seznam použité literatury

- ALLEN, Sarah M. a Alan J. HAWKINS, 1999. Maternal Gatekeeping: Mothers' Beliefs and Behaviors That Inhibit Greater Father Involvement in Family Work. *Journal of Marriage and Family* [online]. **61**(1), 199–212 [cit. 2024-03-11]. Dostupné z: doi:10.2307/353894.
- BACHÁROVÁ, Gabriela, 2014. Fenomén 21. století: Vyčerpaní noví otcové. *Psychologie dnes* [online]. Portál, **20**(2), 22–28 [cit. 2024-02-06]. Dostupné z: <https://nakladatelstvi.portal.cz/casopisy/psychologie-dnes/86840/fenomen-21--stoleti:-vyčerpani-novi-otcove>.
- BAKALÁŘ, Eduard, 2002. *Průvodce otcovstvím aneb bez otce se nedá (dobře) žít*. Vyšehrad. ISBN 80-7021-605-0.
- BARVÍKOVÁ, Jana, Sylva HÖHNE, Jana PALONCYOVÁ a Lucie ŽÁČKOVÁ, 2022. *Porozvodová péče o děti ve veřejném mínění a možné implikace* [online]. Praha: VÚPSV [cit. 2024-03-11]. Dostupné z: [https://katalog.vupsv.cz/fulltext/PP\\_01-2022.pdf](https://katalog.vupsv.cz/fulltext/PP_01-2022.pdf).
- BIERZOVÁ, Jana, 2006a. Rozdělení domácích prací v rodinách s dětmi. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*. **7**(1), 19–26.
- BIERZOVÁ, Jana, 2006b. Rozdělení domácích prací a péče o děti v rodině. In: MAŘÍKOVÁ, Hana, Hana HAŠKOVÁ a Jana BIERZOVÁ, KŘÍŽKOVÁ, Alena, ed. *Pracovní a rodinné role a jejich kombinace v životě českých rodičů: plány versus realita*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, s. 73–86. ISBN 80-7330-112-1.
- BRANDTH, Berit a Elin KVANDE, 2022. *Designing Parental Leave Policy: The Norway Model and the Changing Face of Fatherhood*. Bristol University Press.
- CABRERA, Natasha J., 2019. Father involvement, father-child relationship, and attachment in the early years. *Attachment & Human Development* [online]. **22**(1), 1–5 [cit. 2024-02-01]. Dostupné z: doi:10.1080/14616734.2019.1589070.
- CÁPOVÁ, Adéla, 2015. Factors influence on the entry into fatherhood. *Journal of Nursing, Social Studies, Public Health and Rehabilitation* [online]. **1–2**, 32–39 [cit. 2024-02-11]. ISSN 1804-7181.
- Česká správa sociálního zabezpečení, 2024. *Ošetrovné*. [cit. 2024-04-21]. Dostupné z: <https://www.cssz.cz/osetrovne>.

- Český statistický úřad, 2005. *Sčítání lidu, domů a bytů 2001 - Pramenné dílo - 2001: Základní informace o vývoji obyvatelstva, domácností, domů a bytů, 10. DOMÁCNOSTI* [online]. [cit. 2024-03-23]. Dostupné z: [https://www.czso.cz/documents/10180/20536688/kap\\_i\\_10.pdf/e137311f-6f8c-4222-80bc-dd2e9a2cc2f1?version=1.0](https://www.czso.cz/documents/10180/20536688/kap_i_10.pdf/e137311f-6f8c-4222-80bc-dd2e9a2cc2f1?version=1.0).
- Český statistický úřad, 2024a. *Metodické vysvětlivky - výsledky sčítání 2021* [online]. [cit. 2024-03-23]. Dostupné z: [https://scitani.gov.cz/docs/42301/c3a6d065-24d6-79ac-47d3-250bb3c7129e/sldb2021\\_pv\\_metodicke\\_vysvetlivky.pdf](https://scitani.gov.cz/docs/42301/c3a6d065-24d6-79ac-47d3-250bb3c7129e/sldb2021_pv_metodicke_vysvetlivky.pdf).
- Český statistický úřad, 2024b. *Metodika SLDB 2011* [online]. [cit. 2024-03-23]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/metodika-sldb-2011>.
- Český statistický úřad, 2024g. *Životní podmínky (EU-SILC) – Metodické vysvětlivky* [online]. [cit. 2024-03-23]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/218351672/16002124mc.pdf/4ae136b9-ff80-4788-ae67-b685e77655f6?version=1.0>.
- DUDOVÁ, Radka a Šárka HASTRMANOVÁ, 2007. *Otcové, matky a porozvodová péče o děti. Sociologické studie / Sociological Studies 07:7. Sociologický ústav AV ČR. ISBN 978-80-7330-124-8.*
- FREJKA, Tomas a Stuart GIETEL-BASTEN, 2016. Fertility and Family Policies in Central and Eastern Europe after 1990. *Comparative Population Studies* [online]. **41**(1), 3–56 [cit. 2024-02-20]. Dostupné z: <https://www.comparativepopulationstudies.de/index.php/CPoS/article/view/212/222>.
- GATRELL, Caroline J., Simon B. BURNETT, Cary L. COOPER a Paul SPARROW, 2014. Parents, Perceptions and Belonging: Exploring Flexible Working among UK Fathers and Mothers. *British Journal of Management* [online]. **25**(3), 473–487 [cit. 2024-02-05]. Dostupné z doi: 10.1111/1467-8551.12050.
- HAŠKOVÁ, Hana, 2008. Kam směřuje česká společnost v oblasti denní péče o předškolní děti? In: HÖHNE, Sylva, Steven SAXONBERG, Vladimír ŠPIDLA a Marta VOHLÍDALOVÁ, KRÍŽKOVÁ, Alena, Radka DUDOVÁ, Hana HAŠKOVÁ, Hana MAŘÍKOVÁ a Zuzana UHDE, ed. *Práce a péče: Proměny „rodičovské“ v České republice a kontext rodinné politiky Evropské unie*. Sociologické nakladatelství (SLON), s. 51–70. ISBN 978-80-86429-94-6.
- HAŠKOVÁ, Hana, Radka DUDOVÁ, Lenka FORMÁNKOVÁ, Hana MAŘÍKOVÁ, Libora OATES-INDRUCHOVÁ, Markéta ŠVARCOVÁ a Marta VOHLÍDALOVÁ, 2022. Gender a změny v dělbě práce v domácnostech s dětmi v době pandemie covidu-19. *Sociologický časopis*. **58**(4), 427–455.
- HÖHNE, Sylva a Jana PALONCYOVÁ, 2021. Péče a výživa dětí po rozchodu rodičů podle výsledků opatrovnických řízení. *Demografie* [online]. **63**(1), 3–21 [cit. 2024-02-11]. Dostupné z: [https://www.czso.cz/documents/10180/143550791/13005321q1\\_3-21.pdf/1b601bb1-def9-4b3a-8e54-8caf54c6526d?version=1.1](https://www.czso.cz/documents/10180/143550791/13005321q1_3-21.pdf/1b601bb1-def9-4b3a-8e54-8caf54c6526d?version=1.1).

- HÖHNE, Sylva, 2017. Změny v čerpání rodičovského příspěvku v demografických souvislostech. *Demografie* [online]. **59**(1), 5–22 [cit. 2024-02-20]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/46203820/H%C3%B6hne.pdf/53e76ce6-1bc9-4935-9624-8d71be3ce8d1?version=1.0>.
- HÖHNE, Sylva, 2022. Finanční a materiální situace sólo rodičů. In: Sylva HÖHNE, Jana PALONCYOVÁ a Kamila SVOBODOVÁ. *Dopady pandemie covidu-19 na sólo rodiče* [online]. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, s. 124–147 [cit. 2024-03-11]. ISBN 978-80-7416-439-2. Dostupné z: [https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz\\_510.pdf](https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_510.pdf).
- HOLUB, Martin, Milan ŠLAPÁK, Oleksandr STUPNYTSKYI, Růžena HORŇÁKOVÁ a Ivona KOČVAROVÁ, 2022. *Dávka otcovské poporodní péče jako relativně nový instrument nemocenského pojištění – četnost využívání dávky a posouzení měřitelnosti efektů zavedení* [online]. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v. v. i [cit. 2024-02-12]. Dostupné z: [https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz\\_516.pdf](https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_516.pdf).
- HORSKÁ, Pavla, 1990. Evropská rodina se mění. In: HORSKÁ, Pavla, Milan KUČERA, Eduard MAUR a Milan STLOUKAL. *Dětství, rodina a stáří v dějinách Evropy*. Praha: Panorama, s. 291–332. ISBN 80-7038-011-X.
- HORSKÁ, Pavla, 1999. *Naše prababičky feministky*. Nakladatelství Lidové noviny. ISBN 80-7106-380-0.
- CHALOUPKOVÁ, Jana, 2005. Faktory ovlivňující dělbu domácí práce v českých domácnostech a hodnocení její spravedlnosti. *Sociologický časopis* [online]. **41**(1), 57–78 [cit. 2024-03-27]. Dostupné z: doi:10.13060/00380288.2005.41.1.04.
- CHMELÁŘOVÁ, Hana, 2008. Tátové v historii. In: SEDLÁČEK, Lukáš a Kateřina PLESKOVÁ, ed. *Aktivní otcovství*. Brno: NESEHNUTÍ, s. 26–35. ISBN 978-80-903228-9-1.
- CHROMKOVÁ MANEA, Beatrice-Elena a Ladislav RABUŠIC, 2019. Marriage, Childbearing and Single Motherhood: Trends in Attitudes and Behaviour in Czechia and Slovakia from 1991 to 2017. *Sociální studia* [online]. **16**(2), 25–50 [cit. 2024-03-27]. ISSN 1214-813X. Dostupné z: [https://journals.muni.cz/socialni\\_studia/article/view/12692/11032](https://journals.muni.cz/socialni_studia/article/view/12692/11032).
- KLABOUC, Jiří, 1962. *Manželství a rodina v minulosti*. Praha: Orbis.
- KLÍMOVÁ CHALOUPKOVÁ, Jana, 2018. Rozdělení domácí práce a hodnocení jeho spravedlnosti v České republice: existují rozdíly mezi manželskými a nesezdanými páry? *Sociologický časopis* [online]. **54**(4), 593–624 [cit. 2024-03-11]. Dostupné z: doi:10.13060/00380288.2018.54.4.415
- KOZOROVITSKIY, Yevgenia, Maria HUGHES, Kim LEE a Elizabeth GOULD, 2006. Fatherhood affects dendritic spines and vasopressin V1a receptors in the primate prefrontal cortex. *Nature Neuroscience* [online]. **9**(9), 1094–1095 [cit. 2024-02-06]. Dostupné z: doi:10.1038/nm1753.
- KRÁĽOVÁ, Ľuba, 2001. Manželská rodina v západnej Európe a na východnom Slovensku. *Sociologický časopis*. **37**(4), 449–462.

- KREIDL, Martin, Anna ŠTASTNÁ, Barbora HUBATKOVÁ, Jitka SLABÁ, Dominika SLADKÁ a Tomáš ZVONÍČEK, 2023a. *Současná česká rodina: dokumentace k datům* [online]. Masarykova univerzita [cit. 2024-03-23]. ISBN 978-80-280-0083-7. Dostupné z: [https://is.muni.cz/publication/2351617/Soucasna\\_ceska\\_rodina.pdf](https://is.muni.cz/publication/2351617/Soucasna_ceska_rodina.pdf).
- KŘÍŽKOVÁ, Alena a Marta VOHLÍDALOVÁ, 2008. Kdo se bojí zaměstnané matky? In: HÖHNE, Sylva, Steven SAXONBERG, Vladimír ŠPIDLA a Marta VOHLÍDALOVÁ, KŘÍŽKOVÁ, Alena, Radka DUDOVÁ, Hana HAŠKOVÁ, Hana MAŘÍKOVÁ a Zuzana UHDE, ed. *Práce a péče: Proměny „rodičovské“ v České republice a kontext rodinné politiky Evropské unie*. Sociologické nakladatelství (SLON), s. 85–104. ISBN 978-80-86429-94-6.
- KŘÍŽKOVÁ, Alena, 2006. Organizace a zvládání pracovního a rodinného života současných rodičů. In: MAŘÍKOVÁ, Hana, Hana HAŠKOVÁ a Jana BIERZOVÁ, KŘÍŽKOVÁ, Alena, ed. *Pracovní a rodinné role a jejich kombinace v životě českých rodičů: plány versus realita*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, s. 73–86. ISBN 80-7330-112-1.
- KUCHAŘOVÁ, Věra a Kristýna PEYCHLOVÁ, 2016. *Výzkum zájmu rodičů o motivační otcovskou dovolenou* [online]. Praha: VÚPSV [cit. 2024-02-20]. ISBN 978-80-7416-243-5. Dostupné z: [https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz\\_411.pdf](https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_411.pdf).
- KUCHAŘOVÁ, Věra a Sylva HÖHNE, 2020. Proměny rodiny – rostoucí diverzita a nestabilita. In: BARVÍKOVÁ, Jana, Sylva HÖHNE, Olga NEŠPOROVÁ, Jana PALONCYOVÁ a Lucie VIDOVIČOVÁ, KUCHAŘOVÁ, Věra, ed. *Zpráva o rodině 2020* [online]. Výzkumný ústav práce a sociálních věcí [cit. 2024-02-12]. ISBN 978-80-7416-380-7. Dostupné z: [https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz\\_477.pdf](https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_477.pdf).
- KUCHAŘOVÁ, Věra, 2019. Postoje a názory na rodinu a rodinnou politiku. In: PALONCYOVÁ, Jana, Jana BARVÍKOVÁ, Sylva HÖHNE a Věra KUCHAŘOVÁ. *Neúplné rodiny* [online]. Praha: VÚPSV [cit. 2024-03-11]. ISBN 978-80-7416-357-9. Dostupné z: [https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz\\_469.pdf](https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_469.pdf).
- KUNDRÁ, Lucie, 2009. *Legislativní možnosti podpory aktivního otcovství* [online]. Otevřená společnost, o.p.s. - Centrum ProEquality [cit. 2024-02-29]. Dostupné z: <https://www.otevrenaspolecnost.cz/knihovna/otevrenka/prosazovani-genderove-rovnosti/legislativni-moznosti-aktivniho-otcovstvi.pdf>.
- LAMB, Michael E., 2000. The History of Research on Father Involvement. *Marriage & Family Review* [online]. **29**(2), 23–42 [cit. 2024-02-01]. Dostupné z: doi:10.1300/J002v29n02\_03.
- LEHMANN, Štěpánka a Jana BARVÍKOVÁ, 2023. *Dítě v rodičovském konfliktu I.: Uspořádání péče o děti po rozchodu rodičů – představy, preference a realita* [online]. Praha: VÚPSV [cit. 2024-03-11]. ISBN 978-80-7416-461-3. Dostupné z: [https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz\\_545.pdf](https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_545.pdf).
- LEHMANN, Štěpánka a Jana BARVÍKOVÁ, 2024. Dynamika vyjednávání o uspořádání péče o děti po rozchodu či rozvodu rodičů. *Demografie* [online]. **66**(1), 39–57 [cit. 2024-03-30]. Dostupné z: doi:<https://doi.org/10.54694/dem.0333>.
- LENZ, Patrik, 2020. *Švédský model rodinné politiky jako inspirace pro Česko*. Praha. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta.



- LERNER, Gerda, 1986. *The Creation of Patriarchy*. Oxford University Press. ISBN 0-19-503996-3.
- LESTHAEGHE, Ron, 2014. The second demographic transition: A concise overview of its development. *Proceedings of the National Academy of Sciences (PNAS)* [online]. **111**(51), 18112–18115 [cit. 2024-02-05]. Dostupné z: doi:<https://doi.org/10.1073/pnas.1420441111>.
- LI, Xuan a Claudia ZERLE-ELSÄSSER, 2023. Modern fathers' dilemma of work-family reconciliation. Findings from the German Youth Institute Survey AID:A II. *Journal of Family Research* [online]. **35**, 103–123 [cit. 2024-02-05]. Dostupné z: doi:[10.20377/jfr-792](https://doi.org/10.20377/jfr-792).
- MARTÍN-GARCÍA, Teresa, Teresa CASTRO-MARTIN a Marta SEIZ, 2022. Ideals and norms related to fatherhood in Europe: A comparative perspective from the European Social Survey. *Journal of Family Research Journal of Family Research* [online]. **35**, 1–21 [cit. 2024-02-11]. Dostupné z: doi:[10.20377/jfr-795](https://doi.org/10.20377/jfr-795).
- MAŘÍKOVÁ, Hana a Radka RADIMSKÁ, 2003. *Podpora využívání rodičovské dovolené muži* [online]. Sociologický ústav AV ČR [cit. 2024-02-20]. Dostupné z: <https://vlada.gov.cz/assets/ppov/rada-pro-rovne-prilezitosti/oddeleni/dokumenty/rodicovska-dovolena.pdf>.
- MAŘÍKOVÁ, Hana, 2005. Rodina na prelome tisícročia aneb o „starých“ a „nových“ otcích. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*. **6**(1), 50–51.
- MAŘÍKOVÁ, Hana, 2007. Když dva dělají totéž. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*. **8**(2), 82–87.
- MAŘÍKOVÁ, Hana, 2009. Pečující otcové: Příběhy plné odlišností. *Sociologický časopis* [online]. **45**(1), 89–113 [cit. 2024-02-29]. Dostupné z: <https://sreview.soc.cas.cz/pdfs/csr/2009/01/05.pdf>.
- MATLA, Marzena, 2021. Sloužit muži a mlčet v kostele.... In: *Dějiny a současnost* [online]. [cit. 2024-02-01]. Dostupné z: <http://dejinyasoucasnost.cz/archiv/2021/7/slouzit-muzi-mlcet-v-kostele/>.
- Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2017. *Koncepce rodinné politiky* [online]. [cit. 2024-02-12]. Dostupné z: [https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Koncepce\\_rodinne\\_politiky.pdf/5d1efd93-3932-e2df-2da3-da30d5fa8253](https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Koncepce_rodinne_politiky.pdf/5d1efd93-3932-e2df-2da3-da30d5fa8253).
- Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2022. *Analýza vývoje nemocenského pojištění* [online]. [cit. 2024-02-12]. Dostupné z: [https://www.mpsv.cz/documents/20142/225490/Anal%C3%BDza+NP\\_2022.pdf/cdd09219-aa75-cf4a-e039-5d65aafb28ab](https://www.mpsv.cz/documents/20142/225490/Anal%C3%BDza+NP_2022.pdf/cdd09219-aa75-cf4a-e039-5d65aafb28ab).
- Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2024a. *Rodičovský příspěvek* [online]. [cit. 2024-02-20]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/rodicovsky-prispevek1>.
- Ministerstvo spravedlnosti, 2023. *České soudnictví 2022: Výroční statistická zpráva* [online], 2023. [cit. 2024-02-11]. Dostupné z: [https://justice.cz/documents/2509270/0/Ceske\\_soudnictvi\\_2022\\_verze\\_k\\_publicaci.pdf/510f7a37-4987-4fe7-9a2a-3a710cd9f406](https://justice.cz/documents/2509270/0/Ceske_soudnictvi_2022_verze_k_publicaci.pdf/510f7a37-4987-4fe7-9a2a-3a710cd9f406).

- MOŽNÝ, Ivo, 1983. *Rodina vysokoškolsky vzdělaných manželů*. Brno: Universita J.E. Purkyně.
- MOŽNÝ, Ivo, 1990. *Moderní rodina. Mýty a skutečnosti*. Brno: Blok. ISBN 80-7029-018-8.
- MOŽNÝ, Ivo, 1999. *Sociologie rodiny*. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 80-85850-75-3.
- MOŽNÝ, Ivo, 2008. *Rodina a společnost*. Druhé. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 978-80-86429-87-8.
- NEŠPOROVÁ, Olga a Jana BARVÍKOVÁ, 2020. Dopady měnící se role otců. In: BARVÍKOVÁ, Jana, Sylva HÖHNE, Olga NEŠPOROVÁ, Jana PALONCYOVÁ a Lucie VIDOVIČOVÁ, KUCHAROVÁ, Věra, ed. *Zpráva o rodině 2020* [online]. Výzkumný ústav práce a sociálních věcí [cit. 2024-02-12]. ISBN 978-80-7416-380-7. Dostupné z: [https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz\\_477.pdf](https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_477.pdf).
- NEŠPOROVÁ, Olga, 2005. *Harmonizace rodiny a zaměstnání: Rodiny s otci na rodičovské dovolené* [online]. VÚPSV [cit. 2024-02-29]. Dostupné z: [https://katalog.vupsv.cz/Fulltext/vz\\_176.pdf](https://katalog.vupsv.cz/Fulltext/vz_176.pdf).
- NEŠPOROVÁ, Olga, 2006a. Životní styl rodin s otci na rodičovské dovolené. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*. 7(1), 32–36.
- NEŠPOROVÁ, Olga, 2006b. Otcové pečující o děti formou rodičovské dovolené. *Demografie* [online]. 48(3), 179–193 [cit. 2024-02-29]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20563533/180306q3.pdf/d9512b5a-1cd8-423d-9d10-9fe6ee9da46d?version=1.0>.
- NEŠPOROVÁ, Olga, 2016. The Initial Years of Motherhood and Fatherhood as Perceived by Expectant Parents: The Division of Care and Paid Work. *Sociální studia* [online]. 13(4), 9–25 [cit. 2024-02-29]. Dostupné z: [https://journals.muni.cz/socialni\\_studia/article/view/6777/6270](https://journals.muni.cz/socialni_studia/article/view/6777/6270).
- NEŠPOROVÁ, Olga, 2019. Hazy Transition to Fatherhood: The Experiences of Czech Fathers. *Journal of Family Issues*. 40(2), 143–166.
- NEŠPOROVÁ, Olga, 2020. Zkušenosti rodičů s otcovskou poporodní péčí. *Fórum sociální politiky* [online]. 14(2), 32–36 [cit. 2024-02-20]. Dostupné z: <https://www.rilsa.cz/clanek/zkusenosti-rodicu-s-otcovskou-poporodni-peci/>.
- PALONCYOVÁ, Jana a Naděžda KŘEČKOVÁ TŮMOVÁ, 2023. Pojetí rodiny v životních hodnotách a postojích. In: Jana PALONCYOVÁ, Sylva HÖHNE, Naděžda KŘEČKOVÁ TŮMOVÁ, Kamila SVOBODOVÁ a Lucie VIDOVIČOVÁ. *Zpráva o rodině 2023* [online]. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, s. 16–30 [cit. 2024-03-23]. Dostupné z: [https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz\\_548.pdf](https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_548.pdf).
- PALONCYOVÁ, Jana, 2023a. Počet a struktura domácností a rodin dle výsledků SLDB 2021. In: Jana PALONCYOVÁ, Sylva HÖHNE, Naděžda KŘEČKOVÁ TŮMOVÁ, Kamila SVOBODOVÁ a Lucie VIDOVIČOVÁ. *Zpráva o rodině 2023* [online]. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, s. 93–116 [cit. 2024-03-23]. Dostupné z: [https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz\\_548.pdf](https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_548.pdf).

- PALONCYOVÁ, Jana, 2023b. Sladřování práce a rodiny. In: Jana PALONCYOVÁ, Sylva HÖHNE, Naděžda KŘEČKOVÁ TŮMOVÁ, Kamila SVOBODOVÁ a Lucie VIDOVIČOVÁ. *Zpráva o rodině 2023* [online]. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, s. 93–116 [cit. 2024-03-23]. Dostupné z: [https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz\\_548.pdf](https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_548.pdf).
- PALONCYOVÁ, Jana, Jana BARVÍKOVÁ, Sylva HÖHNE a Věra KUCHAROVÁ, 2019. *Neúplné rodiny* [online]. Praha: VÚPSV [cit. 2024-03-11]. ISBN 978-80-7416-357-9. Dostupné z: [https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz\\_469.pdf](https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_469.pdf).
- PAUČINOVÁ, Anetta, 2022. *Mimomanželská plodnost v Česku a na Slovensku*. Praha. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta.
- POTANČOK, Juraj, 2010. Zmeny v chápání úlohy otca v súčasnej rodine. *Sociológia* [online]. 42(2), 113–133 [cit. 2024-02-01]. Dostupné z: <https://www.sav.sk/journals/uploads/05131034Potancok%20OK.pdf>.
- RABUŠIC, Ladislav, Petr SOUKUP a Petr MAREŠ, 2019. *Statistická analýza sociálněvědních dat (prostřednictvím SPSS)*. Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-9248-8.
- Revue pro sociální politiku a výzkum, 2019. *Aktualizovaná Koncepce rodinné politiky, verze 29. května 2019* [online]. [cit. 2024-02-12]. Dostupné z: <https://socialnipolitika.eu/wp-content/uploads/2019/09/Aktualizovana%CC%81-Koncepce-rodinne%CC%81-politiky-2019.pdf>.
- SEDLÁČEK, Lukáš, 2008. Mýty o otcovství. In: SEDLÁČEK, Lukáš a Kateřina PLESKOVÁ, ed. *Aktivní otcovství*. Brno: NESEHNUTÍ, s. 20–25. ISBN 978-80-903228-9-1.
- SHAPIRO, Jordan, 2021. *Moderní otcovství*. NOXI. ISBN 978-80-8111-591-2.
- SINGLY, François de, 1999. *Sociologie současné rodiny*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-249-1.
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/1158 ze dne 20. června 2019 o rovnováze mezi pracovním a soukromým životem rodičů a pečujících osob a o zrušení směrnice Rady 2010/18/EU, 2019. In: *Úřední věstník Evropské unie*.
- SocioFactor, 2016. *Výzkum veřejného mínění zaměřený na sladění pracovního a rodinného života a rovnost žen a mužů v oblasti rodinné politiky a trhu práce* [online] [cit. 2024-02-29]. Dostupné z: [https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/TACR\\_zprava\\_sladovani.pdf/432db929-6f1a-f1d7-e5d0-e2f6eb2b7676](https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/TACR_zprava_sladovani.pdf/432db929-6f1a-f1d7-e5d0-e2f6eb2b7676).
- Strategie rodinné politiky 2024–2030, 2023. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. [cit. 2024-02-13]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/4552532/Strategie+rodinn%C3%A9+politiky.pdf/9c99b57b-9668-8a27-4e9c-bf284b7faa32>.
- SULLEROT, Evelyne, 1992. Krize rodiny. *Historická demografie* [online]. Praha, 16(1), 11–39 [cit. 2024-02-05]. Dostupné z: [https://historickademografie.avcr.cz/archiv/HD\\_16\\_1992.pdf](https://historickademografie.avcr.cz/archiv/HD_16_1992.pdf).

- SVOBODOVÁ, Kamila, 2023. Pandemie onemocnění covid-19 a jeho dopady na rodinu. In: Jana PALONCYOVÁ, Sylva HÖHNE, Naděžda KŘEČKOVÁ TŮMOVÁ, Kamila SVOBODOVÁ a Lucie VIDOVIČOVÁ. *Zpráva o rodině 2023* [online]. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, s. 31–41 [cit. 2024-03-23]. Dostupné z: [https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz\\_548.pdf](https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_548.pdf).
- ŠMÍDOVÁ, Iva, 2008a. Otcovství u porodu: Re-konstrukce genderových vztahů v rodině. *Sociální studia* [online]. **5**(1), 11–34 [cit. 2024-02-11]. Dostupné z: doi:10.5817/SOC2008-1-11.
- ŠMÍDOVÁ, Iva, 2008b. Aktivní otcové. In: SEDLÁČEK, Lukáš a Kateřina PLESKOVÁ, ed. *Aktivní otcovství*. Brno: NESEHNUTÍ, s. 10–19. ISBN 978-80-903228-9-1.
- ŠMÍDOVÁ, Iva, ed., 2008c. *Pečovatelská otcovství: Zkušenost a genderové vztahy* [online]. IVRIS Papers [cit. 2024-02-29]. Dostupné z: [https://is.muni.cz/el/med/podzim2015/BPSC051p/um/ivrisp001\\_smidova\\_pecovatelska\\_otcovstvi.pdf?studium=489585;lang=cs;verze=2017](https://is.muni.cz/el/med/podzim2015/BPSC051p/um/ivrisp001_smidova_pecovatelska_otcovstvi.pdf?studium=489585;lang=cs;verze=2017).
- ŠPIDLA, Vladimír, 2008. Zkušenost Evropské unie: rovnost začíná v rodině. In: HÖHNE, Sylva, Steven SAXONBERG, Vladimír ŠPIDLA a Marta VOHLÍDALOVÁ, KŘÍŽKOVÁ, Alena, Radka DUDOVÁ, Hana HAŠKOVÁ, Hana MAŘÍKOVÁ a Zuzana UHDE, ed. *Práce a péče: Proměny „rodičovské“ v České republice a kontext rodinné politiky Evropské unie*. Sociologické nakladatelství (SLON), s. 11–27. ISBN 978-80-86429-94-6.
- ŠŤASTNÁ, Anna a Eva WALDAUFOVÁ, 2023. Reprodukční zdraví. In: KOCOURKOVÁ, Jiřina, ed. *Změny v reprodukčním chování a reprodukční stárnutí: Souhrnná výzkumná zpráva z šetření „Současná česká rodina 2020–2022“* [online]. Praha: Katedra demografie a geodemografie, Přírodovědecká fakulta UK, s. 192–210 [cit. 2024-02-20]. Dostupné z: <https://www.natur.cuni.cz/geografie/demografie-a-geodemografie/ke-stazeni/vybrane-vystupy-resenych-projektu/zmeny-v-reprodukcnim-chovani-a-reprodukcnim-starnuti>
- ŠŤASTNÁ, Anna, 2005. Mezigenerační přenos rozvodového chování na příkladu České republiky a v mezinárodním srovnání. *Demografie* [online]. **47**(1), 21–31 [cit. 2024-03-11]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20563521/180305q1.pdf/768823bd-790c-4930-997d-4c3f3e20f8e7?version=1.0>.
- ŠŤASTNÁ, Anna, 2009. *Neúplné rodiny v České republice a ve vybraných evropských zemích* [online]. Praha: VÚPSV [cit. 2024-02-05]. ISBN 978-80-7416-038-7. Dostupné z: [https://katalog.vupsv.cz/Fulltext/vz\\_296.pdf](https://katalog.vupsv.cz/Fulltext/vz_296.pdf).
- ŠŤASTNÁ, Anna, 2019. Změny nastavení rodičovského příspěvku v Česku a jejich možný dopad na reprodukční chování. *Czech Sociological Review* [online]. **55**(1), 31–60 [cit. 2024-02-20]. Dostupné z: doi:10.13060/00380288.2019.55.1.447.
- ŠŤASTNÁ, Anna, 2023. Rodičovství a péče o děti v době pandemie Covid-19 v období 2020 a 2021 v Česku. *Demografie* [online]. **65**(1), 3–22 [cit. 2024-03-11]. Dostupné z: doi:<https://doi.org/10.54694/dem.0314>.
- ŠUBRTOVÁ, Alena, 2006. *Dějiny populačního myšlení v českých zemích*. Praha: Česká demografická společnost. ISBN 80-239-8369-5.

- Tátové na rodičovské, 2021. *Česko v datech* [online]. [cit. 2024-02-29]. Dostupné z: <https://www.ceskovdatech.cz/clanek/163-tatove-na-rodicovske/>.
- TICHENOR, Veronica, Julia MCQUILLAN, Arthur L. GREIL, Raleigh CONTRERAS a Karina M. SHREFFLER, 2011. The Importance of Fatherhood to U.S. Married and Cohabiting Men. *Fathering: A Journal of Theory Research and Practice about Men as Fathers* [online]. **9**(3), 232–251 [cit. 2024-02-20]. Dostupné z: doi:10.3149/fth.0903.232.
- VLČKOVÁ, Kamila a Jitka HOŠŤÁLKOVÁ, 2018. Koncepce rodinné politiky. *Demografie* [online]. **60**(3), 290–296 [cit. 2024-02-12]. Dostupné z: [https://www.czso.cz/documents/10180/61449038/13005318q3\\_290-296.pdf/bf43dfa9-65e4-46f4-9443-a4a01a6647b9?version=1.0](https://www.czso.cz/documents/10180/61449038/13005318q3_290-296.pdf/bf43dfa9-65e4-46f4-9443-a4a01a6647b9?version=1.0).
- VODOCHODSKÝ, Ivan, 2007. Patriarchát na socialistický způsob: k genderovému řádu státního socialismu. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*. **8**(2), 34–42.
- VOLLING, Brenda L. a Rob PALKOVITZ, 2021. Fathering: New Perspectives, Paradigms, and Possibilities. *Psychology of Men & Masculinity* [online]. **22**(3), 427–432 [cit. 2024-02-20]. Dostupné z: doi:10.1037/men0000354.
- WAGNEROVÁ, Alena, 1995. Emancipace a vlastnictví. Příspěvek do diskuse o chybějících předpokladech pro vznik feminismu v předlistopadovém Československu. *Sociologický časopis* [online]. **31**(1), 77–84 [cit. 2024-02-01]. Dostupné z: <https://sreview.soc.cas.cz/pdfs/csr/1995/01/14.pdf>.
- ZOJA, Luigi, 2005. *Soumrak otců*. Prostor. ISBN 80-7260-145-8.

## Seznam datových zdrojů

- Česká správa sociálního zabezpečení, 2023. *Počet vyplacených dávek nemocenského pojištění v České republice*. [cit. 2024-02-13]. Dostupné z: <https://data.cssz.cz/web/otevrena-data/-/pocet-vyplacenychn-dnp-v-cr>.
- Český statistický úřad, 2003. *SČÍTÁNÍ LIDU, DOMŮ A BYTŮ K 1.3.2001: DOMÁCNOSTI* [online]. Český statistický úřad [cit. 2024-03-23]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/11308/23212108/e-4106-02.pdf/36e12b38-e1be-45bc-8d24-43749f396985?version=1.0>.
- Český statistický úřad, 2010–2024. *Příjmy a životní podmínky domácností: Tab. 10 Domácnosti podle druhu domácnosti EU, c) Demografické charakteristiky domácnosti a osoby v čele (%)* [online]. [cit. 2024-03-23]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/prijmy-a-zivotni-podminky-domacnosti-x6dl59cm5z>.
- Český statistický úřad, 2023a. *Zaostřeno na ženy a muže - 2023, 6 - 13. Rozhodnutí soudů v řízení o nezletilých dětech ve vybraných letech*. [cit. 2024-02-13]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/zaostreno-na-zeny-a-muze-2023>.
- Český statistický úřad, 2023b. *Demografická příručka – 2022, 6-9 Živě narozené děti podle kalendářních měsíců v letech 1950–2022*. [cit. 2024-02-13]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-prirucka-2022>.
- Český statistický úřad, 2023c. *Kraje (NUTS 3) a SO ORP České republiky* [online]. [cit. 2024-03-23]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/kraje-nuts-3-a-so-orp-ceske-republiky>.
- Český statistický úřad, 2024c. *SLDB 2011 - Veřejná databáze: Tab. 32 Hospodařící domácnosti podle typu domácnosti a podle velikostních skupin obcí a krajů* [online]. [cit. 2024-03-23]. Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&pvo=ZVCR032&pvokc=&katalog=30781&z=T>.
- Český statistický úřad, 2024d. *SLDB 2021 - Veřejná databáze: Hospodařící domácnosti tvořené jednou rodinou podle typu domácnosti, počtu členů a podle krajů* [online]. [cit. 2024-03-23]. Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&pvo=ZVCR032&pvokc=&katalog=30781&z=T>.
- Český statistický úřad, 2024e. *SLDB 2011 - Veřejná databáze: Tab. 555 Hospodařící domácnosti rodinné podle počtu členů, podle typu hospodařící domácnosti a počtu závislých dětí* [online]. [cit. 2024-03-23]. Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&pvo=SPCR555&pvokc=&katalog=30781&z=T>.

- Český statistický úřad, 2024f. *SLDB 2021 - Veřejná databáze: Hospodařící domácnosti tvořené 1 neúplnou rodinou podle typu hospodařící domácnosti, počtu závislých dětí a podle věku, rodinného stavu a nejvyššího dosaženého vzdělání rodiče* [online]. [cit. 2024-03-23]. Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt-parametry&pvo=SLD21SP043cx&sp=A&pvokc=&katalog=34643&z=T>.
- Český statistický úřad, 2024h. *SLDB 2011 - Veřejná databáze: Tab. 923 Hospodařící domácnosti tvořené 1 neúplnou rodinou podle pohlaví a rodinného stavu osoby v čele hospodařící domácnosti, podle počtu závislých dětí, věku osoby v čele hospodařící domácnosti a podle ekonomické aktivity a postavení v zaměstnání osoby v čele hospodařící domácnosti* [online]. [cit. 2024-03-23]. Dostupné z: [https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&pvo=DCXX923&z=T&f=TABULKA&katalog=30781&str=v146&u=v143\\_VUZEMI\\_97\\_19](https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&pvo=DCXX923&z=T&f=TABULKA&katalog=30781&str=v146&u=v143_VUZEMI_97_19).
- Český statistický úřad, 2024ch. *SLDB 2021 - Veřejná databáze: Obyvatelstvo ve věku 15 a více let podle nejvyššího dosaženého vzdělání* [online]. [cit. 2024-03-23]. Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&pvo=SLD210072-KR&skupId=4292&z=T&f=TABULKA&katalog=33519&pvo=SLD210072-KR>.
- Český statistický úřad, 2024i. *Poskytnutá data o hospodařících domácnostech tvořených jednou neúplnou rodinou rozvedeného muže či ženy s alespoň jedním dítětem ze SLDB 2011 a 2021*.
- KREIDL, M., ŠŤASTNÁ, A., KOCOURKOVÁ, J., HAMANOVÁ, J., ZVONÍČEK, T., SLABÁ, J., HUBATKOVÁ, B., MATYSIAK, A., RIJKEN, A., KONG, S., GRUNWALD, O., WINN LOMNARD M., CAPORALI, A, 2023b. *Czech Harmonized Generations and Gender Survey-II. Wave 1 (2020-2022)*. Version 1. Data obtained from the GGP Data Archive.
- Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2024b. *Poskytnutá data Ing. Alešem Králem o příjemcích rodičovského příspěvku v Česku*.
- Registr sčítacích obvodů, 2023. *Obce s rozšířenou působností* [online]. [cit. 2024-03-23]. Dostupné z: [https://www.czso.cz/csu/rso/obce\\_s\\_rozsirenou\\_pusobnosti](https://www.czso.cz/csu/rso/obce_s_rozsirenou_pusobnosti).
- SCHUMANN, Almut, 2023. *DATA MANUAL: Harmonized Histories Czech Republic GGS II – VI.0* [online]. Federal Institute for Population Research (BiB) [cit. 2024-04-11]. Dostupné z: [https://www.ggp-i.org/wp-content/uploads/2023/06/Harmonized\\_Histories\\_Czech-Republic\\_GGSII\\_VI\\_0.pdf](https://www.ggp-i.org/wp-content/uploads/2023/06/Harmonized_Histories_Czech-Republic_GGSII_VI_0.pdf).
- SCHUMANN, Almut, Allegra, SALVATORE FILADELFO a MELI, Eleonora, 2024. *Harmonized Histories II. Generations and Gender Programme*.

## **Seznam příloh**

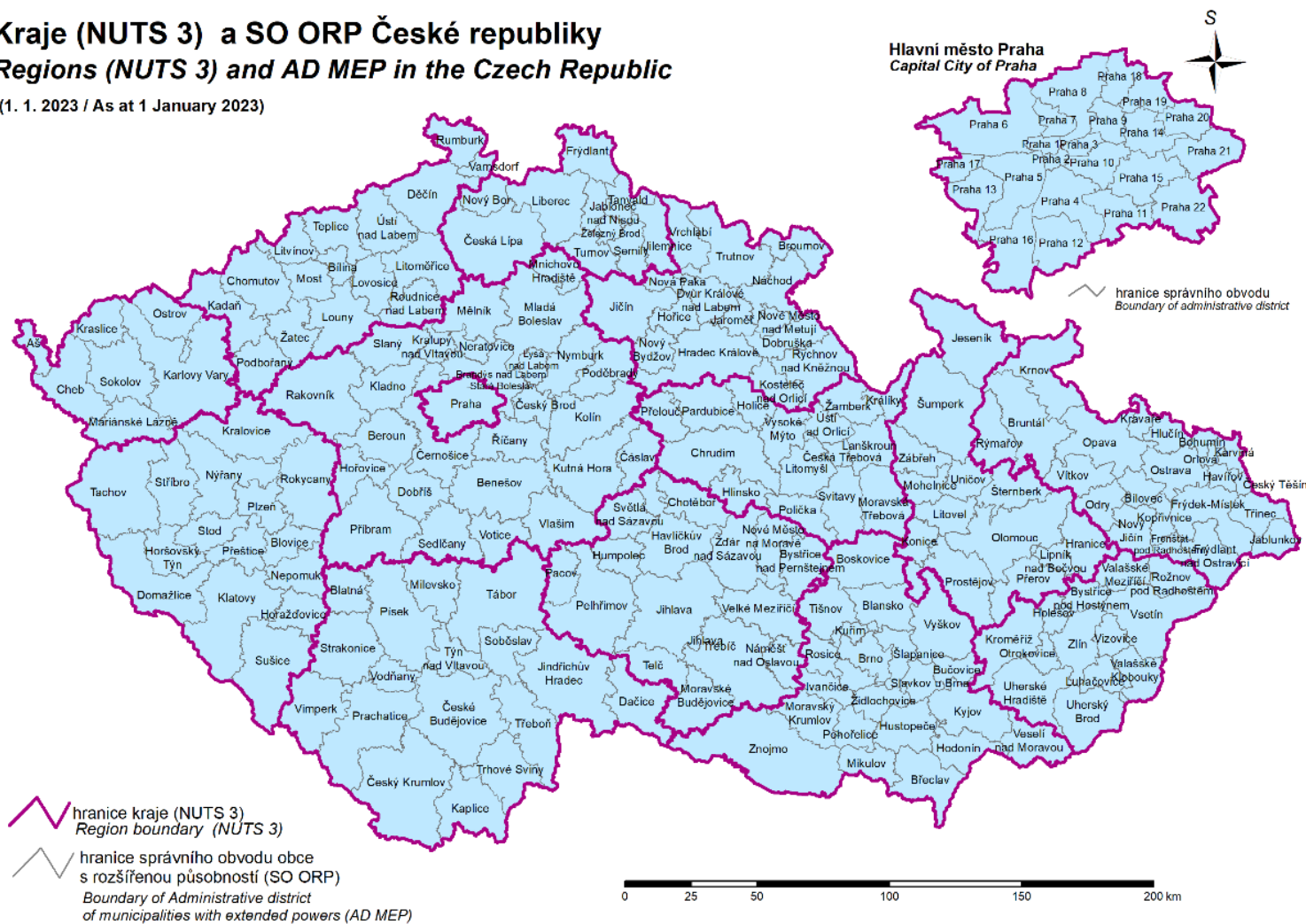
Příloha 1: Mapa krajů a SO ORP Česka k 1. 1. 2023 .....	97
Příloha 2: Tabulka závislosti hodnocení spravedlnosti rozdělení domácích prací podle věkových skupin mužů v roce 2020–2022 .....	98



Příloha 1: Mapa krajů a SO ORP Česka k 1. 1. 2023

## Kraje (NUTS 3) a SO ORP České republiky Regions (NUTS 3) and AD MEP in the Czech Republic

(1. 1. 2023 / As at 1 January 2023)



Zdroj: ČSÚ, 2023c

**Příloha 2: Tabulka závislosti hodnocení spravedlnosti rozdělení domácích prací podle věkových skupin mužů v letech 2020–2022**

			Spokojenost s rozdělením domácích prací		celkem
			spíše spokojen	spokojen	
5 skupin věkových kategorií	18–34	Count	80	142	222
		Expected Count	69,2	152,8	222,0
		% within 5 skupin věkových kategorií	36,0 %	64,0 %	100,0 %
		Adjusted Residual	1,7	-1,7	
	35–39	Count	64	112	176
		Expected Count	54,9	121,1	176,0
		% within 5 skupin věkových kategorií	36,4 %	63,6 %	100,0 %
		Adjusted Residual	1,6	-1,6	
	40–44	Count	67	127	194
		Expected Count	60,5	133,5	194,0
		% within 5 skupin věkových kategorií	34,5 %	65,5 %	100,0 %
		Adjusted Residual	1,1	-1,1	
	45–49	Count	101	256	357
		Expected Count	111,3	245,7	357,0
		% within 5 skupin věkových kategorií	28,3 %	71,7 %	100,0 %
		Adjusted Residual	-1,4	1,4	
	50+	Count	136	352	488
		Expected Count	152,1	335,9	488,0
		% within 5 skupin věkových kategorií	27,9 %	72,1 %	100,0 %
		Adjusted Residual	<b>-2,1</b>	<b>2,1</b>	
Celkem	Count	448	989	1437	
	Expected Count	448,0	989,0	1437,0	
	% within 5 skupin věkových kategorií	31,2 %	68,8 %	100,0 %	

**Zdroj:** Kreidl a kol., 2023b, vlastní výpočet v SPSS a zpracování